

Шляхи розвитку української науки:

суспільний дискурс

У номері:

- *Квантові процеси в тенденціях інформаційного розвитку*
- *Війна з Росією: втрати і ризики для культурної спадщини України*
- *Грантові можливості для українських науковців від CRDF Global*
- *Лауреати Нобелівської премії 2023*
- *Книжкова україністика від НАН України*
- *Збереження та інноваційний розвиток бібліотек у сучасних умовах*

№ 9 (191)

ЖОВТЕНЬ

Київ 2023

**Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів
державної влади**

Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативної інформації
(Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101)
Заснований у 2005 р. Видається щомісяця.

Головний редактор В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заслуж. діяч науки і техніки України, заст. генерального директора НБУВ. Редакційна колегія: К. Лобузін, д-р наук із соц. комунікацій; Л. Костенко, канд. тех. наук, лауреат Держ. премії України в галузі науки і техніки; Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій (заст. головного редактора); О. Натаров (упорядник).

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, <http://nbuviap.gov.ua/>.

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

№ 9 (191) жовтень 2023

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2023

Київ 2023

ЗМІСТ

Аналітичний погляд	3
Наука – для обороноздатності країни	25
Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти	27
Наука і влада	29
Міжнародне наукове співробітництво	32
Наукові дослідження коронавірусу COVID-19	37
Новини наукового розвитку	38
Проблеми енергозбереження	46
Науково-організаційні заходи	48
Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки	60
Бібліотека в науковому процесі	63
Наукова комунікація	70
Зарубіжний досвід наукової діяльності	73
У критичному фокусі	77
ДОДАТКИ	78

Орфографія та стилістика матеріалів – авторські

Аналітичний погляд

В. Крутов,

доктор юридичних наук, професор

В. Горовий,

заступник генерального директора, доктор історичних наук, професор,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Квантові процеси в тенденціях інформаційного розвитку

При розгляді перспектив реалізації механізму «Свідомість – Інформація – Енергія – Матерія» на нинішньому етапі суспільного розвитку можемо зазначити, що в планетарному масштабі людина зуміла освоїтись із достатньою переконливістю в навколишньому світі. За допомогою фізичної та розумової праці, розроблених методів спілкування, мови для обміну інформацією, соціальної організації для масштабної загальносуспільної діяльності, вона з усе більшою ефективністю використовує придатні для життєзабезпечення предмети *матеріального* світу та його *енергоресурси*. У вдосконаленні процесу реагування на прояви навколишнього світу людина вдосконалювала механізми його сприйняття й перетворення. Починаючи від створення знарядь праці, мови, еволюцію соціальної організації вона, пройшовши у своїй історії цілий ряд етапів, вийшла на рівень глобальної інформатизації [1] для всіх соціально активних представників людства і створює дедалі кращі дієві умови для творчого розвитку людини. Творча праця якраз і стає найбільш високопродуктивною в людській історії.

При зростаючій чисельності людства, заданих Всесвітом темпах еволюції, актуалізуються завдання поглибленої переробки матеріальних ресурсів в енергію, придатну для подальшого розвитку цивілізації. При цьому набувають особливого значення власне інформаційна – у сфері пізнання та інформаційно-психологічна – у перетворювальній діяльності складові людського розвитку. Продовжуючи відігравати комунікативну роль у суспільстві, ці ресурси набувають якісно нового значення, стають «все більш ефективним виробничим ресурсом постіндустріального суспільства, тоді як знання залишається внутрішнім джерелом його прогресу» [2]. Вищою формою інформаційної діяльності стає наукова діяльність.

Якщо на попередніх етапах людського розвитку цілеспрямований вплив вищих сил, тонкоенергетичних орієнтирів до свідомості людини доносився через цілепокладання за рахунок реалізації біологічних факторів розвитку (мозок, рука тощо), чисельного зростання популяції («плодіться й розмножуйтесь»), яка збільшувала можливість відбору потрібних для розвитку ліній популяції, то в нових умовах набували значення інші властивості людини. Вона повинна була ставати в повній мірі Homo sapiens,

реалізувати свою перетворювальну діяльність на етапі більш глибокого сприйняття та входження в дійсність. Наука має забезпечити майбутнє людства, її результати мають наближатися до безпосереднього входження в практику, наукова інформація має ставати основною у сфері комунікації.

Саме творчий прогрес визначає життєздатність людини на цьому етапі розвитку цивілізації. І неоіндустріальний (постіндустріальний) етап її розвитку називають інформаційним, цифровим [3, 4]. У зв'язку з цим, закономірним явищем стало прагнення сучасних дослідників уже на нинішній науково-технологічній основі глибше розвинути уявлення про свідомість та підсвідомість, про психічні процеси й діяльність мозку. На основі нових даних науки, що хоча і базуються на різних світоглядних орієнтирах, але все більше зближуються у своїх результатах, на основі розвитку психологічних інструментів реагування на нові виклики дійсності створюються нові можливості переходу людини на вищий рівень розвитку. Вона стає активнішим суб'єктом перетворень навколишнього світу.

На цьому етапі людство вперше цілеспрямовано намагається визначити оптимальні напрями еволюції, якомога точніше зрозуміти відповідні орієнтири. Такі орієнтири визначаються для людини через вплив вищих енергій і проявляють себе в матеріальному світі у високопродуктивних, заснованих на активізації інформаційно-психологічних факторів рівнях розвитку людської діяльності. Після освоєння цих технологій у житті цивілізації гармонізується подальший перехід до етапу польових трансформацій, на якому людська свідомість зможе в більш повній мірі резонувати зі світовою свідомістю.

Розгляд поняття інформації та поняття психічного розвитку, як понять про результуючий механізм відображення у свідомості людини характерних ознак об'єкта пізнання, дає можливості для активізації проміжного засобу поєднання в єдиній системі нижчих і вищих енергій, взаємодії світової свідомості і матерії, спостерігача і навколишньої дійсності, свідомості і біологічних та інших процесів у людському організмі, соціальної інформації і соціальної свідомості. Наявність інформації, її психічного освоєння, як результуючого продукту процесу узгодження взаємодії енергій різних рівнів розвитку, об'єднання їх у структурі єдиного Всесвіту забезпечує прояв у цьому процесі єдиного промислу. Саме інформаційний етап розвитку людства нині став початком нової ери в еволюції людства, ери розвитку творчого потенціалу людської цивілізації, найвищого з відомих рівнів продуктивності праці, ери продуктивного соціального розвитку цивілізації, ери розвитку енергетичної людини у світі високих енергій.

Розвиток інформаційних процесів, формування глобального інформаційного простору на основі загальноцивілізаційних інформаційних ресурсів є реакцією на те, що «...природа вводить в дію все нові й нові принципи відбору зі свого арсеналу... Ускладнення організації нашого світу значить, по суті, все більш глибоке використання потенціальних можливостей Природи, всього того, що заготовлено нею про запас при

народженні Всесвіту» [5]. Ці процеси ускладнюються також тим, що перед людством постають серйозні проблеми внутрішньосупільного розвитку, що супроводжуються міждержавними та внутрідержавними суперечностями й проблемами.

При всьому цьому, здавалося б, запаси міцності людської свідомості, як найважливішої складової в механізмі реагування людини на навколишнє середовище, є досить високими. Однак так здається тільки на перший погляд. Насправді, в останні десятиліття ми спостерігаємо збільшення кількості негативних факторів, пов'язаних із впливами навколишнього середовища на цивілізацію, із соціальними проблемами, що ускладнюються всередині суспільства. Ці нові фактори руйнують традиційні свідомісні орієнтири.

Глобальна інформатизація, стрімко зростаючі обсяги інформаційного впливу на сучасну людину, обсяги, необхідні для повноцінного існування в сучасному світі, створюють навантаження на біологічні та всі інші механізми обробки щораз більших обсягів інформації людиною. Оскільки біологічний розвиток відбувається значно повільніше, ніж наростання темпів зовнішнього інформаційного впливу, людина знаходить позабіологічні шляхи розв'язання проблеми обробки інформації та використовує їх у своєму практичному житті. На виклики дійсності цивілізація відповідає прискореним науково-технічним розвитком. При цьому науково-технічний прогрес зумовлює стрімке зростання інформаційного виробництва, у результаті якого інформаційна сфера життя суспільства набуває значно більшого значення у структурі продуктивних сил і в усій системі соціальних відносин та все більше впливає на свідомість.

Таким чином, у своєму реагуванні на негативні прояви навколишньої дійсності людина пішла по техногенному шляху реагування на дійсність, що обернулося певним гальмуванням розвитку її природних якостей, її психологічного ресурсу, психологічних реакцій на вплив середовища. Технічні засоби орієнтації в навколишній дійсності хоча і виконують свою роль у реагуванні людини на навколишній світ, але при цьому сприяють відриву людської свідомості від безпосередньої дійсності і становлять певну небезпеку в стратегічному вимірі еволюції. Техногенний спосіб розвитку сприяє продукуванню всезростаючих обсягів інформації, усвідомлення якої обумовлює перенавантаження насамперед зору, а також слуху, що відображують особливості явищ навколишнього світу, викликають негативні комплекси біохімічних, біоенергетичних і польових процесів. Людина сьогодні стикається зі зростаючими обсягами інформації, досягнення яких свідомістю кожної окремої людини є неможливим і тому шкідливим через надмірні навантаження для людської психіки.

Застосування вироблених людством позабіологічних способів роботи з інформацією пов'язане з тим, що їх використання передбачає часткову втрату змісту процесів і явищ, що відображаються при узагальненнях великих інформаційних обсягів. Зі зростанням обсягів ресурсів при їх

узагальненні ці втрати збільшуються, знижуючи достовірність інформації, а отже, і адекватність реагування людини на вплив довкілля. Таким чином, рівень освоєння середовища людством знижується. У пошуках виходу з цієї проблеми дослідники різних країн світу у все більшій мірі звертають увагу на розвиток самої людини, поглиблення уявлень про її природний ресурс, можливості, особливості розвитку її свідомості, психіки, розвивають уявлення про сутність енергетичної людини, як з'єднувальної ланки взаємодії відомого нам матеріального світу зі світом вищих енергій, вищої свідомості.

Із прискоренням темпів і зростанням складності еволюції суспільства значення психічної сфери кожного його члена і загальносуспільної психологічної бази в пізнавальному процесі зростає. Розглядаючи процес еволюції людського суспільства в умовах швидкоплинних змін у середовищі його існування, як уже говорилося вище, за еталонний вимір цих процесів ми природно беремо сприйняття самої соціальної людини. Вірність цього підходу підтверджується успішною еволюцією її протягом значного історичного періоду розвитку, напрацьовані нею духовно-ціннісні та інформаційні орієнтири реальністю своєї життєздатності довели правильність основних напрямів її еволюції, її поведінки в навколишній дійсності.

У пошуках механізмів подальшого освоєння навколишньої дійсності дослідники все більш предметно виходять з того, що на всіх етапах свого існування людина забезпечувала свою життєздатність у комбінації свідомих і підсвідомих дій, оцінюючи свої можливості, ресурс своїх засобів для успішного реагування на виклики дійсності. Тривалий час у своїй історії вона не могла гармонізувати тонкоенергетичні впливи на свій організм і фізичні впливи дійсності, у якій потрібно було виживати, з результируючими можливостями свого виживання. У своїй життєвій практиці їй складно було уявляти єдність мікро- і макросвіту.

Розвиток пізнавальних можливостей сучасної людини на глибину квантових процесів, і навіть глибше, створює можливості для необхідного в наш час психічного самовдосконалення *Homo sapiens*. Виділення елементарних структур психічної енергії на тому рівні, коли ще зберігають змістові характеристики загального, дає можливість використовувати такі структури для вдосконалення керування психічними процесами. Цим самим створюються реальні можливості для використання квантових підходів до структуризації комплексних проблем розвитку, забезпечення витончених психологічних реакцій на швидкоплинний перебіг подій у сучасних реаліях, розвиток оціночних критеріїв тощо. Проте за допомогою впливів на квантовий рівень психічної енергії з'явилися можливості вдосконалення лікувальних методик, реабілітаційних заходів відновлення людського здоров'я після серйозних психологічних травм, після поранень, контузій і всіх інших негативних впливів сучасної війни.

Суттєвою проблемою при цьому є те, що технологічний рівень вимірювальної техніки, техніки необхідних впливів на квантовий рівень об'єктів дослідження нині ще не досить ефективний для керування психологічними процесами [6]. Однак у наш час мобілізація творчого пошуку дослідників-практиків знаходить нові шляхи, нові можливості для впливу на квантовий рівень функціонування людського організму через інші форми впливу: фізичні, психофізичні методики оздоровлення та через розвиток свідомості й керування мисленням [7, 8]. Розвиток практичного застосування квантової психології, застосування цих підходів в інших сферах людської діяльності є порогом до входження у світ нових вимірів, які перебувають сьогодні на кінчику пера дослідників.

Список бібліографічних посилань

1. Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України : монографія / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. 197 с.

2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева. М. : Academia, 1999. ХЛІ.

3. Інформатизація і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія та розвиток / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. 184 с.

4. Чумаченко, М. Г., Ляшенко, В. І. Неоіндустріальні перспективи економіки України. Донецьк : ІЕП НАНУ, 2009.

5. Моисеев Н. Н. Универсум. Информация. Общество. М. : Устойчивый мир, 2001. С. 90.

6. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/326327021.pdf>

7. Крутов В. Возвращение к себе. Основы развития сознания и управления мышлением. Киев : Генеза, 2014. 400 с.

8. Мерфі Дж. Сила підсвідомості. Як спосіб мислення змінює життя / пер. за виданням: Joseph Murphy – New York Tarcher Zerigee, 2008. 298 р.

***

Н. Тарасенко,

науковий співробітник,

Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Війна з Росією: втрати і ризики для культурної спадщини України

Повномасштабна російська агресія проти України продовжує завдавати величезних руйнувань, збитків і людських втрат нашому народу і державі. Серед іншого, під прицілом ворога опинилася українська культурна спадщина, яка зазнає як фізичної, так і духовної експансії. Руйнування пам'яток, удари по закладах освіти і культури, пограбування музеїв, фальсифікація історії, знищення культурної самобутності – це далеко не повний перелік злочинів агресора, які спрямовані на знищення української ідентичності й можуть бути кваліфіковані як складова геноциду проти українського народу.

Історія російських злочинів проти культурної спадщини на території України почалася задовго до 24 лютого 2022 р., а саме після окупації Автономної Республіки Крим та окремих районів Луганської і Донецької областей у 2014 р. На території АРК до окупації діяли 34 музейні установи, підпорядковані Міністерству культури України, з 917 477 предметами, що входили до державної частини Музейного фонду України. У Севастополі – п'ять музейних установ з 320 163 предметами, що також входили до державної частини згаданого фонду. На півострові розташовано 3800 нерухомих пам'яток культури, зокрема один з українських об'єктів, унесених до списку Світової спадщини ЮНЕСКО (World Heritage List) – місто Херсонес Таврійський та його хора. Низку об'єктів унесено до попередніх списків – Бахчисарайський палац кримських ханів і Чуфут-Кале, комплекс пам'яток Судакської фортеці VI–XVI ст., Кримська астрофізична обсерваторія, пости та укріплення на торгових шляхах генуезців від Чорного до Середземного моря, культурний ландшафт «печерних міст» Кримської Готії (Мангуп-Кале та Ескі-Кермен) [1].

Захоплення Росією Криму мало фатальні наслідки для пам'яток півострова. Будівництво траси «Таврида», що сполучила Керч, Сімферополь і Севастополь, у 2017–2020 рр. супроводжувалося руйнуванням археологічних пам'яток. Щонайменше 90 з них було знищено. Через авральний режим робіт ігнорувалися навіть норми російського пам'яткоохоронного законодавства, і археологи не мали достатньо часу на облікування знахідок. Жертвами будівельної техніки стали поселення бронзової доби, скіфські кургани та городища.

У 2016 р. окупанти розпочали сумнозвісну «реставрацію» Ханського палацу в Бахчисараї, що стала справжнім актом вандалізму та знуцання над гідністю та національною пам'яттю кримських татар. Демонтаж даху та ансамблю кольорових вітражів Золотого кабінету, заміна старовинної покрівлі на сучасні будівельні матеріали є неприхованою спробою знищити історію і замінити її новобудом сумнівної якості.

У межах зведення «Нового Херсонесу», у безпосередній близькості до об'єкта Світової спадщини ЮНЕСКО, російська сторона з 2021 р. провела т. зв. «рятувальні археологічні розкопки» площею у 86,5 тис. м² і декларує виявлення 3,5 млн артефактів та сотні об'єктів різних епох. Роботи

проводилися в прискореному темпі та з використанням важкої будівельної техніки, у результаті чого багато археологічних артефактів знищено.

На тимчасово окупованій території Луганської та Донецької областей на початок 2014 р. до Державного реєстру нерухомих пам'яток України було внесено: у Донецькій області – 88 об'єктів, серед них 75 – історії та чотири – монументального мистецтва; у Луганській області – 497 об'єктів, у тому числі 403 – історії та 28 – монументального мистецтва. На ТОТ розташовано 49 державних музеїв, у тому числі найбільші музеї регіону зі значною частиною Музейного фонду України.

З початку повномасштабної війни, за даними Українського культурного фонду, на 25 лютого 2023 р. в зоні активних бойових дій ушкоджень зазнали 1322 об'єкти культурної інфраструктури, зокрема 569 старовинних будівель, 69 музеїв, 305 релігійних споруд. З них більш ніж третину (505) цілковито зруйновано. Найбільших утрат і збитків зазнала культурна інфраструктура в Донецькій, Харківській, Київській, Херсонській, Миколаївській та Луганській областях. На лютий 2023 р. щонайменше 2148 закладів культури та релігії зазнали пошкоджень унаслідок повномасштабного вторгнення. Серед них 703 будинків / палаців культури, 348 релігійних споруд, 82 музеї та 22 театри. За даними експертів проєкту KSE Institute «Росія заплатить», загальна сума збитків закладів сфер культури та релігії становить понад 1,5 млрд дол.

Зокрема, під час наступу росіян на Київ у лютому 2022 р. під вогнем ворожої артилерії опинився і був знищений Іванківський історико-краєзнавчий музей, де зберігалося понад два десятки робіт усевітньо відомої художниці, представниці «наївного мистецтва» М. Примаченко. 25 лютого в результаті бомбардувань він майже повністю вигорів. І хоч згодом виявилось, що картини врятовані, однак інші цінні експонати втрачені назавжди, як і будинок, що потребує капітального ремонту.

Іванківський історико-краєзнавчий музей, знищений окупантами.

Фото: <https://www.village.com.ua/village/culture/culture-news/327163-kraeznavchiy-muzey-u-ivankovi-vidbudovuvatimut-u-pershu-cherghu-minkult>

Однією з багатьох пам'яток української спадщини та культури, які були знищені в перші місяці російського вторгнення в Україну 2022 р., став Маріупольський драматичний театр. Будівля театру в Маріуполі використовувалася як бомбосховище під час блокади міста. У ньому переховувалися, за різними даними, від 500 до 1200 мирних жителів. 16 березня російські бомбардувальники завдали авіаудару по театру, який перетворив будівлю на руїни. Внаслідок цього загинуло від 300 до 600 людей. Зруйнована авіаударом будівля Донецького драматичного театру, перед якою було написано великими буквами російською мовою «Дети», стала одним із символів російських воєнних злочинів.

Маріупольський драматичний театр після авіаудару.

Фото: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-mariupol-udary-rf-dramteatr-vbyvsta-trybunal/32319925.html>

Під час оборони Маріуполя, що тривала майже три місяці, обложене місто зазнало чи не найбільших руйнувань в Україні. У тому числі були знищені Державний художній музей ім. Куїнджі та краєзнавчий музей. Уцілілі експонати, серед яких оригінали картин А. Куїнджі, І. Айвазовського, Т. Яблонської, М. Дерегуса, російські загарбники вивезли до окупованого Донецька. Їхня подальша доля невідома.

Значних пошкоджень було завдано будівлі Храму Святителя Петра Могили Православної церкви України в Маріуполі, який занесено до Книги рекордів України за найбільшу площу розпису (500 погонних метрів), виконаного традиційною українською технікою «петриківка». Унаслідок обстрілів у храмі розбилися вікна, посічені уламками стіни й дах, в одній зі стін застряг нерозірваний снаряд.

Храм Святителя Петра Могилі у Маріуполі.
Фото: mistomariupol.com.ua

При храмі існувала бібліотека ім. Василя Стуса, фонд якої налічував близько 7 тис. книжок. Україномовні книжки окупанти спалили на подвір'ї храму. За словами волонтера і засновника бібліотеки К. Долімбаєва, серед спалених книг були унікальні екземпляри. «Росіяни спалили близько 100 книжок, які нам надали діаспори з Канади, з Нью-Йорка. То була дисидентська література 40–50-х років минулого сторіччя. І ці книжки були в єдиному екземплярі. Це втрати, які ми не можемо відновити», – констатує К. Долімбаєв.

Крім того, росіяни розграбували Музей українського побуту при храмі. Зокрема, викрали експозицію автентичних жіночих прикрас, які мали не лише історичну цінність, а й були виконані з дорогоцінних матеріалів [2].

Ще одна велика музейна втрата – зруйнований рашистами Національний літературно-меморіальний музей Григорія Сковороди в селі Сковородинівка, **на Харківщині**, у який 7 травня 2022 р. влучила російська ракета. Від вогню сильно постраждав будинок А. Ковалівського, де гостював філософ. Зруйнована будівля є не лише музеєм, а й пам'яткою архітектури XVIII ст. На території музею розташована могила Г. Сковороди з легендарним написом «Світ ловив мене, та не спіймав» на надгробку. Ця втрата посилювалася ще тим, що у 2022 р. виповнювалося 300 років із дня народження великого українця. Замість того, щоб музей став центральним місцем для відзначення цієї дати, він став руїною й одним із найбільших поширюваних візуальних прикладів російських руйнувань. Утім, на щастя, найцінніші експонати не постраждали – їх завчасно вивезли у безпечніше місце, а дивом вцілілий пам'ятник філософу став справжнім символом незламності українців.

Зруйнований російським обстрілом музей Григорія Сковороди на Харківщині.
Травень 2022 рік. Фото: t.me/synegubov

Мабуть, найбільш трагічним повідомленням про втрату музею на Харківщині стала новина про Куп'янський краєзнавчий музей, зруйнований 25 квітня 2023 р. Разом із музеєм загинули його директорка та співробітниця, завдяки старанням яких вдалося врятувати музейні експонати під час російської окупації.

Місто Харків також втратило чимало архітектурних та культурних пам'яток через обстріли російської армії. Ракетними ударами на початку березня 2022 р. зруйновано історичні будівлі в центрі міста на Майдані Свободи. Серед них – Палац праці (колишній прибутковий будинок страхового товариства «Росія»), одна з архітектурних візитівок Харкова, постраждав також Свято-Успенський собор XVIII ст., розташований поруч.

29 березня ворожа ракета влучила в старовинну пожежну частину на Полтавському шляху. Її побудували у 1887 р., а пожежну вежу — на 40 років раніше. Вона довго була найвищою будівлею Харкова і до останнього часу височіла над малоповерховою забудовою Залопані.

Через бомбардування **Харкова** ворожими військами постраждала Харківська наукова бібліотека імені В. Г. Короленка — одна з найбільших бібліотек в Україні та у Європі.

Бібліотека ім. Короленка в Харкові.

Фото: <https://history.rayon.in.ua/news/501852-vtrati-istorichnoi-ta-kulturnoi-spadshchini-ukraini-pid-chas-viyni>

Зведена на початку ХХ ст. за проектом архітектора О. Бекетова, ця наукова бібліотека збрала унікальний фонд документів. У 1903 р. вона стала першою громадською книгозбірнею Російської імперії, яка, за прикладом паризьких бібліотек, відкрила музичний відділ. Згодом там сформувались потужні відділи рукописів, автографів, юдаїки. В Україні вона була другим за розміром кінофондом після бібліотеки ім. Вернадського. Обстріли військ РФ зачепили фасад архітектурної пам'ятки, вибили вікна, пошкодили два книгосховища та головний корпус. Загалом же у Харкові та області російські окупанти зруйнували та пошкодили понад сотню архітектурних пам'яток [3].

У березні 2022 р. російські вояки завдали удару по будинку Василя Тарновського в Чернігові – пам'ятці архітектури ХІХ ст. У цій історичній будівлі розміщувався заснований у 1896 р. Музей українських старожитностей, згодом Чернігівський історичний музей, а з 1980 р. – бібліотека для юнацтва. Будівля пережила обстріли більшовиків у 1918–1919 рр., вціліла у Другу світову під бомбами нацистів, але зовсім не відомо, що її вдасться відновити після «рятувальної спецоперації» РФ.

Музей старожитностей у Чернігові.

Фото: <https://history.rayon.in.ua/news/501852-vtrati-istorichnoi-ta-kulturnoi-spadshchini-ukraini-pid-chas-viyni>

Відступаючи із Сумської області у квітні 2022 р., росіяни зруйнували пам'ятку архітектури національного значення – будинок управителя маєтками Кеніга у Тростянці. У садибі розміщувалися краєзнавчий музей, картинна галерея і музей шоколаду. Головний будинок і найвідоміша частина садиби – Круглий двір – постраждали менше. Окупанти знищили унікальну бібліотеку, яка нараховувала понад 15 тис. книг.

У Запорізькій області окупанти наприкінці квітня 2022 р. замінували територію біля Кам'яної Могили – унікальної пам'ятки геології та археології світового значення, єдиного місця у всій Східній Європі, де зберігся наскельний живопис періоду від пізнього палеоліту до середньовіччя. Пам'ятка розташована на території однойменного заповідника поблизу Мелітополя.

Заповідник росіяни пограбували і вивезли артефакти до окупованого Криму. У січні 2023 р. співробітники підконтрольного окупантам музею «Херсонес Таврійський» виїхали до Запорізької області для «вивчення фондів» заповідника «Кам'яна Могила». А у травні 2023 р. російське пропагандистське агентство РІА «Новості» представило репортаж про «нову експозицію» в музеї-заповіднику «Херсонес Таврійський», де було показано викрадені та вивезені до Севастополя артефакти історико-археологічного заповідника «Кам'яна Могила». Зокрема, зуб мамонта епохи пізнього палеоліту, піщаник із відбитками водоростей, мідну фігурку, виготовлену гунами, а також петрогліфи зі сценами полювання, предмети побуту, кераміку, знаряддя кам'яної доби. За попередньою неперифікованою інформацією, з території Кам'яної Могили загарбники викрали 120 музейних предметів.

Із краєзнавчого музею в Мелітополі росіяни вкрали колекцію скіфського, гунського і сарматського золота, срібні монети з духоборського

скарбу й історичну зброю. Співробітники музею намагалися врятувати артефакти, але про скарби окупантам повідомив місцевий колаборант, якого ті призначили «директором» закладу. Доля експонатів наразі невідома.

Зазнали руйнувань і старовинні храми у різних регіонах України. На Донеччині Всіхсвятський скит Святогірської лаври згорів ущент унаслідок російського обстрілу. Всіхсвятський скит побудований у 1912 р. і був одним із кращих зразків дерев'яної храмової архітектури. Уперше храм зруйнували більшовики у 1947 р., на початку 2000-х його було відновлено. Вважався пам'ятником дерев'яного зодчества і був найбільшим дерев'яним храмом України.

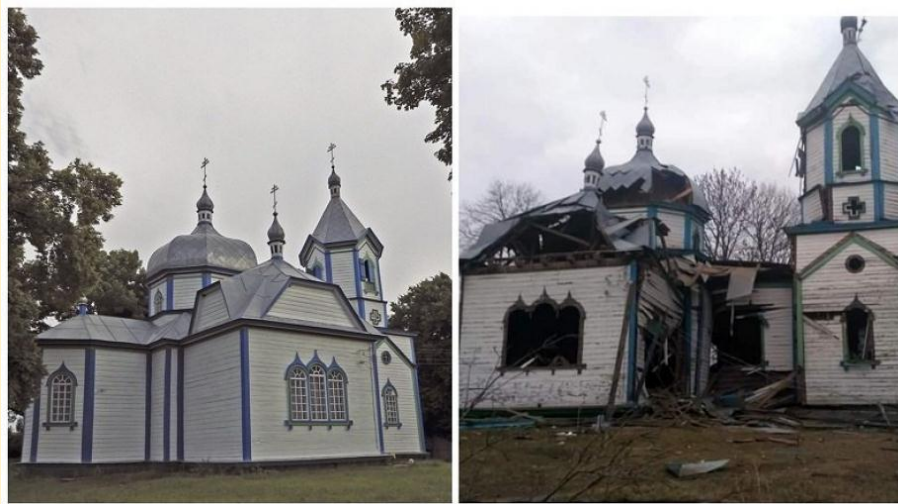

Всіхсвятський скит Святогірської лаври
до 4 червня, 2022.
Фото: svlavra.church.ua

Всіхсвятський скит Святогірської лаври
після 4 червня, 2022.
Фото: kr.ua

Ще одна пам'ятка архітектури національного значення знищена російськими окупантами на Житомирщині. Зведений у 1862 р. дерев'яний храм **Різдва Пресвятої Богородиці** в селі В'язівка пережив дві світові війни, але був зруйнований вогнем російської артилерії на початку березня 2022 р.

Храм Різдва Пресвятої Богородиці на Житомирщині.
Фото: <https://history.rayon.in.ua/news/501852-vtrati-istorichnoi-ta-kulturnoi-spadshchini-ukraini-pid-chas-viyni>

У ніч проти 23 липня ракетним ударом російські окупанти зруйнували найбільший православний храм Одеси – Спасо-Преображенський кафедральний собор УПЦ МП. Він був закладений у 1794 р., у 1936 р. зруйнований і відновлений у 2005 р. Собор має статус Пам'ятки культурної спадщини України. У 2023 р. його було внесено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Спасо-Преображенський собор
до руйнування
Автор фото, УПЦ

Спасо-Преображенський собор
після ракетного обстрілу
Автор фото, УПЦ

Унаслідок підриву російськими окупантами Каховської ГЕС під водою опинилися майже півтори сотні пам'яток архітектури та археології, музеї Півдня України. У місті Олешки вода з Каховської ГЕС затопила будинок художниці Поліни Райко, представниці наївного мистецтва, чию творчість мистецтвознавці ставлять в один ряд із мистецтвом Катерини Білокур і Марії Примаченко. Вода зруйнувала внутрішні стіни з розписами, пошкодила зовнішні стіни та стелю. За попередніми підрахунками, збереглися лише 30–

40 % фресок. Поки Олешки перебувають в окупації, руйнування будинку триватиме. Українські фахівці не мають можливості працювати в Олешках, а росіяни не ставлять собі за мету порятунок пам'ятки.

Крім музею П. Райко, від затоплення постраждали будинок-музей письменника Остапа Вишні, Корсунський монастир XVIII ст., місце розкопок середньовічних Тягінської фортеці та міста-порту Олешшя.

Під час окупації росіяни спустошили фонди Херсонського художнього музею ім. О. Шовкуненка, Херсонського обласного краєзнавчого музею та Художньої галереї імені А. Гавдзинського у Новій Каховці. До окупованого Криму вивезли колекції іконопису XVII–XX ст., українського живопису XIX–XX ст., зокрема 297 творів живопису та графіки Гавдзинського, роботи сучасних митців. Частина викрадених картин опинилася в експозиції Центрального музею Тавриди в Сімферополі. Оцінюючи втрати українських колекцій, експерти видання «Нью-Йорк Таймс» зазначили, що це найбільша крадіжка предметів мистецтва з часів Другої світової війни.

Рами з-під викрадених у Херсонському художньому музеї картин. Фото: nbcnews.com

Із Херсонського обласного краєзнавчого музею окупанти вивезли колекції монет, зброї, сарматські прикраси з розкопок радянського часу та Російської імперії, антикварні меблі XVIII–XIX ст., колекцію ікон, картини і всю частину експозиції, де була археологія. Це все складало ядро музейної колекції.

Сумна доля спіткала й обласний архів та наукову бібліотеку ім. О. Гончара. Окупанти викрали архівні документи та фонди дореволюційних видань.

Це далеко не повний перелік та, імовірно, не останні втрати, яких зазнала культурна спадщина України внаслідок російської агресії. На сьогодні Міністерство культури та інформаційної політики, яке фіксує такі

втрапи, не може надати повну інформацію про них. Про це заявила **К. Чуєва**, заступниця міністра культури та інформаційної політики України. За її словами, кількість знищеної спадщини продовжує зростати.

«Повну картину ми зможемо побачити вже після завершення війни і тільки після того, коли більша частина зон бойових дій буде розмінована й стане безпосередньо доступна для дослідників. Станом на сьогодні ми можемо обстежувати та повноцінно документувати переважно ті об'єкти, які перебувають на деокупованих територіях і відносно віддалені від лінії вогню», – зазначила К. Чуєва [4].

Посадовиця озвучила дані обласних військових адміністрацій щодо втрат культурної спадщини станом на 25 червня. Так, зафіксовано пошкодження або руйнування понад 664 об'єктів культурної спадщини, без урахування об'єктів культурної інфраструктури, таких як бібліотеки або інші заклади, що розміщувалися в сучасних будівлях. Загальна цифра містить невелику кількість об'єктів археологічної спадщини, основна частина яких слабо доступна наразі для обстежень.

«На сьогодні відомо про пошкодження чи руйнування 84 пам'яток національного значення, 514 пам'яток місцевого значення, а також 66 щойно виявлених об'єктів культурної спадщини», – ідеться в заяві.

Із 664 пошкоджених об'єктів культурної спадщини:

- пам'ятки архітектури – 211 об'єктів;
- архітектури і містобудування – 186;
- історії – 179;
- історії монументального мистецтва – 18;
- містобудування і монументального мистецтва – 17;
- археології – 16.

«Слід також пам'ятати, що одна пам'ятка при цьому може бути водночас, наприклад, і пам'яткою архітектури, і пам'яткою історії», – наголошують у МКІП.

З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, за даними ОВА, повністю зруйновано щонайменше 24 пам'ятки, частково пошкоджено 523, ступінь пошкоджень 115 пам'яток потребує уточнення.

Але якщо, наприклад, архітектурні втрати є найбільш наочними, їх легко зафіксувати, то втрати нематеріальної культурної спадщини не настільки очевидні, хоча мають значно глобальніші та болючіші наслідки, які доведеться усвідомити з часом. Це не лише нестворені роботи художників, незняті фільми режисерів, ненаписані романи письменників, непобачені вистави, непочуті концерти, неотримана освіта наших дітей тощо. Це спроба РФ стерти українську ідентичність, знищити історичну пам'ять та культурні надбання.

На тимчасово окупованих територіях Росія чинить злочини щодо нематеріальної культурної спадщини такими діями:

- Руйнування сховищ української літератури, музеїв та історичних архівів. Із публічних бібліотек міст і селищ окупаційна влада вилучає та

знищує книги з історії України та української літератури, заносить їх до категорії «екстремістської» літератури. Застосовуються такі практики й до шкільних посібників з історії та важливих для кримськотатарського народу творів. Навмисне знищення українських книг, творів української літератури та історії впливає на саму здатність українців на тимчасово непідконтрольних землях користуватися нематеріальною культурною спадщиною та створює загрозу формуванню обізнаності щодо важливості такої спадщини та її охорони.

- Тотальна русифікація всіх сфер життя, русифікація та мілітаризація дітей, яка ставить за мету викоринити українську ментальність, спадкову передачу й відтворення української ідентичності.

- Поширення російських нарративів, спрямованих на демонізацію та приниження української культури та ідентичності.

- Переслідування та затримання представників української освітньої сфери за відмову впроваджувати російську навчальну програму, а також вербування російських освітян для роботи на ТОТ України.

- Знищення культурних релігійних практик, закриття релігійних установ або переслідування релігійних лідерів.

Наразі неможливо говорити про оцінку збитків, які війна завдає нематеріальній культурній спадщині, оскільки вона не має окремих об'єктів, щодо яких можна встановити окремі правові режими захисту. Вона є уособленням народу, що її передає, тож фактично її можливо зберегти лише шляхом збереження етносу, якому вона належить. Тобто в такому випадку мають застосовуватися механізми захисту цивільного населення під час збройного конфлікту.

У межах проєкту «Воєнні злочини в Україні: музеї та нематеріальна культурна спадщина під прицілом» ГО «Фонд підтримки фундаментальних досліджень» звернулася із запитанням, чи фіксувалися воєнні злочини проти нематеріальної культурної спадщини, до всіх обласних військових адміністрацій України. Більшість ОВА повідомили щодо відсутності фіксації таких воєнних злочинів. Водночас Луганська, Запорізька та Донецька обласні військові адміністрації повідомили, що інформація про здійснення воєнних злочинів проти нематеріальної культурної спадщини не надходила через відсутність комунікаційних зв'язків з окупованими територіями [5].

Варто зазначити, що Україна ще у 2008 р. приєдналася до Конвенції ЮНЕСКО «Про охорону нематеріальної культурної спадщини». Наразі до Списку шедеврів усної та нематеріальної культурної спадщини людства від України внесено: Петриківський декоративний розпис (2013); Козацькі пісні Дніпропетровщини (2016); Традиція Косівської мальованої кераміки (2019); Орнек, кримськотатарський орнамент і знання про нього (2021); Культура приготування українського борщу (2022). Це означає, що така нематеріальна культурна спадщина ідентифікована, визнана на міжнародному рівні та їй надано найвищий ступінь захисту шляхом включення до списку ЮНЕСКО.

В Україні також існує Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини. Станом на середину березня 2023 р. він налічував 63 елементи. Перелік містить назву елемента нематеріальної культурної спадщини, його охоронний номер, галузь нематеріальної культурної спадщини, географічне розташування, дату і номер рішення про включення елемента до Національного переліку. Примітно, що станом на 24 лютого 2022 р. – дату початку повномасштабного збройного вторгнення Росії на суверенну територію України, Національний перелік нематеріальної культурної спадщини України налічував усього 26 елементів, включених за всі попередні роки. Тобто вже протягом 2022 р. Україна почала активно додавати елементи нематеріальної культурної спадщини до Національного переліку, фактично використовуючи такий облік як елемент захисту.

Охорона культурної спадщини передбачена ст. 54 Конституції України, відповідно до якої держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які перебувають за її межами. Під час російсько-української війни захист і порятунок культурної спадщини перебуває в зоні посиленої уваги державних структур. Зокрема, розширено законодавчу базу охорони культурної спадщини, напрацьовані такі документи:

- Закон України щодо впровадження і ведення електронних реєстрів у сфері культури № 3152-ІХ (передбачає формування електронної бази культурної спадщини, яка містить реєстри різного спрямування);

- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України» № 3097-ІХ (передбачає зняття пам'яткоохоронного статусу та захисту з тих об'єктів, які є імперськими та комуністичними символами);

- законопроект за реєстр. № 9072 про внесення змін до Закону України «Про національну безпеку України» щодо збереження культурної спадщини України та національної пам'яті, спрямований на підсилення безпекової складової культурної спадщини.

Крім того, готується законопроект щодо боротьби з чорною археологією, яким визначено такі завдання:

- осучаснити методи боротьби з нелегальним обігом культурних цінностей;

- посилити відповідальність за правопорушення, пов'язані з посяганнями на культурні цінності,

- вирішити питання обмеження використання металодетекторів на землях історико-культурного призначення;

- упорядкувати державний облік археологічних предметів, у т. ч. тих, що перебувають у приватному володінні;

- заборонити продаж археологічних предметів, зокрема в інтернеті [6].

Міністерство культури та інформаційної політики України разом з Національним агентством з питань запобігання корупції створили

робочу групу Art Sanct Task Force, щоб відстежувати торгівлю предметами мистецтва, які були викрадені росіянами. Про це 2 лютого у власному Telegram-каналі повідомив тодішній міністр О. Ткаченко. Він також розповів, що українці перебувають у контакті з міжнародними правоохоронними органами та профільними організаціями, «щоб притягнути Росію до відповідальності, арештувати її активи у світі та запобігти міжнародному трафіку викраденого».

Art Sanct Task Force має два основні завдання:

- виявлення викрадених під час війни в Україні предметів мистецтва;
- недопущення їхнього вільного обігу у світі й пошук мистецьких активів підсанкційних росіян із метою подальшого замороження цих активів та їхньої конфіскації.

«Ми плануємо створити спеціальну базу даних предметів мистецтва, викрадених з українських приватних і державних колекцій, з метою їх ідентифікації та повернення в Україну», – зазначив голова НАЗК О. Новіков [7].

Український культурний фонд для наочної демонстрації масштабів руйнації культурної спадщини у квітні 2022 р. запустив інтерактивну «Мапу культурних втрат». Це інтерактивна онлайн-карта з позначками, які означають географічну локацію втрат чи пошкоджень у сфері культурної спадщини. До наповнення мапи може долучитися кожен, хто став свідком знищення культурної спадщини під час збройної агресії Російської Федерації проти України. Фото- або відеодокази можна надіслати до Міністерства культури та інформаційної політики через ресурс: <https://culturecrimes.mkip.gov.ua>. Після підтвердження інформації дані будуть відображені на інтерактивній мапі, яка доступна за посиланням: <https://uaculture.org/culture-loss>.

«Відтепер чи не всі руйнації, які російська армія нанесла культурній спадщині України, можна буде переглянути в режимі реального часу. Така візуалізація їхніх злочинів укотре буде доводити, що Росія – брехлива країна-терорист, яка, всупереч будь-яким міжнародним правилам ведення війни, міжнародним конвенціям, нищить геть усе на своєму шляху. Також маємо надію, що ця карта стане вагомим аргументом під час дискусій з партнерами про виключення РФ з лав різних міжнародних культурних організацій чи об'єднань», – зазначив **В. Берковський**, виконавчий директор Українського культурного фонду [8].

Не залишаються осторонь у справі охорони культурної спадщини також громадські організації, медіа й українське суспільство. На початку березня 2022 р. було створено громадську організацію «Штаб порятунку культурної спадщини України», мета якої – музейна оборонна ініціатива. Штаб займається забезпеченням музейних колекцій від втрат, проводить рятувальні операції та фіксує злочини проти культурної спадщини. Документування цієї інформації допоможе у майбутньому притягнути до відповідальності Російську Федерацію й повернути або відшкодувати втрачені культурні

цінності. Від початку війни понад 70 музеїв та архівів отримали конкретну допомогу через надання пакувальних матеріалів і захисного обладнання, а понад 120 установ – через консультації та організаційне сприяння завдяки роботі Штабу порятунку спадщини у співпраці з міжнародними організаціями [9].

Важливою для України є також міжнародна підтримка в питаннях переміщення або збереження об'єктів культурної спадщини. Уже в березні 2022 р. Міністерство культури Польщі, інститут «Полоніка» та Фонд культурної спадщини Польщі надали гуманітарну допомогу для захисту об'єктів української культурної спадщини, у т. ч. вогнегасники, вогнетривкі тканини, ковдри. У травні в рамках Фонду «Люблінський трикутник» відбулося засідання польсько-українсько-литовської робочої групи з оцифрування культурної спадщини в Україні. У червні пройшла зустріч міністрів країн Центрально-Східної Європи та Балтії, за результатами якої було передбачено цифрову трансформацію сфери управління культурною спадщиною, супровід реставрації й реконструкції зруйнованих і пошкоджених пам'яток, а також засуджено дії агресора, що загрожують культурній спадщині, культурним цінностям України. 23 червня в Парламентській асамблеї Ради Європи зареєстровано заяву заступниці голови Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики Є. Кравчук «Протидія стиранню культурної ідентичності під час війни та миру». Наступного дня в рамках міжінституційної співпраці «Google Україна» й Міністерство культури та інформаційної політики України домовилися про створення на платформі «Google Arts & Culture» розділу, присвяченого вітчизняній культурній спадщині [10].

Допомагатимуть Україні у збереженні культурної спадщини Міжнародна рада з охорони пам'яток та історичних місць (ICOMOS) і Міжнародний центр з дослідження, збереження та реставрації культурних цінностей (ICCROM). Представники цих світових організацій у липні 2023 р. перебували з тижневим візитом в Україні, під час якого відвідали зруйновані росіянами містечка Київщини та Чернігівщини.

«Глобальні виклики потребують глобальної співпраці. Європейська група закликає світову спільноту об'єднати зусилля та працювати разом, щоб зберегти українську культурну спадщину, бо її знищують. Ми тут, щоб побачити ситуацію на власні очі та визначити нагальні потреби країни, громади й експертного середовища. Ми обговорили, як плануватиметься перша допомога, з'ясували можливості навчання. Я хочу запевнити, що ми як міжнародна організація хочемо вам допомогти й готові вже сьогодні почати працювати з вами», – підкреслила **Т. Патрісіо**, президент Міжнародної ради з охорони пам'яток та історичних місць [9].

«Ми побачили в Україні значні та сміливі спроби захистити культурну спадщину під час війни на різних рівнях – від міністерства до простих українців. Наші колеги намагалися зберегти культурну спадщину, бо це

*захист національної ідентичності. Для нас наступний крок – працювати в зоні високого ризику. Ми хочемо оновити мапу відповідно до міжнародних стандартів, щоб можна було захистити всі форми культурної спадщини для майбутніх поколінь від кризових і воєнних ситуацій. Можуть бути й інші ситуації. Дуже швидко ми повернемося й розпочнемо роботу “в полях”», – сказала **З. Гюль Унал**, віцепрезидент Міжнародної ради з охорони пам’яток та історичних місць (ІКОМОС).*

Одна з ключових цілей візиту міжнародної місії – координація зусиль і розроблення програми заходів із реагування на надзвичайні ситуації в Україні, надання першої допомоги культурній спадщині, документування та збереження української культурної спадщини у воєнний час і відновлення її після війни. Пам’яткоохоронці ІККРОМ розробили та протестували, а Штаб порятунку спадщини допоміг перекласти українською мовою спеціальний додаток, який стане у пригоді для документування й оцінювання втрат, раннього відновлення об’єктів культурної спадщини, визначення пріоритетів відбудови для ефективного використання ресурсів.

*«Ми допомагаємо навчати експертів, які приїжджають до країн після воєнного конфлікту чи катастроф, щоб роботу з відновлення культурної спадщини було включено до загального плану відновних робіт», – зазначила **А. Тандон**, провідний керівник програми з надання першої допомоги культурній спадщині у час кризи Міжнародного центру з дослідження, збереження та реставрації культурних цінностей (ІККРОМ).*

*«Колеги допомогатимуть нам у збереженні культурної спадщини, проведуть консультації з документування руйнувань, адже багато питань у цій сфері підпадають під поняття war crimes, нададуть методики збереження та реставрації об’єктів і певну фінансову, організаційну та іншу допомогу. Міжнародний досвід із погляду не тільки привертання уваги до ситуації з культурною спадщиною України, а й застосування експертизи міжнародних фахівців, диджиталізації цієї сфери та її убезпечення, створення спільних проєктів, обміну досвідом. Усе це є надзвичайно важливим і потрібним тут і зараз», – наголосив **О. Ткаченко**, на той час міністр культури та інформаційної політики України [11].*

Підсумовуючи, мусимо констатувати, що збройна агресія Росії призвела до масштабної руйнації національного надбання України та її культурних цінностей, завдавши величезних і часто безповоротних збитків. Ці злочини спрямовані на знищення національної пам’яті українського народу як головного елемента формування його ідентичності й можуть бути кваліфіковані як складова геноциду проти українського народу. Тому особливої ваги набуває діяльність зі збереження й захисту культурної спадщини, яка має об’єднати зусилля держави, громадських організацій, доброчинців, міжнародних партнерів тощо. Головним на сьогодні видається документування інформації про злочини РФ проти культурної спадщини, фіксація свідчень очевидців, що допоможуть у майбутньому притягнути до відповідальності агресора й повернути або відшкодувати втрачені культурні

цінності. На часі також зміна концептуальних підходів національного законодавства щодо захисту культурної спадщини відповідно до європейської та євроатлантичної перспектив України, формування електронної бази культурних надбань, запобігання незаконному вивезенню культурних цінностей, сприяння їх виявленню і поверненню задля відновлення цілісності культурного надбання держави. І, звичайно, особливої уваги нині потребує збереження тих об'єктів культурної спадщини, які залишаються на своїх місцях, або які були переміщені внаслідок евакуації. Захист об'єктів культурної спадщини, як і повернення окупованих територій, є головними завданнями, від успішного виконання яких сьогодні залежить доля України.

Список бібліографічних посилань

1. Культурна спадщина та національна безпека : аналіт. доп. / [В. Потапенко, Ю. Тищенко, Ю. Каплан та ін.] ; за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 58 с. URL: [niss.gov.ua/sites/default/files/2023-09/ad_kult_spad_nac_bezp_06092023.pdf/](https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-09/ad_kult_spad_nac_bezp_06092023.pdf)

2. Пошкоджений та розграбований. Як зараз виглядає Маріупольський храм з книги рекордів України. URL: https://risu.ua/poshkodzhenij-ta-rozgrabovaniy-yak-zaraz-viglyadaye-mariupolskij-hram-z-knigi-rekordiv-ukrayini-foto_n132094/

3. У Харкові через бомбардування Росією постраждала одна з найбільших бібліотек Європи. URL: <https://kultura.rayon.in.ua/news/497051-u-kharkovi-cherez-bombarduvannya-rosieyu-postrazhdala-odna-z-naybilshikh-bibliotek-evropi>

4. Г. Щокань. Росіяни пошкодили в Україні вже 664 об'єкти культурної спадщини – МКІП. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/07/19/255468/>

5. Савченко Я., Хендель Н. Захист нематеріальної культурної спадщини: extra bellum, durante bello. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/zakhyst-nematerialnoyi-kulturnoyi-spadshchyny-extra-bellum-durante-bello/

6. У Києві провели форум про збереження культурної спадщини. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/241677.html

7. Горлач П. Ткаченко заявив про створення робочої групи, яка займатиметься викраденими Росією мистецькими об'єктами. URL: <https://suspilne.media/372971-tkacenko-zaaviv-pro-stvorennja-robocoi-grupi-aka-zajmatimetsa-vikradenimi-rosieyu-misteckimi-obektami/>

8. Український культурний фонд запускає інтерактивну «Мапу культурних втрат». URL: https://ucf.in.ua/news/culture_loss

9. Місія «Україна»: міжнародна співпраця задля збереження культурної спадщини в час війни. URL: <https://www.maidanmuseum.org/uk/node/2191>

10. Рішняк О. Культурна спадщина у воєнному конфлікті: міжнародний досвід другої половини ХХ – початку ХХІ ст. та українська дійсність.

Український історичний журнал. 2022. № 4. URL:
<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/187261/13-Rishniak.pdf?sequence=1>

11. Представники світових організацій з охорони спадщини відвідали зруйновані росіянами міста Київщини та Чернігівщини. URL:
<https://koda.gov.ua/predstavnyky-svitovyh-organizacij-z-ohorony-spadshhyny-vidvidaly-zrujnovani-rosiyanamy-mista-kyuyivshhyny-ta-chernigivshhyny/>

Наука – для обороноздатності країни

30.10.2023

Михайло Федоров: «Кожна одиниця техніки, окоп та місцезнаходження військових мають бути захищені РЕБом»

За останній рік в Україні активно розвивається напрям defence-tech. Зокрема, запустили кластер Brave1 для розвитку оборонних технологій, масштабували виробництво дронів більше ніж у 100 разів, понад 40 виробників долучилися до простору Дія.City. Усе це дає змогу технологічно підсилити військових на фронті ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

[Докладніше див. додаток 1](#)

***

13.10.2023

Тижневі освітнянські та наукові новини

Учені НАН України представили свої розробки на виставці безпекових технологій «SECURITY 2.0» ([Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#)).

Джерело: <https://www.facebook.com/bezpeka.euroindex>

[Докладніше див. додаток 2](#)

***

28.10.2023

Деокупація Криму – це насамперед визволення громадян України

Про культуру як невіддільний гуманітарний складник деокупації Кримського півострова під час круглого столу на тему «Культура проти варварства: деокупація Криму» розповіла кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту археології НАН України Евеліна Кравченко ([АрміяInform](#)).

[Докладніше див. додаток 3](#)

***

27.10.2023

Галата С.

Критична інфраструктура: діагностувати пошкодження за допомогою БПЛА та штучного інтелекту

Майже два роки країна-агресор з маніакальною впертістю націлює ракети та дрони на об'єкти критичної інфраструктури України. Російські військові пошкодили чимало важливих споруд – аеропорти, мости, нафтобази, трансформаторні підстанції, електростанції тощо.

Щоб швидко й безпечно провести ремонтні роботи, потрібно оцінити стан цих та інших інженерних об'єктів. Традиційні методи оцінки стану об'єктів не завжди спрацьовують, до того ж, традиційну оцінку не завжди вдається провести оперативно й безпечно. Саме тому вчені Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона Національної академії наук України вирішили розробити технологію дистанційної діагностики пошкоджених великогабаритних об'єктів за допомогою безпілотних літальних апаратів (БПЛА) та фотограмметрії ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Докладніше див. додаток 4](#)

***

25.10.2023

В Україні розробили наземного робота-камікадзе Ratel S, який здатний атакувати ворожі цілі з безпечної відстані.

«Ratel S – наземний робот від українських розробників. Бійці використовують його як мобільну боеголовку, яка несе протитанкові міни або бойовий модуль. Оператор із безпечного місця може підірвати ворожий танк чи бліндаж», – сказав міністр цифрової трансформації Михайло Федоров. За його словами, нова розробка успішно пройшла польові випробування та вже запущена у серійне виробництво ([BUILDING-TECH](#)).

Джерело: <https://building-tech.org/>

Ratel S – це нова модифікація попередньої версії дрону Ratel, вони відрізняються швидкістю пересування та робочою дистанцією. Обидві моделі розробили команда українського підприємства STOLB.

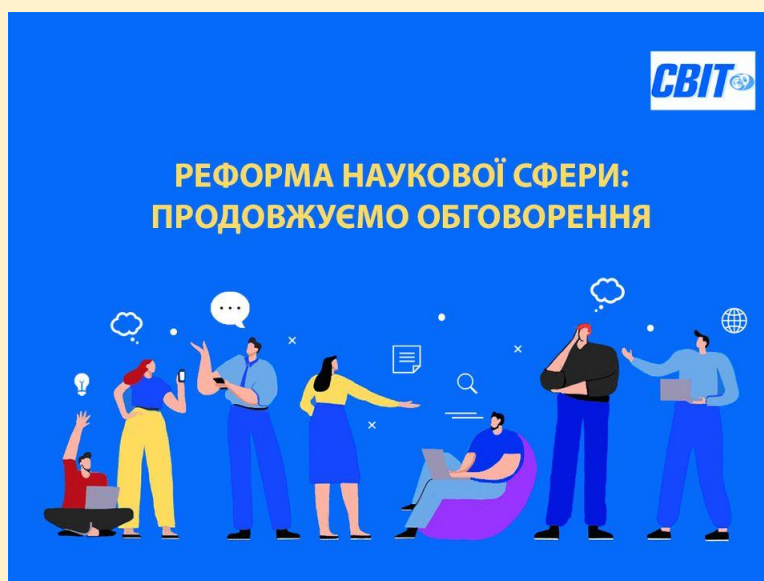
Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти

17.10.2023

Остролуцька Л.

Можна виграти війну, але програти майбутнє

Питання, яким буде майбутнє освіти й науки України – завжди тема для дискусій, особливо в час випробувань і змін, коли ці нововведення зазвичай найактивніше ініціюються ([Світ](#)).

Джерело: <https://www.facebook.com/GazetaSvit>

Три місяці тому наукову спільноту сколихнуло оприлюднення документів щодо реформи наукової сфери, зокрема пропозиції Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій та документ «Бачення України 2030: соціально-гуманітарна сфера» від Школи політичної аналітики НаУКМА та коаліції «Реанімаційний пакет реформ».

[Докладніше див. додаток 5](#)

***

09.10.2023

Галата С.

Віктор ДЕМЧЕНКО: «Сподіваюся, мій досвід допоможе «зблизити» наукові світи вищої освіти й дослідницьких інститутів»

Демченко В., заступник директора Інституту морської біології НАН України, член Наукового комітету Нацради з питань розвитку науки і технологій України:

«...всі учасники реформування наукової сфери хочуть, щоб воно пройшло максимально чітко, ефективно, за зрозумілими критеріями» [\(Світ\)](#).

[Докладніше див. додаток 6](#)

***

06.10.2023

Самченко В.

Стратегія розвитку освіти і науки до 2030 року: коли і чого очікувати?

Міністерство освіти і науки ще наприкінці червня запросило громадськість до роботи над стратегією трансформації освіти і науки. Міністр Оксен Лісовий у соціальній мережі при цьому зауважив: «Ключовий запит – людина у центрі уваги. Усі зміни для людей і про людей. Ставка на технології та інновації, щоб українці мали найкращі можливості, а держава – потужний людський капітал» [\(ukrinform.ua\)](#).

Укрінформ зібрав думки представників освіти і науки про те, яких змін вони очікують?

[Докладніше див. додаток 7](#)

***

26.10.2023

КНУ – лідер серед українських ЗВО за кількістю входжень до предметних рейтингів The Times Higher Education

Київський національний університет імені Тараса Шевченка – єдиний український заклад вищої освіти, який прорейтинговано відразу у **9 з 11**

предметних категоріях [The Times Higher Education World University Rankings 2024 by subject \(Світ\)](#).

[Докладніше див. додаток 8](#)

Наука і влада

27.10.2023

Тижневі освітянські та наукові новини

Оголошено конкурс на здобуття стипендій Президента України для молодих вчених ([Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#)).

Згідно з [постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.1994 № 582 «Про стипендії Президента України для молодих вчених»](#) (зі змінами) і [постановою Президії НАН України від 31.08.2022 № 258 «Про стипендії Президента України для молодих вчених»](#) з 25 жовтня 2023 року оголошено конкурс на здобуття стипендій Президента України для молодих вчених.

Науковим установам НАН України до 06 листопада 2023 р. необхідно подати до відповідного відділення Національної академії наук України матеріали на претендентів на здобуття стипендій Президента України для молодих вчених, передбачені у вимогах.

Інформацію про наявність поточних вакансій та їх кількість можна отримати у відповідному відділенні Національної академії наук України.

[Розпорядження Президії НАН України від 24.10.2023 №513 «Про оголошення конкурсу на здобуття стипендій Президента України для молодих вчених».](#)

***

31.10.2023

Визначили стипендіатів серед молодих учених

У МОН відбулося засідання конкурсної комісії із добору претендентів на здобуття державних іменних стипендій найкращим молодим ученим для увічнення подій Революції Гідності та вшанування подвигу Героїв України – Героїв Небесної Сотні ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 9](#)

***

20.10.2023

МОН оголошує конкурсний відбір представників України до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа»

У конкурсі можуть брати участь як представники наукової спільноти, так і представники центральних органів виконавчої влади ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 10](#)

***

20.10.2023

Дейна А.

ГРАНТИ ДЛЯ НАУКОВЦІВ: НАЦФОНД ОБМЕЖИВ ПІДТРИМКУ ТИХ, ХТО СПІВПРАЦЮЄ З РФ

Національний фонд досліджень України, який [видає гранти на наукові дослідження та розробки](#), оновив свої «Етичні принципи», згідно з якими науковці, що співпрацюють з росіянами та інституціями на окупованих територіях, втрачають шанс на отримання фінансової підтримки. Про це виданню [ZN.UA](#) повідомили у Нацфонді ([zn.ua](#)).

[Докладніше див. додаток 11](#)

***

09.10.2023

Набули чинності зміни, що удосконалюють реєстрацію та облік науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій

Набув чинності [наказ](#) МОН України, яким внесено зміни до Порядку державної реєстрації та обліку науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій ([nauka.gov.ua](#)).

Документ упорядковує та удосконалює механізм реєстрації та обліку зазначених робіт і дисертацій за допомогою електронної системи з віддаленим доступом, а також деталізує процеси з оформлення та внесення змін у реєстраційні та облікові документи.

Зокрема, упорядковано та уточнено процедуру заповнення реєстраційних та облікових документів і їхнє передання до ДНУ «УкрІНТЕІ» для державної реєстрації та обліку відкритих за режимом доступу науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій та тих, які містять інформацію з обмеженим доступом.

Крім того, надано детальні інструкції внесення змін до облікових і реєстраційних документів та спрощується процедура заповнення облікової картки науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт.

***

18.10.2023

Заклади вищої освіти подали на конкурс наукових досліджень МОН 753 проєкти!

Згідно з [наказом](#) Міністерства освіти і науки України №1113 від 11.09.2023 року було оголошено оновлений конкурс проєктів наукових досліджень і розробок для університетів та наукових установ сфери управління міністерства ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 12](#)

***

12.10.2023

КМУ затвердив механізм захисту особистих немайнових прав автора щодо творів, які перейшли у суспільне надбання, у разі відсутності спадкоємців

За [Законом України](#) «Про авторське право і суміжні права», захист особистих немайнових прав автора, твір якого став суспільним надбанням, здійснюється його спадкоємцями. Якщо спадкоємців немає – захист здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності ([Мінекономіки](#)) ([ІР офіс](#)).

[Докладніше див. додаток 13](#)

***

06.10.2023

ОБРАНО НОВОГО ГОЛОВУ НАУКОВОГО КОМІТЕТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ НАУКИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Олександра АНТОНЮК очолить робочий колегіальний орган Національної ради з питань науки та технологій, що представляє інтереси наукової громадськості ([Науковий Комітет Національної ради з питань розвитку науки і технологій](#)).

...6 жовтня 2023 року на засіданні Наукового комітету за відповідне рішення проголосували 18 членів із 21, що були присутні на засіданні НК.

Заступником голови обрали Олексія Колежука, а секретарем – Андрія Трохимчука.

Пані Олександра – українська науковиця, математикиня, докторка фізико-математичних наук, завзята популяризаторка науки серед молоді, провідна наукова співробітниця Інституту математики Національної академії наук України.

«Я вдячна за довіру членам Наукового комітету. Для мене це почесно і відповідально воночас. Переконана, що завдяки спільним напруженням, міцній консолідації зусиль нашої наукової спільноти ми здійснимо ряд важливих зрушень задля ефективної роботи на благо української науки та її майбутнього» – зазначила науковиця.

***

11.10.2023

Арнаутова Л.

Експертиза НПА у вересні 2023 року

Науковим комітетом Національної ради України з питань науки і технологій у вересні місяці було проведено експертизу 3 проєктів

нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади на предмет відповідності інтересам та засадам державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності ([Науковий Комітет Національної ради з питань розвитку науки і технологій](#)).

[Докладніше див. додаток 14](#)

***

05.10.2023

Підписано Меморандум про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та Національною академією правових наук України

5 жовтня державний секретар Міністерства внутрішніх справ України Інна Ящук та президент НАПрН України Володимир Журавель підписали Меморандум про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та Національною академією правових наук України ([Національна академія правових наук України](#)).

[Докладніше див. додаток 15](#)

Міжнародне наукове співробітництво

06.10.2023

В межах програми Європейського Союзу «Горизонт Європа триває формування консорціумів і подання заявок на участь у конкурсі 2024 року на отримання Консолідаційних грантів Європейської дослідницької ради (ERC Consolidator Grant)

Дослідники повинні продемонструвати новаторський характер, амбіції та здійсненність своїх наукових пропозицій ([Світ](#)).

Джерело: <https://www.facebook.com/NASofUkraine>

[Докладніше див. додаток 16](#)

***

13.10.2023

Конкурс із розробки дій для запобігання кризовим ситуаціям і готовності у разі збою цифрових технологій

Проектний офіс Львівської політехніки пропонує науковцям Університету звернути увагу на конкурс *Design of crisis prevention and preparedness actions in case of digital breakdown (internet, electricity etc.)* у межах програми Horizon Europe ([Національний університет «Львівська політехніка»](#)).

Джерело: <https://lpu.ua/>

Оцінка наслідків можливого цифрового збою (Інтернет, електрика тощо), враховуючи також дії під час пандемічних ситуацій, потребуватиме цілеспрямованого дослідження з метою розроблення відповідних дій із запобігання кризі та готовності, включаючи плани цивільного захисту, з урахуванням каскадних ефектів. Це включає аналіз взаємозалежностей між різними критичними інфраструктурами, оцінку різних сценаріїв та умов, таких як тривалість і ступінь цифрового збою, а також можливі каскадні ефекти.

Загальний бюджет конкурсу – **4 000 000 €**, дедлайн – **23 листопада 2023 року**.

Докладніше – на [сторінці Проєктного офісу Львівської політехніки у соцмережі Фейсбук](#).

***

06.10.2023

Мільйон доларів на підтримку українських дослідників

Національний фонд досліджень нагадує: отримати фінансування до \$50 000 на рік на проєкт (і \$100 000 на два роки) можуть науковці, які візьмуть участь в партнерській ініціативі Міжнародне багатостороннє партнерство для забезпечення стійкості системи освіти і науки в Україні (IMPRESS-U)» ([Національний фонд досліджень України](#)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 17](#)

***

11.10.2023

Грантові можливості для українських науковців та інженерів від CRDF Global

Фонд цивільних досліджень та розвитку США (CRDF Global) пропонує нові грантові можливості для українських науковців, технічних спеціалістів та інженерів ([Національний університет «Львівська політехніка»](#)).

[Докладніше див. додаток 18](#)

***

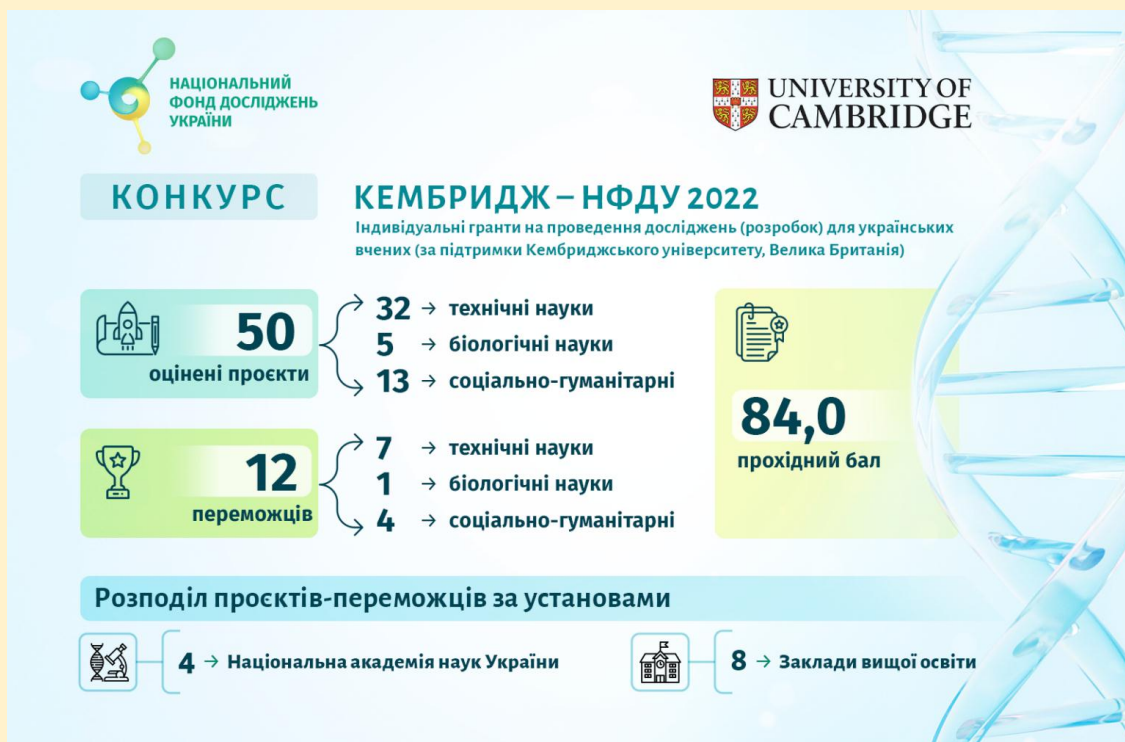
30.10.2023

Інфографіка за результатами конкурсу «Кембридж – НФДУ 2022. Індивідуальні гранти на проведення досліджень (розробок) для українських вчених (за підтримки Кембриджського університету, Велика Британія)»

12 жовтня 2023 року було визначено переможців за конкурсом «Кембридж – НФДУ 2022. Індивідуальні гранти на проведення досліджень (розробок) для українських вчених (за підтримки Кембриджського університету, Велика Британія)» ([Національний фонд досліджень України](#)).

Метою конкурсу є підтримка передових наукових досліджень і розробок українських вчених, які безпосередньо постраждали від воєнних дій в Україні в 2022 році, шляхом надання індивідуальних грантів за підтримки Кембриджського університету (Велика Британія).

Національний фонд досліджень України пропонує до вашої уваги інфографіку за результатами проведення конкурсу.

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

***

19.10.2023

Гранти NWO: можливість встановити нові професійні зв'язки

Влітку 2023 року Національний фонд досліджень України та Нідерландська дослідницька рада (NWO) домовилися об'єднати зусилля і оголосили конкурсний відбір на додаткові грантові можливості Нідерландської дослідницької ради (NWO) для українських вчених. Отже,

що це за конкурс і хто може подати заявки? ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Докладніше див. додаток 19](#)

***

Нова стипендіальна програма DAAD: Україна майбутнього: дослідницькі стипендії для українських магістрантів та дослідників

Відтепер українські випускники, докторанти та аспіранти можуть подавати заявки на нову стипендіальну програму для короткострокового перебування з метою проведення досліджень у Німеччині ([DAAD Україна](#)).

[Докладніше див. додаток 20](#)

***

03.10.2023

Спільний конкурс проєктів з виконання наукових досліджень і розробок «Українсько-швейцарські спільні дослідницькі проєкти: Конкурс 2023»

Національний фонд досліджень України (НФДУ) разом з Швейцарським національним науковим фондом (SNSF) запускає спільний конкурс проєктів. Однією з цілей конкурсу є підтримка дослідницької діяльності в Україні та зменшення відтоку мізків з країни ([Національний фонд досліджень України](#)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 21](#)

Наукові дослідження коронавірусу COVID-19

18.10.2023

В Україні виявлено 10 випадків штаму «Еріс» – підвиду COVID-19

«Еріс» – це варіант штаму коронавірусу SARS-CoV-2 «Омікрон», який викликає захворювання COVID-19. Наразі на території України циркулює близько 14 різних штамів вірусу довкола «Омікрону». У кожній області спеціалісти центрів контролю та профілактики хвороб відбирають зразки, щоб досліджувати штами та вивчати мутації, які виникають ([Міністерство охорони здоров'я України](#)).

[Докладніше див. додаток 22](#)

***

02.10.2023

WANN BRAUCHT MAN DIE NÄCHSTE CORONA-IMPfung?

Восени 2023 року для щеплень від Covid-19 буде рекомендовано адаптований варіант вакцини. Урсула Відерманн-Шмідт, президент Австрійського товариства вакцинології, розповідає в інтерв'ю про майбутню вакцинацію від коронавірусу ([Die Österreichische Akademie der Wissenschaften](#)).

[Детальніше](#)

***

07.10.2023

Should you pick Novavax's COVID-19 shot over mRNA options?

Чи варто вибрати щеплення від COVID-19 від Novavax замість мРНК? ([The Academy of Science of St. Louis](#)).

[Детальніше](#)

***

08.10.2023

Дейна А.

ЖАХЛИВЕ САМОПОЧУТТЯ ПІСЛЯ ВАКЦИНИ ПРОТИ COVID-19 МОЖЕ БУТИ ЛИШЕ ОЗНАКОЮ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ – ДОСЛІДЖЕННЯ

Лихоманка, озноб, втома і головний біль після [вакцини проти COVID-19](#) можуть бути ознаками лише активного вироблення антитіл, показало нове наукове дослідження, передає [The New York Times \(zn.ua\)](#).

[Докладніше див. додаток 23](#)

***

16.10.2023

Барсукова О.

Чому діти переносять COVID-19 легше за дорослих? Вчені мають припущення

Науковці спробували розібратись, чому маленькі діти рідше страждають від [тяжкого перебігу](#) COVID-19, ніж дорослі. Виявилось, що дитяча імунна відповідь відрізняється від тієї, яка зазвичай спостерігається у дорослих ([Українська правда. Життя](#)).

[Докладніше див. додаток 24](#)

***

24.10.2023

Осадча Я.

Вчені пов'язують важкий перебіг COVID-19 з грибковими організмами – дослідження

Нове дослідження показало, що важка форма COVID-19 може бути пов'язана з грибковими організмами у кишечнику ([Українська правда. Життя](#)).

Також важка форма хвороби може бути спричинена змінами в імунній системі у відповідь на певні види грибків, [пише](#) The Conversation.

[Докладніше див. додаток 25](#)

***

17.10.2023

Павлюк А.

Вчені виявили, де може ховатися причина Long COVID

Вчені знайшли нове пояснення довготривалого ковіду. У кишківнику пацієнтів вони виявили залишки вірусу, які можуть занижувати рівень серотоніну – «гормону щастя» ([Українська правда. Життя](#)).

Про це [повідомляє](#) The New York Times із посиланням на дослідження, [опубліковане](#) у науковому журналі Cell.

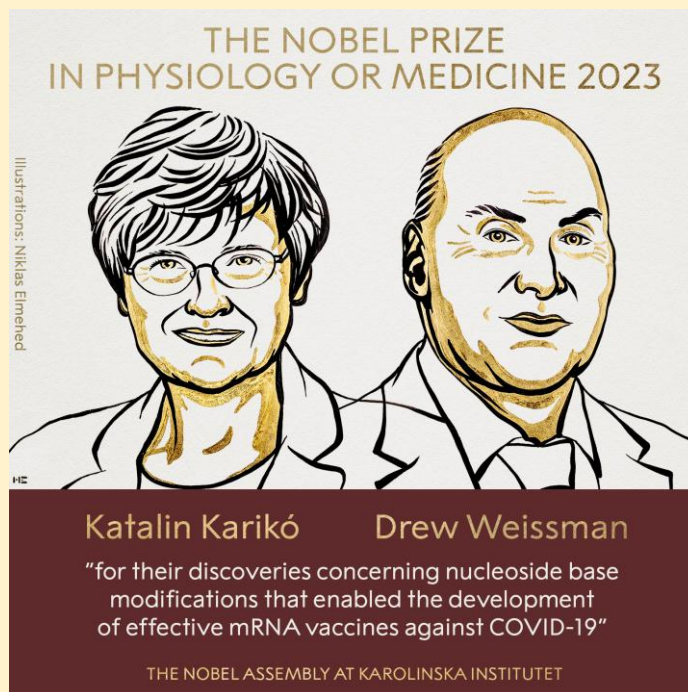
[Докладніше див. додаток 26](#)

Новини наукового розвитку

05.10.2023

 3 жовтня 2023 року Нобелівський комітет оголосив про присудження Нобелівської премії з фізіології або медицини за 2023 рік професорам Каталіні Каріко та Дрю Вайсманові (США) – «за відкриття модифікації нуклеозидних основ, які дали змогу розробити ефективні мРНК-вакцини проти COVID-19» (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Своїми роздумами про ці наукові досягнення ділиться кандидат біологічних наук Зеновій Ткачук, керівник лабораторії інноваційних біотехнологій відділу ензимології білкового синтезу Інституту молекулярної біології і генетики НАН України | [Інститут молекулярної біології і генетики](http://surl.li/mkyjs) |: <http://surl.li/mkyjs>

Джерело: nobelprize.org

Дізнатися більше

Прес-реліз: <https://bit.ly/3RypmGw>

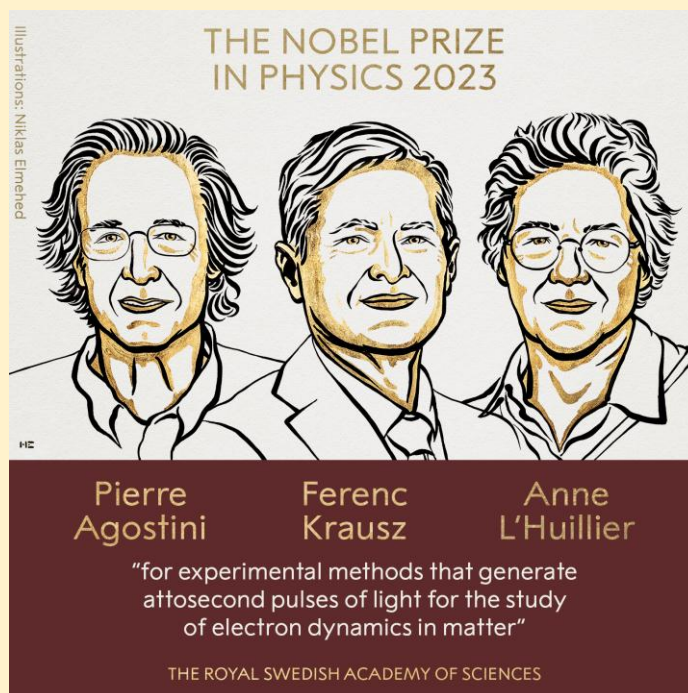
Розширена інформація: <https://bit.ly/3rrshGw>

***

03.10.2023

🔬Цьогорічну Нобелівську премію в галузі фізики присуджено П'єрові Агостіні (Університет штату Огайо, США), Ференцові Краусу (Інститут квантової оптики Товариства Макса Планка, Мюнхенський університет Людвіга Максиміліана, ФРН) і Анн Л'Юїлье (Лундський університет, Швеція) – «за експериментальні методи, що генерують аттосекундні імпульси світла для дослідження динаміки електронів у речовині» 🙌 (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Джерело: [nobelprize.org](https://www.nobelprize.org)

Дізнатися більше

Прес-реліз: <https://bit.ly/457nZ51>

Популярна інформація: <https://bit.ly/3rnZXox>

Розширена інформація: <https://bit.ly/4644RWO>

***

13.10.2023

Нобелівка з фізики 2023

...Коротко про важливість аттосекундної фізики – в статті [Володимира Безгуби](#) в журналі [Куншт](#). Трохи детальніше – [наприкінці лекції «Фотони досліджують електрони»](#), курсу [Фізичні методи дослідження матеріалів \(Київський Академічний Університет\)](#).

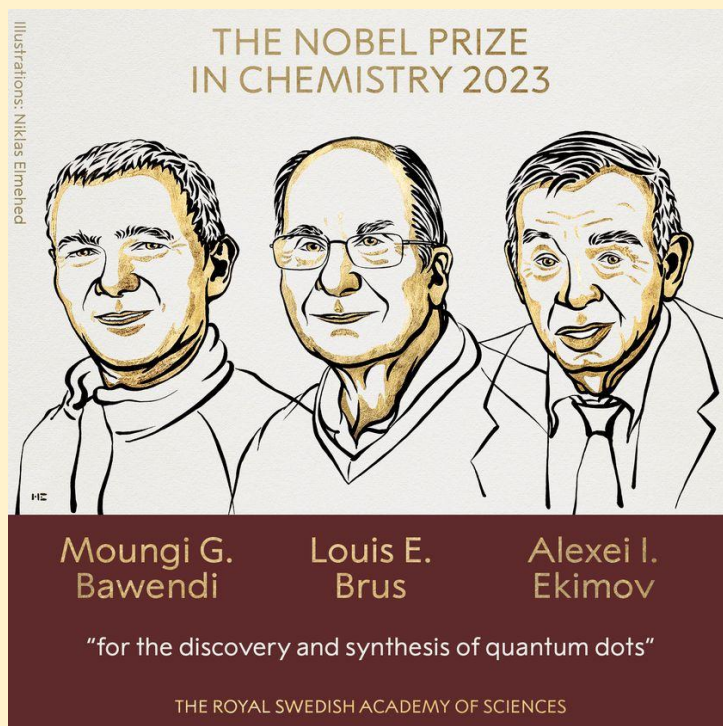
***

04.10.2023

Цьогорічну Нобелівську премію в галузі хімії присуджено професорові Мунгі Бавенді (Масачусетський технологічний інститут, США), професорові Луїсові Брюсу (Колумбійський університет, США) й доктору Алексею Єкімову (раніше – у компанії «Nanocrystals Technology Inc.») – «за відкриття і синтез квантових точок» (це фундаментальне відкриття у галузі нанотехнологій) 📌 (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

https://www.facebook.com/photo/?fbid=696020232559809&set=a.642002144628285&_cft=%5b0%5d=AZUFb7zGjjws9anxUIOfVA-

[JGcgMJqJST5HY10PtKxGEVzZcHLKE2UD-008AzU3HGt8fb-jZx9NEXMFhDwxS2t3BdSmBY0vPLiKc82L0iSlrVqVxIHUFoJCf7mr4oK0G_AyapEIIoU3F_9Cof4S1BCBFZESafVIQa5Y60pNnvCU04D0fQuUUTQT8Dlc2-mSMr5j-yAuS3749SUIb-kT4fVSO&_tn_=EH-y-R](https://www.nobelprize.org/prizes/chemistry/2023/laureates)

Джерело: [nobelprize.org](https://www.nobelprize.org)

Дізнатися більше

Прес-реліз: <https://bit.ly/3PvMYZR>

Популярна інформація: <https://bit.ly/3rpdre>

Розширена інформація: <https://bit.ly/3PQ6YYB>

***

10.10.2023

Галата С.

Це наче людству подарували новий крутий конструктор

Українські вчені також розробляють матеріали з квантовими точками

(Світ).

[Докладніше див. додаток 27](#)

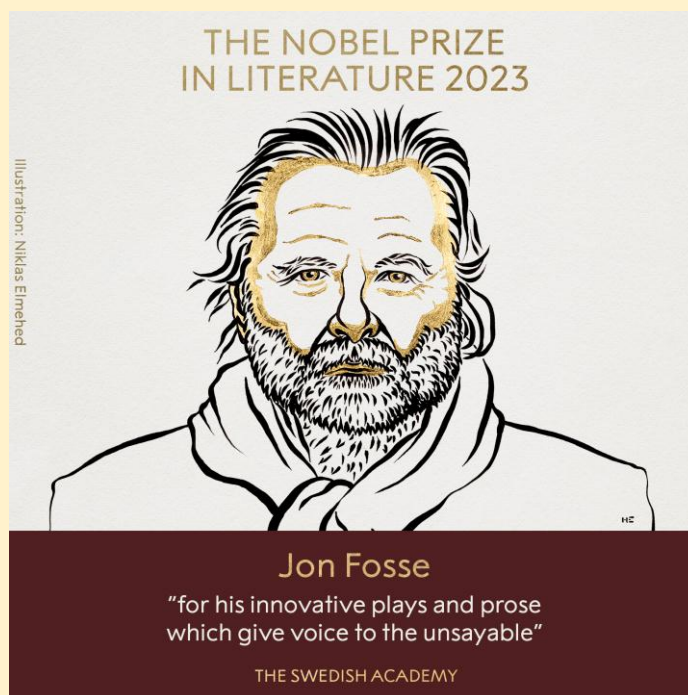
***

10.10.2023

5 жовтня 2023 року Нобелівський комітет оголосив свого чергового переможця у галузі літератури. Ним став норвезький письменник і

літературознавець за освітою Йон Фоссе (народився 1959 року). Журі віддало йому перемогу з формулюванням: «За новаторські п'єси та прозу, які висловлюють невимовне». У Шведській академії також підкресли, що його творчість величезна й охоплює різні жанри – п'єси, романи, поетичні збірки, есеї, дитячі книжки і переклади ([Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України](#)).

✍️ Про особистість, життя і творчість нового літературного нобеліата розповідає кандидат філологічних наук Геннадій Нога, старший науковий співробітник відділу давньої української літератури Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України | [Інститут літератури ім.Т.Г.Шевченка НАН України](#) | [Shevchenko Institute of Literature of the NASU](#) | <http://surl.li/mkyqj>

Джерело: nobelprize.org

Дізнайтеся більше: <https://bit.ly/3ZtJCeU>

***

10.10.2023

🏆🇺🇸 Премію Шведського центрального банку з економічних наук на честь Альфреда Нобеля (або ж так звану Нобелівську премію з економіки) 2023 року присуджено Клаудії Голдін (Гарвардський університет, США) – «за поглиблення розуміння результатів діяльності жінок на ринку праці» 🇺🇸 (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Джерело: nobelprize.org

Дізнатися більше

Прес-реліз: <https://bit.ly/3t0t8hI>

Популярна інформація: <https://bit.ly/46jdTQ1>

Розширена інформація: <https://bit.ly/3t7el54>

***

24.10.2023

Національного інституту раку презентував результати 4 важливих досліджень в Мадриді

Ці наукові дослідження є ключовими у з'ясуванні впливу війни на надання онкологічної допомоги в Україні ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 28](#)

***

02.10.2023

Такої концентрації парникових газів не було 2 мільйони років

...Учені вже мають сценарії розвитку кліматичних подій на найближче століття. Ці сценарії – не містика чи фантастика, а звичайний прогноз числових моделей. Зупинити зміну клімату людство не в змозі, адже природні цикли посилюються нашим впливом на клімат, і все «несеться» на великій швидкості. Але стримати зміни, аби наші онуки не жили в пустелі, ще можемо. А адаптуватися до них – мусимо, бо не маємо іншого виходу. Розмовляємо про це з однією з 10 найвпливовіших учених світу у 2022 році

за версією британського журналу Nature, завідувачкою лабораторії прикладної кліматології Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС України та НАН України, провідною експерткою проекту ЄС APENA-3 Світланою Краковською (ukrinform.ua).

[Детальніше](#)

***

17.10.2023

Проведено перші спостереження на відновленій частині ГУРТ, що постраждав унаслідок повномасштабного вторгнення рф

Вчені відновлюють гігантський український радіотелескоп – ГУРТ, значна частина якого була зруйнована та розкрадена під час повномасштабного вторгнення рф на Харківщині (nauka.gov.ua).

Частково вдалося врятувати такі системи цього радіотелескопу, як фазування, підсилення, управління та реєстрації. Врятованим елементам і системам була проведена необхідна діагностика та ремонт. Це стало можливим завдяки самовідданій праці співробітників Радіоастрономічного інституту НАН України.

[Докладніше див. додаток 29](#)

***

12.10.2023

 На основі двох штамів бактерій в Інституті мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України | [Інститут мікробіології і вірусології ім. ДК Заболотного НАН України](#) | створили Гаупсин – комплексний біопрепарат, який пригнічує розвиток фітопатогенних збудників і стимулює ріст рослин 🌱 Пояснюємо його особливості й переваги порівняно з аналогами: <http://surl.li/mkysz> (<https://www.facebook.com/imvnasu>).

***

16.10.2023

Які переваги внесення стартових мікробіологічних добрив у насіннєве ложе

На експериментальних посівах пшениці, кукурудзи, соняшнику і проса додали стартові мікробіологічні добрива у насіннєве ложе за принципом, який широко використовували з унесенням стартових РКД. Такий агрозахід дав низку переваг (AgroTimes.ua).

Про результати таких досліджень пише кандидат економічних наук, директор ДП «МНТЦ «Агробіотех» НАН та МОН України Андрій Литовченко у своїй статті в журнал [The Ukrainian Farmer](#).

***

16.10.2023

Нове дослідження щодо наукових результатів: біологи робили різні висновки на основі одних і тих же даних

У сфері екології проведено масштабне дослідження, що показує, як аналітичні вибірки впливають на наукові висновки. Понад 200 біологів аналізували одні й ті ж набори екологічних даних і отримали різні результати (nauka.gov.ua).

[Докладніше див. додаток 30](#)

***

18.10.2023

Всесвіт у голові. Вчені створили величезну карту людського мозку, яка пояснює походження низки психічних розладів

Дослідники з Університету Каліфорнії в Сан-Дієго проаналізували понад мільйон клітин мозку людини та виявили зв'язок між певними типами клітин і нейропсихіатричними розладами (nv.ua).

[Докладніше див. додаток 31](#)

***

09.10.2023

Борисіхіна К.

Справжній прорив. Учені створили людську шкіру, яка майже не відрізняється від справжньої

Інститут регенеративної медицини Wakee Forest досяг значного прориву в галузі біодруку, створивши нову шкіру, що має потенціал значно поліпшити процес загоєння ран і знизити утворення рубців (nv.ua).

[Докладніше див. додаток 32](#)

***

24.10.2023

By Martin Greenacre

EU and US researchers to collaborate on integrating AI into 6G networks

Дослідники з ЄС і США співпрацюватимуть над інтеграцією ШІ в мережі 6G ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

24.10.2023

Verbal nonsense reveals limitations of AI chatbots

Словесні нісенітниця розкривають обмеження чат-ботів ШІ ([National Science Foundation](#)).

Дослідники відстежували, як сучасні мовні моделі, такі як ChatGPT, сприймають безглузді речення як значущі.

[Детальніше](#)

***

10.10.2023

By David Matthews

З наступного року деякі європейські та японські вчені зможуть використовувати суперкомп'ютери один одного в рамках угоди, яка може призвести до швидшого наукового моделювання в таких сферах, як клімат і матеріалознавство, і допоможе розробити наступне покоління машин у ЄС ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

24.10.2023

WIE MAN AM KULTURERBE TEILHABEN KANN

В [Австрійському центрі цифрових гуманітарних наук та культурної спадщини Австрійської академії наук](#) досліджують історичні тексти за допомогою цифрових методів ([Die Österreichische Akademie der Wissenschaften](#)).

[Детальніше](#)

***

10.10.2023

New modeling method helps scientists understand extreme heat waves

Дослідження нового методу моделювання, проведене за підтримки Національного наукового фонду США вченими з Корнельського університету та інших установ, допомагає зрозуміти хвилі екстремальної спеки ([National Science Foundation](#)).

[Детальніше](#)

Проблеми енергозбереження

18.10.2023

Шулікін Д.

Цифрові рішення для енергетики

Питання відновлення й оновлення нашої енергосистеми нині є одним з ключових для України. Однією з передумов забезпечення її стійкості є цифрова трансформація. Які прикладні рішення пропонують українські науковці для галузі? Про це на засіданні Президії НАН України розповів директор Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова, член-кореспондент НАН України Володимир Мохор ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 33](#)

***

Цифрова трансформація енергетики як запорука забезпечення її стійкості

Президія Національної академії наук України відзначає важливу роль Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова НАН України у вирішенні актуальних і стратегічно важливих науково-технічних завдань забезпечення та підвищення стійкості функціонування енергетики України в цілому та її електроенергетичного сектору зокрема.

Детальніше: [Постанова Президії НАН України №336 від 20.09.2023 р. «Цифрова трансформація енергетики як запорука забезпечення її стійкості»](#)

***

20.10.2023

Галата С.

Енергетична система України стане більш стійкою і надійною

Вчені Інституту електродинаміки НАН України шукають способи підвищення ефективності роботи гідро- та гідроакумулюючих електростанцій ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Докладніше див. додаток 34](#)

***

06.10.2023

Kernfusion: eine Option für Energiesicherheit und Klimaschutz?

Зараз у Німеччині точиться дискусія про те, який внесок можуть зробити термоядерні технології в енергопостачання. У короткій статті, опублікованій в серії «Leopoldina Focus», троє вчених пояснюють, чому, на їхню думку, технології ядерного синтезу можуть суттєво доповнити енергопостачання відновлюваними джерелами енергії і таким чином сприяти енергетичній безпеці та захисту клімату ([Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina – Nationale Akademie der Wissenschaften](#)).

[Детальніше](#)

Науково-організаційні заходи

23.10.2023

Міжнародний тиждень відкритого доступу

З 23 по 29 жовтня 2023 року відзначається Міжнародний тиждень відкритого доступу. Тема цього року – «Спільнота понад комерціалізацію» ([Хмельницький національний університет](#)).

Ухвалена 193 державами-членами ЮНЕСКО Рекомендація з відкритої науки підкреслює необхідність надання пріоритету спільнотам понад комерціалізацією, закликаючи до запобігання «несправедливому отриманню прибутку від наукової діяльності, що фінансується публічно» та до підтримки «некомерційних видавничих моделей, заснованих на співпраці, які не передбачають плати за обробку статей».

Цьогорічна тема – це можливість об'єднатися, вжити заходів і підвищити обізнаність про важливість контролю спільнот над системами обміну знаннями.

Докладніше читайте: [The Urgency of Putting Community Over Commercialization](#)

***

Понад 50 передових експертів, півтисячі учасників та 2 дні активного обміну досвідом – завершилася II Міжнародна конференція «Відкрита наука та інновації в Україні»

Завершилася II Міжнародна конференція «Відкрита наука та інновації в Україні», що тривала онлайн 26–27 жовтня 2023 року. Подія вдруге стала масштабним майданчиком для експертного обговорення кращих практик відкритої науки та інновацій, а також можливостей їхнього впровадження в Україні ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Джерело: <https://www.facebook.com/UAMON>

[Докладніше див. додаток 35](#)

***

MSCA4Ukraine: Open Science principles and practices

25 жовтня в рамках MSCA4Ukraine, фінансованої ЄС програми стипендій для переміщених дослідників з України, було організовано вебінар, на якому розглядалися принципи та практики відкритої науки в ЄС і те, як відкрита наука може сприяти зміцненню української вищої освіти та дослідницького сектору.

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

Відео: <https://youtu.be/OAIpDRtwP9g>

[Детальніше](#)

(За інформацією [Scholars at Risk Europe](#), [Національного фонду досліджень України](#)).

***

10.10.2023

LIBER, UNESCO and LA Referencia Webinar Report – Open Science Monitoring in Europe

Звіт вебінару Асоціації європейських дослідницьких бібліотек, ЮНЕСКО та латиноамериканської мережі репозиторіїв відкритого доступу LA Referencia – «Моніторинг відкритої науки в Європі» ([LIBER](#)).

[Детальніше](#)

***

04.10.2023

SUCHO отримує Гран-прі / Нагороду Європейської Спадщини 2023!

У Венеції відбулася церемонія нагородження переможців European Heritage Awards / Europa Nostra Awards 2023 – престижної європейської відзнаки в галузі культурної спадщини. Церемонія була спільно організована Europa Nostra та Європейською Комісією у партнерстві з містом Венеція ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Джерело: <https://ula.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 36](#)

***

10.10.2023

У Києві презентували дев'ять рекомендацій для прискорення інтеграції України до ЄС у галузі культури

6 жовтня у пресцентрі «Укрінформ» відбулось публічне обговорення на тему: «Формування ефективної культурної політики в контексті євроінтеграції України». У заході взяли участь голова Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики Микита Потураєв, експертка проекту «Відновлюємо Україну разом» Лінда Берзіня, заступник міністра культури та інформаційної політики з питань європейської інтеграції Тарас Шевченко, виконавчий директор Українського культурного фонду Владислав Берковський та ін. ([Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#)).

[Докладніше див. додаток 37](#)

***

19.10.2023

МКІП використає напрацювання науковців для збереження культурних цінностей та фіксації злочинів рф проти спадщини

19 жовтня відбулась міжнародна наукова конференція «Культурні цінності та суспільні практики в період російсько-української війни». Її учасники розглянули практики збереження культурних цінностей та фіксації втрат історико-культурних пам'яток в умовах російської агресії. Напрацювання конференції МКІП планує використовувати при прийнятті управлінських рішень та внесенні змін до нормативно-правової бази ([Міністерство культури та інформаційної політики України](#)).

[Докладніше див. додаток 38](#)

***

10.10.2023

Стартує щорічний Всеукраїнський конкурс мультимедійних проєктів «Врятувати від забуття»

Міжнародний благодійний фонд національної пам'яті України у співпраці із центральними та місцевими органами влади, Київським міським будинком учителя проводить черговий щорічний Всеукраїнський конкурс мультимедійних проєктів «Врятувати від забуття». Також до організації заходу долучилися Інститут історії України НАН України, Кабінет Міністрів України, Спілка письменників України ([Київська обласна військова адміністрація](#)).

Джерело: <https://koda.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 39](#)

***

28.10.2023

Ірина Верещук взяла участь у відкритті XII Фестивалю інноваційних проектів «Sikorsky Challenge 2023»

Цьогорічний Фестиваль присвячений проектам у сфері оборони й безпеки держави ([Урядовий портал](#)).

В його межах пройшов Міжнародний форум «Інтернаціональна підтримка інноваційної трансформації України» за участі представників України, Великої Британії, Сполучених Штатів Америки, Японії, Ізраїлю, Німеччини, Іспанії, Португалії, Швейцарії.

Головною подією став Конкурс інноваційних стартап-проектів, що можуть бути обрані для подальшого інвестування або грантової підтримки.

Віце-прем'єр-міністр України – Міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій Ірина Верещук виступила на форумі з вітальним словом.

«На виклики маємо відповідати інноваціями. Нам необхідна синергія держави, українських виробників та міжнародних партнерів. Аби забезпечити стабільний приріст інновацій в оборонному секторі», – наголосила посадовиця.

***

24.10.2023

Відбувся IV Всеукраїнський форум рад молодих учених

19 жовтня 2023 року в дистанційному форматі відбувся IV Всеукраїнський форум рад молодих учених, ініційований Радою молодих учених при Міністерстві освіти і науки України ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 40](#)

***

04.10.2023

Збереження та інноваційний розвиток бібліотек у сучасних умовах

3 жовтня 2023 року в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського розпочала свою роботу триденна Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек» ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Джерело: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Пов'язані матеріали:

[Міжнародна наукова конференція. Бібліотека. Наука. Комунікація. 2023. Вчена рада підбила підсумки Міжнародної наукової конференції Докладніше див. додаток 41](#)

***

26.10.2023

Зберегти соціальну стійкість, зміцнювати професійні мережі

Участь представників НБУВ в міжнародній конференції в Молдові ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Джерело: <http://www.nbuu.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 42](#)

***

30.10.2023

РЕГІОНАЛЬНИЙ СЕМІНАР IPSA

26 жовтня 2023 р. відбувся регіональний семінар Міжнародної асоціації політичної науки (IPSA). У семінарі взяли участь представники національних асоціацій Болгарії, Хорватії, Чехії, Грузії, Угорщини, Литви, Польщі, Румунії, Словаччини, Словенії, Естонії, Латвії та України ([Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України](#)).

Від Асоціації політичних наук України участь у семінарі взяла завідувачка відділу політичних інститутів і процесів нашого інституту, доктор політичних наук, професор, член-кореспондент НАН України **Галина Зеленько**.

Темою семінару була координація зусиль національних асоціацій політичної науки країн регіону задля протистояння глобальним викликам.

За результатами семінару ухвалили рішення підготувати колективну монографію, присвячену аналізу стану політичної науки в країнах регіону; провести спільну конференцію національних асоціацій політичної науки регіону навесні 2024 р. в Кракові, на якій обговорити виклики перед країнами регіону і роль національних асоціацій у протидії їм.

***

16.10.2023

Ідеї й наукові відкриття, актуальні протягом століть

11 жовтня співробітники Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського взяли участь у спеціальному засіданні Президії Національної академії аграрних наук України, присвяченому виконанню заходів з відзначення 160-річчя від дня народження В. І. Вернадського (1863–1945) ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

[Докладніше див. додаток 43](#)

***

20.10.2023

Дипломатія мовою культури і знань

18 жовтня 2023 року на базі Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна відбулась Міжнародна наукова конференція «Культурна дипломатія бібліотеки», одним із співорганізаторів якої стала Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Заступник генерального директора НБУВ з наукової роботи, кандидат історичних наук [Юрій Ковтанюк](#) звернувся до учасників конференції з вітальним словом. Участь у заході взяли й інші працівники Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Директор [Інституту рукопису](#) НБУВ, кандидат історичних наук [Ольга Степченко](#) виступила з доповіддю «Діяльність Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського у сучасних умовах: збереження та популяризація культурної спадщини у вітчизняному та світовому просторі».

Загалом до участі в заході було зареєстровано близько 200 осіб із Греції, Латвії, Молдови, Польщі, США й України, проходив він у режимі онлайн.

***

05.10.2023

Запис вебінару «Перебудова та реконструкція бібліотеки: як запобігти помилкам»

2 жовтня 2023 року відбувся **вебінар «Перебудова та реконструкція бібліотеки: як запобігти помилкам»**. Вебінар був організований ВГО Українська бібліотечна асоціація за підтримки Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні та Американської бібліотечної асоціації ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Джерело: <https://ula.org.ua/>

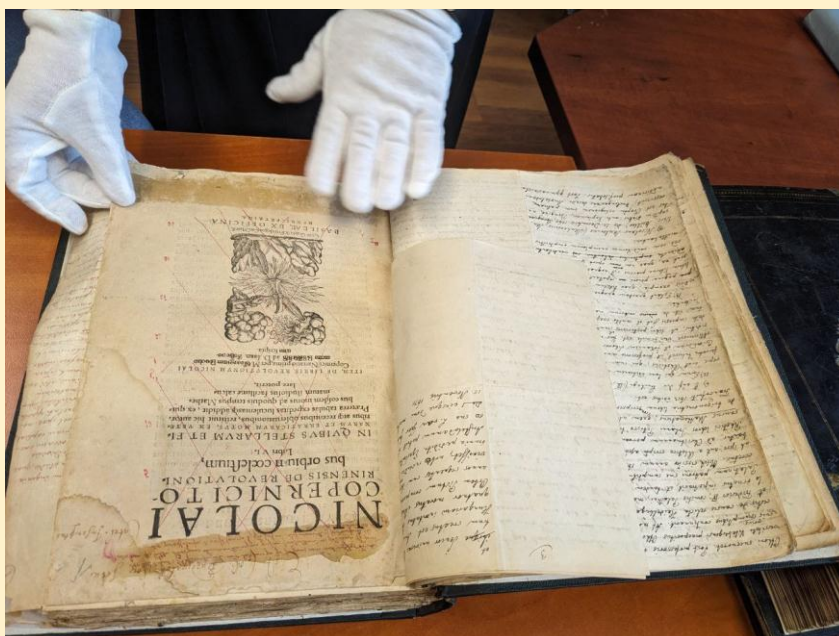
[Докладніше див. додаток 44](#)

***

10.10.2023

Бібліотечний вересень у Торуні, Польща

18–19 вересня 2023 р. в місті Торунь (Республіка Польща) проходили щорічні Загальні збори членів Польської спілки бібліотек (PZB) та конференція «Функціонування бібліотек після пандемії: новий досвід. Бібліотеки в новому середовищі» ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Джерело: <https://ula.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 45](#)

***

11.10.2023

ХІІІ Львівський міжнародний бібліотечний форум: післямак
19–22 вересня Львів знову зустрівав бібліотекарів на ХІІІ Львівському міжнародному бібліотечному форумі, одній з найвагоміших бібліотечних подій України. Цього року форум відбувся у змішаному форматі: наживо в Українському католицькому університеті, Американському домі та бібліотеках міста Львова та за онлайнної участі – на платформі Zoom ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Джерело: <https://ula.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 46](#)

***

26.10.2026

Стартувала ХХХVІІ Франківська щорічна наукова конференція

26 жовтня 2023 року розпочала роботу ХХХVІІ Франківська щорічна наукова конференція «До великого моменту...», присвячена 150-ій річниці від початку творчої діяльності Івана Франка. Науковий форум відбувається в рамках відзначення 175-річчя від часу заснування кафедри української словесності у Львівському університеті. Організатори конференції – філологічний факультет Університету, Інститут франкознавства ЛНУ ім. Івана Франка, Інститут Івана Франка НАН України, Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка та Наукове товариство ім. Шевченка ([Львівський національний університет імені Івана Франка](#)).

[Детальніше](#)

***

13.10.2023

Свято об'єднаних місією творення «Великої української енциклопедії»

11 жовтня 2023 р. у Національному інформаційному агентстві «Укрінформ» у м. Києві відбулась Всеукраїнська наукова конференція «Сучасна енциклопедистика: тенденції розвитку. Науково-комунікаційний захід було присвячено 10-й річниці створення Державної наукової установи «Енциклопедичне видавництво» ([Наукова установа «Енциклопедичне видавництво»](#)).

[Інформація на сайті ukrinform.ua](#)

Відео: <https://www.youtube.com/watch?v=sfwSGk0qAZQ>

[Докладніше див. додаток 47](#)

***

21.10.2023

VII КРУГЛИЙ СТІЛ «ІСТОРІЯ В НАС І МИ В ІСТОРІЇ: ПСИХОЛОГІЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ». СПЕЦПРОЄКТ: «ЦИВІЛІЗАЦІЙНА СУБ'ЄКТНІСТЬ УКРАЇНИ – СОБОРНІСТЬ. ЗВИТЯЖНІСТЬ. ВЧИНКОВІСТЬ»

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України став співорганізатором VII круглого столу «Історія в нас і ми в історії: психологія історичної пам'яті». Спецпроект: «Цивілізаційна суб'єктність України – Соборність. Звитяжність. Вчинковість» (офлайн-онлайн режим), який відбувся 19 жовтня 2023 року в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України ([Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України](#)).

[Детальніше](#)

***

26.10.2023

Мова – зброя Перемоги

З вами говорять російською: переходити чи не переходити? Що означає бути мовно стійким? Суржик: це добре чи погано? Як змінилася наша мова після початку війни? Чи варто поступитися українським дубляжем на користь мови оригіналу? ([Київська Мала академія наук](#)).

Це лише частина питань, що викликали палку дискусію між юними та досвідченими й знаними науковцями під час круглого столу «Мова – зброя Перемоги», який провело відділення української філології та мистецтвознавства Київської МАН спільно з Департаментом освіти та науки міста Києва та Музеєм історії міста Києва 26 жовтня.

Традиційно КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді» об'єднала науковців, учнів та педагогів столиці. Круглий стіл став черговою ланкою у системі громадянського виховання нашої молоді: адже метою нашої діяльності є виховання інноватора-патріота, який буде прагнути вдосконалити українську дійсність. Все це і є основа спільноті, покликаної формувати молоду українську інтелектуальну еліту. Спільноті – саме це слово стало сутністю круглого столу «Мова – зброя Перемоги».

[Детальніше](#)

***

13.10.2023

У Києві пройшла X Міжнародна наукова конференція з історії археології

Дослідників із України, Польщі, Великої Британії та Німеччини зібрала у Національному заповіднику «Києво-Печерська лавра» [X Міжнародна наукова конференція «ІСТОРІЯ АРХЕОЛОГІЇ: СХОПЛЕНЕ У ЧАСІ ТА ПРОСТОРИ» \(Світ\)](#).

[Докладніше див. додаток 48](#)

***

21.10.2023

В Україні почав працювати віртуальний музей української діаспори: навіщо це рішення

Про це пише [Рубрика](#).

Джерело: <https://rubryka.com/>

[Докладніше див. додаток 49](#)

Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки

06.10.2023

Нові діджитал-можливості під час війни: відбулася презентація програми «Цифрова Європа»

6 жовтня відбулася презентація нових можливостей програми ЄС «Цифрова Європа». Її офіційно запустили у 2021 році для економічного відновлення та цифрової трансформації європейських країн внаслідок пандемії COVID-19. Але з повномасштабним російським вторгненням для України «Цифрова Європа» набула нового значення ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

[Докладніше див. додаток 50](#)

***

20.10.2023

Google підтримуватиме ініціативи МКІП щодо цифровізації української культурної спадщини та протидії ворожій дезінформації

Йдеться про такі проекти, як Google Arts & Culture, допомогу у процесі оцифрування культурної спадщини, розвиток віртуальних екскурсій у музеях та інших культурних об'єктах України, а також постійну співпрацю у протидії поширенню фейкової ворожої інформації на платформі YouTube ([Міністерство культури та інформаційної політики України](#)).

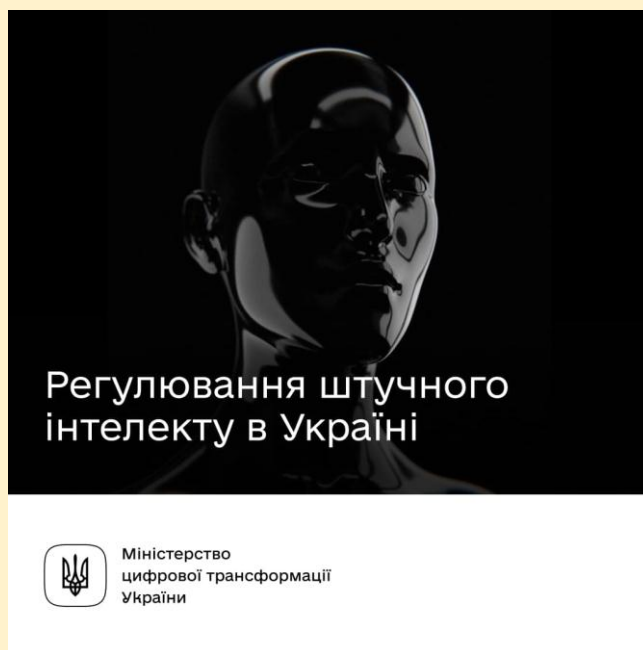
[Докладніше див. додаток 51](#)

***

10.10.2023

РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

Міністерство цифрової трансформації України презентувало Дорожню карту з регулювання штучного інтелекту в Україні ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Джерело: <https://www.facebook.com/mintsyfra>

[Докладніше див. додаток 52](#)

***

20.10.2023

Колегія МОН схвалила подальший розвиток Національної електронної науково-інформаційної системи

Розвитком та удосконаленням URIS займатиметься Державна науково-технічна бібліотека України ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 53](#)

***

11.10.2023

Розпочато конкурс стартапів з України та ЄС UNICORN (IT_Eureka) від Sigma Software Group

Міністерство освіти і науки України разом з компанією [Sigma Software](#) розвиває інноваційний потенціал країни, який відповідає амбіціям підприємців-візіонерів, та продовжує проведення конкурсу ІТ-стартапів, щоб допомогти екосистемі стартапів зростати й досягати ще більш значущих результатів у майбутньому ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 54](#)

***

27.10.2023

У Львівській політехніці створили унікальний Центр інновацій та компетенцій «КІБЕР.ДІЯ»

Цей проєкт університет реалізовує у співпраці з Міністерством цифрової трансформації ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 55](#)

***

12.10.2023

WIPO: ОПРИЛЮДНЕНО ГЛОБАЛЬНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ІНДЕКС 2023 РОКУ. УКРАЇНА ПОСІДАЄ 55 МІСЦЕ.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) повідомляє про оприлюднення щорічного звіту [Global Innovation Index 2023](#), в якому відображається пульс глобальних інноваційних тенденцій на тлі економічного середовища, повного невизначеності ([eurosvita.net](#)).

[Докладніше див. додаток 56](#)

***

17.10.2023

Пост-анонс форуму «IP&I management: Як комерціалізувати свій інноваційний продукт та заробляти?»

Одним із першочергових завдань України є розвиток інноваційної інфраструктури, ефективна охорона і захист інтелектуальної власності та комерціалізація інновацій ([Київський Академічний Університет](#)).

[Докладніше див. додаток 57](#)

***

17.10.2023

Кулик Н.

Як Україні стати інноваційним центром східної Європи?

Стартап-школа Sikorsky Challenge прокладає шлях до цієї мети ([Світ](#)).

...Чого навчають у стартап-школі, як туди потрапити, що потрібно для успіху і до чого тут капелюх Сікорського – газеті «Світ» розповіла керівниця і співзасновниця Всеукраїнської інноваційної екосистеми Sikorsky Challenge Україна, директорка Інституту післядипломної освіти (Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського – Ред.) Інна Малюкова.

[Детальніше](#)

***

25.10.2023

A Transformative EU Framework Programme for Research and Innovation?

Експерти з інновацій виступають за ширші суспільні трансформації, які виходять за рамки технологій і охоплюють такі сфери, як енергетика, мобільність і сільське господарство ([Research and innovation](#)).

[Детальніше](#)

Бібліотека в науковому процесі

06.10.2023

МКІП працює над створенням Національної електронної бібліотеки України

...6 жовтня відбулось засідання тимчасової робочої групи з питань створення Національної електронної бібліотеки України. Під час зустрічі експерти обговорили проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції створення Національної електронної бібліотеки України». Його мають узгодити та затвердити найближчим часом ([Міністерство культури та інформаційної політики України](#)).

[Докладніше див. додаток 58](#)

***

16.10.2023

МКІП посилює роботу в напрямку поновлення бібліотечних фондів, знищених окупантами

Про це заявив тимчасовий виконувач обов'язків очільника Міністерства культури та інформаційної політики України Ростислав Карандєєв під час [інтерв'ю виданню «Телеграф»](#) ([Міністерство культури та інформаційної політики України](#)).

[Докладніше див. додаток 59](#)

***

04.10.2023

Стартував конкурс заявок на участь у міжнародному проєкті «Бібліотека – місце сили»

1 жовтня 2023 р. стартував новий проєкт міжнародної співпраці ВГО Українська бібліотечна асоціація «Бібліотека – місце сили» ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Основна мета проєкту – перетворити 5 бібліотек з деокупованих територій України на «місце сили» для користувачів, мешканців громади та внутрішньо переміщених осіб. Нові бібліотечні послуги та проєкти, розроблені бібліотеками, будуть спрямовані на моральне, культурне та економічне відновлення громади після окупації.

Джерело: <https://ula.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 60](#)

***

17.10.2023

Бабій Л.

Книжкова україністика від НАНУ – неймовірний дарунок для головної бібліотеки Прикарпаття

68 фундаментальних наукових праць Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (м. Київ), подарованих в рамках добродійної акції «Національна академія наук України – бібліотекам», збагатили книжкові фонди Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка. У час повномасштабної російсько-української війни ці твори утверджують національну багатотомову історію, самобутню культуру, автентичні традиції України ([Галичина](#)).

[Докладніше див. додаток 61](#)

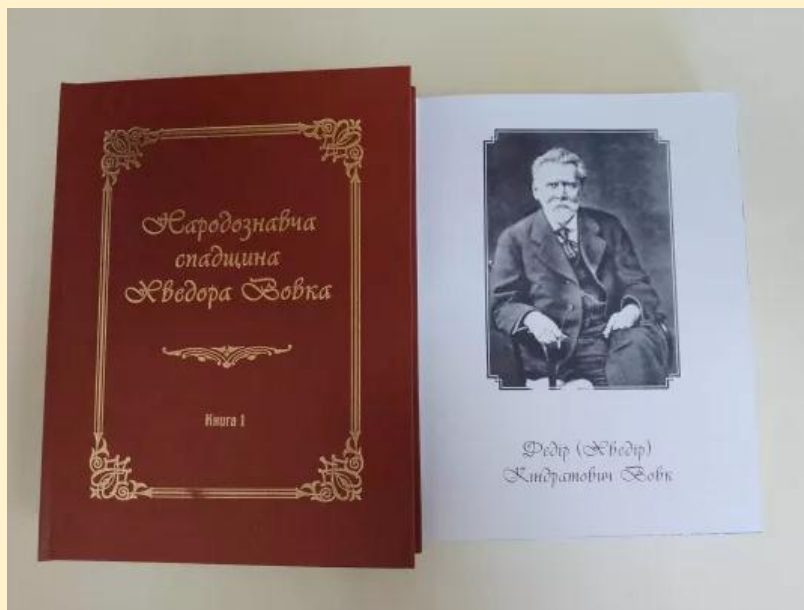
***

18.10.2023

Руденко Т.

НАН ПЕРЕДАЛА БІБЛІОТЕКАМ ХАРКОВА ПЕРЕВИДАНІ ПРАЦІ ФІЛАРЕТА КОЛЕССИ, КАТЕРИНИ ГРУШЕВСЬКОЇ І ХВЕДОРА ВОВКА

Три провідні харківські наукові та науково-освітні інституції отримали твори вчених-корифеїв українського народознавства та сучасних науковців у рамках благодійної акції «Національна академія наук України – бібліотекам» ([Україна Молода](#)).

«Народознавча спадщина Хведора Вовка» — одне з переданих харківським книгозбірням численних видань. (Фото надане НАНУ.)

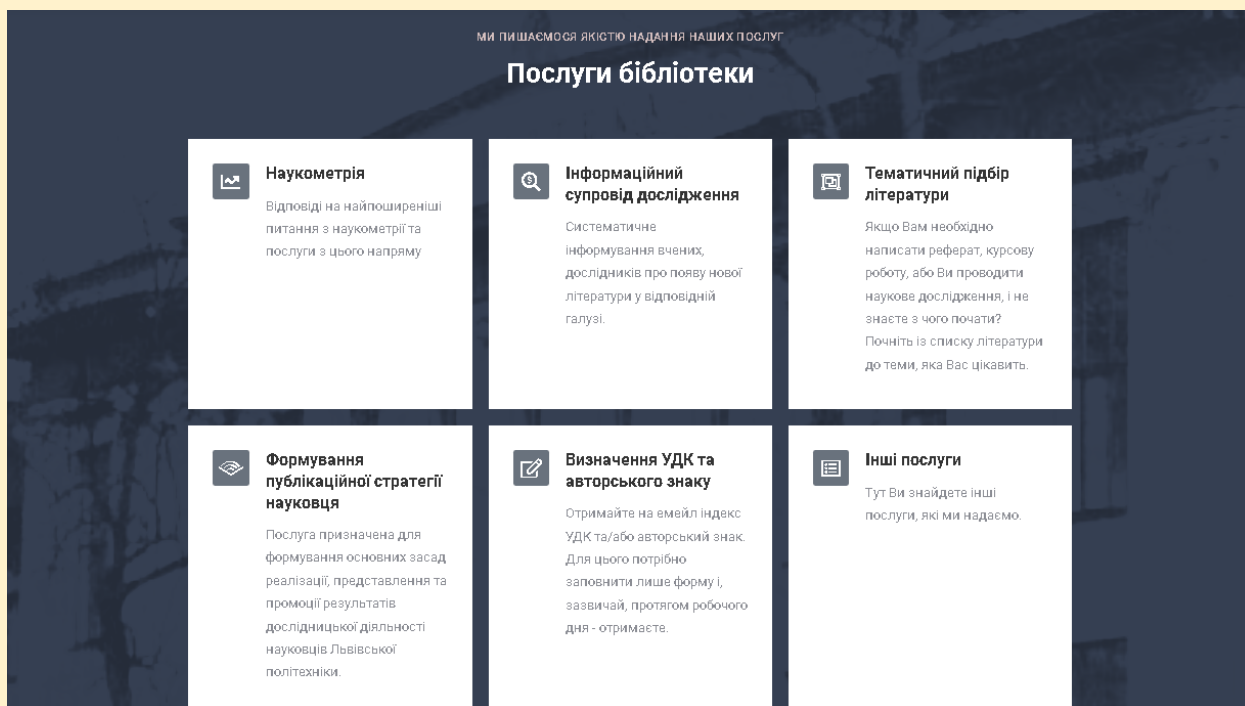
[Докладніше див. додаток 62](#)

***

12.10.2023

Науково-технічна бібліотека Львівської політехніки пропонує дистанційні послуги науковцям Університету

Науково-технічна бібліотека звертає увагу науковців Львівської політехніки на низку корисних сервісів, які забезпечать якісний супровід їхньої наукової діяльності ([Національний університет «Львівська політехніка»](#)).

Джерело: <https://lpuu.ua/>

[Докладніше див. додаток 63](#)

***

19.10.2023

Proceedings of IFLA ARL Webinar: «Open science policies and best practices» available now!

Доступні матеріали останньої серії вебінарів Секції академічних та наукових бібліотек Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (11 жовтня 2023 р.) під назвою «Політика відкритої науки та найкращі практики в академічних і наукових бібліотеках» ([IFLA](#)).

Джерело: <https://www.ifla.org/> (скріншот)

[Детальніше](#)

***

23.10.2023

Will Generative AI be a Friend or Foe in the Future of Librarianship?

В рамках Всесвітнього бібліотечно-інформаційного конгресу IFLA 2023 відбулася сесія під назвою «Чи буде генеративний штучний інтелект другом чи ворогом у майбутньому бібліотечної справи?» ([IFLA](#)).

[Детальніше](#)

***

24.10.2023

Una iniciativa pionera de CEDRO y la BNE utilizará huellas digitales contra la piratería editorial

Національна бібліотека Іспанії застосує, за попереднім дозволом від власників, до свого цифрового каталогу обов'язкових примірників технологічне рішення, розроблене CEDRO¹, яке покращить процес пошуку та видалення піратських копій книг і преси на платформах, у соціальних мережах і службах обміну повідомленнями ([Biblioteca Nacional de España](#)).

[Детальніше](#)

***

---

¹ <https://www.cedro.org/ca/inici>

11.10.2023

Skaitmeninės transformacijos iššūkis: Nacionalinės bibliotekos atvejis

Результати дослідження показують, що Національна бібліотека Литви імені Мартінаса Мажвідаса – невід’ємна складова прогресу країни у сферах інформаційної політики, культури, освіти, науки та економіки ([Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo biblioteka](https://www.lnb.lt)).

Джерело: <https://www.lnb.lt>

[Детальніше](#)

***

11.10.2023

Paskelbta «2022 m. Lietuvos bibliotekų statistika»

Опубліковано «Бібліотечну статистику Литви за 2022 рік» ([Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo biblioteka](https://www.lnb.lt)).

2022 m. Lietuvos bibliotekų statistika

Джерело: <https://www.lnb.lt>

Оновлене електронне інтерактивне видання публікує основні результати та показники роботи бібліотек країни.

[Детальніше](#)

***

16.10.2023

Digi.kansalliskirjasto.fi -palvelussa on nyt yli 27 miljoonaa sivua

Скарбниця Національної бібліотеки Фінляндії для ентузіастів і дослідників історії знову поповнилася. Кількість оцифрованих матеріалів у сервісі digi.kansalliskirjasto.fi на початку жовтня перевищила 27 мільйонів сторінок ([Kansalliskirjasto](https://kansalliskirjasto.fi)).

Джерело: <https://www.kansalliskirjasto.fi>

[Детальніше](#)

Наукова комунікація

23.10.2022

ALLEA Addresses Dangerous and Exploitative Predatory Publishing Practices during International Open Access Week

Всеєвропейська федерація академій наук звертається до небезпечних і експлуатаційних хижацьких практик публікації під час Міжнародного тижня відкритого доступу ([ALLEA](#)).

[Детальніше](#)

***

09.10.2023

ЗАПРОШУЄМО УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ ЗАКОРДОНОМ ПРИЄДНАТИСЯ ДО ПЛАТФОРМИ «УКРАЇНСЬКА НАУКОВА ДІАСПОРА»

Нова ініціатива Офісу підтримки вченого при Раді молодих учених при МОН України започаткована з метою об'єднання зусиль українських учених різних хвиль міграції для відбудови та розвитку України, а також ефективнішої інтеграції українських учених до світового наукового співтовариства ([Ukrainian Science Diaspora](#)).

цифрова платформа ініціативи
**«УКРАЇНСЬКА
 НАУКОВА
 ДІАСПОРА»**

<https://ukrdiaspora.nauka.gov.ua/uk/>

Map of Scholars

**РЕЄСТРАЦІЮ
 ВІДКРИТО**

Джерело: <https://www.facebook.com/UkrainianScienceDiaspora/>

Дивіться також відео про урочисте відкриття цифрової платформи «Українська наукова діаспора»: <https://youtu.be/LnZLBzMcwpU?si=evqcpu8aTUToC2kW>
 Докладніше див. додаток 64

***

16.10.2023

ДОЛАЮЧИ АКАДЕМІЧНІ БАР'ЄРИ: МОВНІ МОДЕЛІ ТА МАЙБУТНЄ ПОШУКУ

На сайті Times Higher Education опублікована стаття Адріана Раудашль «Долаючи академічні бар'єри: мовні моделі та майбутнє пошуку» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній наголошується, що істинний потенціал генеративного ШІ та великих мовних моделей залишається недостатньо вивченим у наукових колах.

Джерело: <https://nrat.ukrintei.ua/>

Читайте також: [ВСТУП ДО ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ](#)

[Докладніше див. додаток 65](#)

***

01.10.2023

Ти заплатиш за це! Свіжий погляд на видавничу практику хижацьких журналів

Марк Р. Фрайермут з Жіночого університету префектури Гумма використав давно вже неактуальні списки хижацьких журналів Джефрі Білла і надіслав навмисно погано написаний рукопис з фальшивими іменами та афіліаціями у 58 відкритих журналів. 21 редакція прийняла цей рукопис або без жодних змін, або з косметичними правками. Спілкування з редакціями хижацьких журналів дозволили доктору Фрайермуту не лише зрозуміти, що метою існування таких журналів є насамперед отримання грошей від авторів за публікацію, а й укласти [перелік 5 загальних недоліків](#), що пов'язані з цими виданнями ([Пан Бібліотекар](#)).

- 1) Редакціям начхати на дослідників, які подають рукописи;
- 2) Редакції не оцінюють академічне письмо;
- 3) Редакціям байдуже до наукової складової роботи, включно з методологією, плагіатом та якістю посилань;
- 4) Процес рецензування непрозорий і надто швидкий;
- 5) Недоречний, грубий та непривітний тон листування.

[Детальніше](#)

Зарубіжний досвід наукової діяльності

19.10.2023

By Goda Naujokaitytė

Horizon Europe faces a cut as negotiations on 2024 EU budget get underway

Європейський парламент готовий до жорстких переговорів з країнами-членами ЄС щодо бюджету ЄС на 2024 рік, включаючи запропоновані 12,8 мільярда євро для дослідницької програми Horizon Europe ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

11.10.2023

By Thomas Brent and Goda Naujokaitytė

Horizon Europe successor needs €200B to meet future challenges, say MEPs

Тривають обговорення бюджету для наступної програми ЄС з фінансування наукових досліджень та інновацій, яка має розпочатися у 2028 році ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

26.10.2023

By Goda Naujokaitytė and Thomas Brent

EXCLUSIVE: Here's what the member states have in mind for FP10

Проекти документів, з якими ознайомився Science|Business, показують, що уряди хочуть знайти інший баланс між фундаментальними та прикладними дослідженнями в наступній дослідницькій програмі ЄС ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

17.10.2023

ALLEA Working Group Gathers in Tirana to Shape Future of European Research Area and FP10

Робоча група Всеєвропейської федерації академій наук зібралася в Тирані, щоб сформуванати майбутнє Європейського дослідницького простору та майбутньої Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій ([ALLEA](#)).

[Детальніше](#)

***

03.10.2023

By Martin Greenacre

War in Ukraine prompts a shift in EU-funded defence research

Війна в Україні змістила фокус Європейського оборонного фонду з експедиційних можливостей для підтримки військового вторгнення на чужу територію на користь оборонних технологій ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

10.10.2023

Futures of Science for Policy in Europe: Scenarios and Policy Implications

Генеральний директорат Європейської комісії з досліджень та інновацій опублікував новий звіт під назвою «Майбутнє науки для політики в Європі: сценарії та політичні наслідки». Звіт досліджує динамічну взаємодію між наукою та політикою ([Research and innovation](#)).

[Детальніше](#)

***

19.10.2023

FASSMANN ZU BUDGET: «HÄTTE MIR DEUTLICH-ERES BE-KENNTNIS ZUR GRUND-LAGEN-FORSCHUNG GE-WÜNSCHT»

Президент Австрійської академії наук Гайнц Фассмманн про бюджет: «Мені хотілося б більш чіткої прихильності до фундаментальних досліджень» ([Die Österreichische Akademie der Wissenschaften](#)).

[Детальніше](#)

***

05.10.2023

Den Wissenschaftsstandort Bayern aktiv mitgestalten: BAdW-Zielvereinbarung unterzeichnet

4 жовтня 2023 року президент Баварської академії наук Маркус Швайгер і міністр науки Маркус Блуме підписали цільову угоду на 2023–2027 роки. Міністерство обіцяє додаткове фінансування для Академії ([Bayerische Akademie der Wissenschaften](#)).

[Детальніше](#)

***

10.10.2023

Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW) warns against proposed Knowledge Security Act

Нідерландська Королівська академія наук і мистецтв вважає, що не слід запроваджувати законодавство для перевірки дослідників з-за меж Європи ([Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences](#)).

[Детальніше](#)

***

23.10.2023

Apel o utworzenie odrębnych ministerstw Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Edukacji Narodowej

Польські науковці закликають до створення окремих міністерств науки і вищої освіти та національної освіти ([Polska Akademia Nauk](#)).

[Детальніше](#)

***

12.10.2023

Urszula Kaczorowska

Ponad 1,2 mld zł na naukę przekazała FNP w ciągu ostatnich 8 lat

За останні 8 років Фундація польської науки (FNP) пожертвувала на науку понад 1,2 мільярда злотих. За фінансової підтримки Європейського Союзу, зокрема, було запущено кілька сотень дослідницьких груп і 14 центрів передового досвіду, які реалізують проекти глобального масштабу, – резюмує фонд ([Nauka w Polsce](#)).

[Детальніше](#)

***

18.10.2023

By Anna Rzhevkina

Poland's election result sparks hope for brighter future for science and research

Вчені в Польщі кажуть, що результати виборів можуть допомогти науковій та вищій освіті рухатися до більшого ступеня академічної свободи, кращого діалогу з науковою спільнотою та поступового вирішення постійних проблем у цьому секторі ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

24.10.2023

New report identifies pathways to strengthen U.S. competitiveness in key technology areas

Новий звіт визначає шляхи посилення конкурентоспроможності США в ключових технологічних сферах ([National Science Foundation](#)).

[Детальніше](#)

***

17.10.2023

By David Matthews

Request for delay to Horizon Europe calls as war in Israel stalls science

Лабораторії в Ізраїлі спорожніли, адже призвали резервістів, а іноземні дослідники відлетіли додому. Оскільки деякі вчені все ще знаходяться під ракетним обстрілом ХАМАС, ізраїльські науковці хочуть, щоб Європейська дослідницька рада відсунула терміни заявок ([ScienceBusiness](#)).

Читайте також: [Horizon Europe extends call deadlines after Hamas attack rocks Israeli science](#)

[Детальніше](#)

***

12.10.2023

Stellungnahme der Allianz der Wissenschaftsorganisationen zur aktuellen Situation in Israel

У своїй заяві Альянс наукових організацій ² прокоментував поточну ситуацію в Ізраїлі ([Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina – Nationale Akademie der Wissenschaften](#)).

[Детальніше](#)

***

03.10.2023

ДИСТАНЦІЙНІ ДОКТОРАНТИ «НЕВИДИМІ» ДЛЯ УНІВЕРСИТЕТІВ

На сайті Times Higher Education опублікована стаття Джона Росса «Дистанційні докторанти «невидимі» для університетів» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній наголошується, що за словами дослідників, для здобуття вищих ступенів люди навчалися дистанційно задовго до Covid, і університетам слід приділяти їм більше уваги.

[Докладніше див. додаток 66](#)

---

² <https://www.allianz-der-wissenschaftsorganisationen.de/>

У критичному фокусі

26.10.2023

Головенко М., голова наукової ради освітньо-науково-виробничого інноваційного комплексу «МедХімФарм», доктор біологічних наук, професор, академік НАМН України, завідувач відділу біомедицини ФХІ³ та науковий консультант ТДВІ⁴

В інноваційному морі важливо мати об'єднану команду

Науковці мають продукувати ідеї, шукати й знаходити шляхи реалізації розробок у тих умовах, які є ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 67](#)

***

07.10.2023

Щепетильникова Є., освітній консультант, монітор академічних свобод в Україні мережі «Scholars at Risk»

НЕВИЗНАНА КРИЗА УКРАЇНСЬКОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ ЯК ПЕРЕПОНА ДО ВІДНОВЛЕННЯ

У сьогоднішніх умовах розвиток гуманітаристики дуже складний. Викладацьке навантаження в університетах не дає змоги ані переглядати зміст освітніх програм, ані проводити наукові дослідження ([zn.ua](#)).

[Детальніше](#)

***

16.10.2023

Листопад О.

Відновлення України має бути зеленим і продуманим

Ще раз про відбудову Каховської ГЕС і перспективу, у зв'язку з цим, південних регіонів ([Світ](#)).

Як з'ясувалося, до підготовки постанови уряду про відбудову Каховської ГЕС не залучали фахівців ані з НАНУ, ні з університетів, ні з громадського сектору.

[Докладніше див. додаток 68](#)

***

12.10.2023

By Thomas Brent

---

³ Фізико-хімічний інститут ім. О.В. Богатського НАН України

⁴ Товариство з додатковою відповідальністю «ІНТЕРХІМ»

Utrecht University withdraws from global ranking as debate on quantitative metrics grows

Утрехтський університет виходить із глобального рейтингу через дебати щодо кількісних показників ([ScienceBusiness](#)).

Університет цього року відмовився від участі в рейтингу Times Higher Education, що додало ще більшого імпульсу руху за реформу оцінки досліджень, який наполягає на тому, щоб університети та дослідників оцінювали за якістю, а не за кількістю.

[Детальніше](#)

***

18.10.2023

By Anna Rzhevkina

Audit uncovers ‘corruption mechanisms’ at Polish research funding agency

Вища аудиторська служба Польщі повідомила про виявлення «численних порушень» у розподілі грантів Національним центром досліджень і розвитку ([ScienceBusiness](#)).

[Детальніше](#)

ДОДАТКИ

Додаток 1

30.10.2023

Михайло Федоров: «Кожна одиниця техніки, окоп та місцезнаходження військових мають бути захищені РЕБом»

Зараз є потреба у виробництві та вдосконаленні засобів радіоелектронної боротьби, щоб ефективніше боротися з ворогом. Про це розповів Віцепрем'єр-міністр з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій — Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров в інтерв'ю [РБК-Україна \(Міністерство цифрової трансформації України\)](#).

«Ми постійно знаходимо технології, як протидіяти ворожому РЕБу. Brave1, відкриття ринку РЕБу в Україні, постійні полігони, тестування продуктів дають нам змогу наздоганяти, а в деяких напрямках отримувати перевагу. Але нам потрібно це масштабувати. Кожна одиниця техніки повинна бути захищена РЕБом. Кожний окоп, кожне місцезнаходження наших воїнів повинні бути захищені РЕБом, щоб аналізувати частоти, на яких літають дрони ворога. Це велика системна робота й нова доктрина сучасної технологічної війни», — зазначив Михайло Федоров.

Щоб Сили оборони ефективно вели бій у війні технологій, Уряд формує нові політики й підтримує зміни до законодавства. Уже ухвалили десятки законопроектів, а нещодавно затвердили постанову, яка спрощує допуск до

експлуатації БпЛА та засобів РЕБу. Це дає змогу компаніям офіційно продавати свої продукти державі, а військовим — отримувати нові технології на фронті.

«Потрібно руйнувати всі вузькі місця, які блокують розвиток приватного сектору. Усе швидко змінюється, і тільки підприємці можуть швидко реагувати на такі зміни й масштабувати виробництво. Це показує досвід і Першої світової війни, і Другої світової війни, коли збиралися найбільші прогресивні виробники, для них відкривалися всі можливості, і вони генерували нові технології для перемоги», — сказав Михайло Федоров.

Також в інтерв'ю Віцепрем'єр-міністр розповів про розвиток defence-tech, нові послуги в Дії, трансформацію освіти та безпечне використання месенджерів.

([вгору](#))

Додаток 2

13.10.2023

Тижневі освітні та наукові новини

У виставковому центрі «ACCO International» компанія «Euroindex» провела форуми «Безпечна громада. Обладнання, споруди й системи захисту життя» та «Розмінування територій України. Сучасні технології та обладнання». Під час роботи форумів відбулися панельні дискусії, на яких обговорювалися питання інформаційної безпеки та цивільного захисту в умовах воєнного стану, зокрема новітніх технологій у гуманітарному розмінуванні. Крім того, за участі НАН України й інших компаній було проведено виставку безпекових технологій «SECURITY 2.0» ([Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#)).

Метою зазначених форумів і виставки були:

демонстрація та ознайомлення зацікавлених представників органів державної влади, зокрема, Міністерства оборони України, Генерального Штабу Збройних Сил України, а також ділових кіл України з новітніми розробками і технологіями в галузі безпеки,

проведення зустрічей провідних компаній та фахівців індустрії безпеки, транскордонної співпраці, захисту критичної інфраструктури, майбутнього міського середовища, захисту цифрових активів тощо.

Тематичними напрямками виставки безпекових технологій «SECURITY 2.0» були:

- безпека інфраструктури;
- сучасні безпекові технології;
- кібербезпека;
- гуманітарне розмінування;
- захисні споруди цивільного захисту;
- засоби індивідуального захисту.

Задля популяризації результатів наукових досліджень НАН України розгорнула окрему експозицію науково-технічних розробок у межах зазначених напрямів індустрії безпеки. У ній узяли участь 26 наукових установ НАН України.

[Інформація на сайті НАН України](#)
(вгору)

Додаток 3

28.10.2023

Деокупація Криму – це насамперед визволення громадян України

Круглий стіл на тему «Культура проти варварства: деокупація Криму» відбувся в Українському кризовому медіа-центрі. Під час його роботи експерти мережі Кримської платформи групи «Гуманітарна політика» поділилися міркування про те, як долати виклики, з якими зіткнеться Україна в інформаційній, освітньо-науковій, культурній та релігійній сферах після деокупації Кримського півострова ([АрміяInform](#)).

Під час заходу учасники презентували результати роботи над проектом щодо формування комплексного бачення та рекомендацій органам державної влади України щодо подолання наслідків окупації та викликів у процесі реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

Про культуру як невіддільний гуманітарний складник деокупації Кримського півострова розповіла кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту археології НАН України Евеліна Кравченко.

— Ми — експертна група «Гуманітарна політика» Міжнародної Кримської платформи в рамках програми «Права людини в дії» за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку виконуємо проєкт Української Гельсінської спілки з прав людини з формування комплексного бачення та рекомендацій органам державної влади України щодо подолання наслідків окупації та випадків процесу реінтеграції тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим та міста Севастополя у чотирьох сферах: інформаційній, культурно-науковій, освітньо-науковій, культурній і релігійній, — розповіла вона.

Експертка наголосила, що деокупація Кримського півострова — це не лише звільнення територій, а насамперед визволення громадян України. Як епіграф до свого виступу вона навела знамениті слова давньогрецького історика Фукідіда, який зазначав, що місто — грецькою поліс — це насамперед люди, а не кам'яні стіни чи порожні кораблі.

— Ми постійно маємо думати перш за все про людей, а потім про територію. Ми звільняємо не територію, ми звільняємо наших громадян, — підкреслила Евеліна Кравченко. Культурну політику вона розглянула в трьох

площинах: культурна спадщина, національна пам'ять і національна ідентичність.

За майже десятиліття від початку російської окупації Кримського півострова суспільство вільної України зазнало кардинальної трансформації, натомість суспільство в Криму не лише законсервувалось у стані 2013–2014 років, а й посилено деградувало під впливом російської пропаганди. Це неминуче спричинить непорозуміння між мешканцями материкової України та мешканцями півострова, долати яке буде непросто. Саме тому слід уже зараз ретельно планувати, яким саме чином Україна буде налагоджувати комунікацію з місцевим населенням у визволеному Криму.

⌘ Культурна спадщина – це те підґрунтя людської цивілізації, яке залишає нам можливість зрозуміти і перевірити як формувалася наш досвід на протязі багатьох сотень і тисяч поколінь, разом із історичною пам'яттю формує національну ідентичність.

⌘ Неможливо відділити окремо культуру Криму і материкової України: це єдиний історичний регіон

Напрямки аналізу:

⌘ Стан культурної спадщини Криму під російською окупацією, досвід реагування після закінчення або заморожування подібних конфліктів

⌘ Вплив окупаційної влади на культуру Криму

⌘ Створення нової російської ідеології на основі пам'яток культурної спадщини України в Криму

Фабула і виклики

Скриншот з відеозапису роботи круглого столу «Культура проти варварства: деокупація Криму»

Евеліна Кравченко наголосила, що культурна спадщина Криму й материкової України є єдиним історичним та культурним масивом, який неможливо й неприпустимо розділяти, оскільки він сформувався у взаємокомунікації. Спираючись на цей історичний спадок, необхідно вибудовувати внутрішньоукраїнську взаємодію суспільств українського материка та півострова.

Станом на сьогодні, розповіла експертка, згідно з даними на сайті Міністерства культури та інформаційної політики, на 2023 рік на державному обліку на території Автономної Республіки Крим є 37 пам'яток національного значення. На території Севастопольської міськради — 19 пам'яток національного значення. 32 пам'ятки місцевого значення перебувають у переліку Севастопольської міськради. Загальний перелік пам'яток місцевого значення Автономної Республіки Крим не опубліковано, хоча 25 червня 2020 року Кабінет Міністрів України на своєму засіданні

ухвалив постанови, відповідно до яких до реєстру внесено 175 об'єктів культурної спадщини національного значення, розташованих на тимчасово окупованій території Кримського півострова — 164 в Автономній Республіці Крим і 11 в місті Севастополь.

Культура як невід'ємна гуманітарна складова в деокупації Криму

Евеліна Кравченко, канд. іст. наук, ст. наук. співр. Інституту археології НАН України

Експертна група «Гуманітарна політика» Міжнародної Кримської платформи в рамках програми «Права людини в дії» за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID)
Проект УГСПІ «Формування комплексного бачення та рекомендацій органам державної влади України щодо подолання наслідків окупації та викликів у процесі реінтеграції ТОТ АР Крим та м. Севастополя у 4-х сферах: інформаційній, освітньо-науковій, культурній, релігійній»

«Культура проти варварства: деокупація Криму»
Український кризовий медіа-центр, Київ, 27 жовтня 2023

Титульний слайд презентації доповіді Евеліни Кравченко «Культура як невід'ємна гуманітарна складова в деокупації Криму»

Вибудовувати українську політику щодо Криму вже зараз й у Криму після деокупації півострова необхідно, протидіючи кремлівській пропаганді, яка розглядає Кримський півострів як щось окремішне від України і приналежне до росії. Намагаючись назавжди приєднати Крим до росії та вписати його в зручний ідеолого-пропагандистський наратив російської історії, російські окупанти, зауважила експертка, діють за двома напрямками:

— Перший — це ідеологічні проекти, націлені на поєднання Криму з історією російської імперії за часів катерини II. До цього ж напрямку належать і ландшафтні перетворення. Другий напрямок — це переміщення рухомих об'єктів культурної спадщини. Мова йде про музейні колекції, які офіційно вивозяться начебто на виставки на територію російської федерації чи на реставрацію, проте наш моніторинг свідчить про те, що відбувається просто вивезення речей на територію росії.

Одночасно російські окупанти намагаються займатись творенням й утвердженням нової російської ідеології на основі пам'яток культурної спадщини України в Криму. Це, зокрема, здійснюється на основі Національного заповідника «Херсонес Таврійський», де проводиться несумісна зі статусом заповідника господарська діяльність, яка вже обернулася пам'яткоохоронною катастрофою. Також відбувається так звана реставрація Бахчисарайського палацу, під час якої питома кримськотатарську ідентичність намагаються замінити новою концепцією, яка видається лояльною російській владі.

- ⌘ Наукові дослідження в контексті національної пам'яті, політика деколонізації
- ⌘ Демократизація через культуру
- ⌘ Історія релігії
- ⌘ Політика національної пам'яті. Трагедія II Світової війни. Депортація кримських татар
- ⌘ Політика декомунізації
- ⌘ Демографія

Протидія новій російській ідеології у Криму і деокупаційні заходи

Слайд презентації доповіді Евеліни Кравченко «Культура як невід'ємна гуманітарна складова в деокупації Криму»

Протидіючи цьому, Україна має здійснювати наукові дослідження в контексті національної пам'яті та концепції деколонізації з метою створення інклюзивного українського національного культурного простору в Криму. Провідною ідеєю має стати демократизація через культуру, дослідження в галузі історії та релігії, політика національної пам'яті з переважним акцентом на питаннях трагедії Другої світової війни та злочинної депортації кримських татар та інших народів, політика декомунізації тощо.

— У результаті цього ми маємо отримати створення інклюзивного українського національного культурного простору в Криму, — підсумувала Евеліна Кравченко.

Роботу круглого столу продовжили кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця Інституту історії України НАН України та академічна директорка однієї з магістерських програм Київської школи економіки Тетяна Водотика з доповіддю про демографічні процеси в Криму після Другої світової війни; юристка Регіонального центру прав людини Дарина Підгорна та експерт у сфері містобудування архітектури та охорони культурної спадщини Андрій Луцик, які зупинились на питаннях охорони культурної спадщини та рекомендаціях щодо законодавчо-нормативних новацій в контексті реінтеграції окупованих територій; а також кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології Херсонського державного університету Володимир Гуріч із доповіддю «Реалізація культурної політики через соціальну роботу», в якій йшлося про напрямки та технології соціальної роботи з акцентом на культуру на деокупованих територіях у контексті подолання наслідків окупації та викликів у процесі реінтеграції тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

Переглянути відеозапис роботи круглого столу можна на Youtube-каналі Українського кризового медіа-центру [за посиланням](#).

[Антон Печерський](#)

Кореспондент АрміяInform

([вгору](#))

Додаток 4

27.10.2023

Критична інфраструктура: діагностувати пошкодження за допомогою БПЛА та штучного інтелекту

Проект з такою назвою вони подали на конкурс НФДУ «Наука для відбудови України у воєнний та повоєнний періоди» і отримали грантове фінансування ([Національний фонд досліджень України](#)).

У чому ж перевага технології?

Керівник проекту, заступник директора інституту Леонід Лобанов пояснив, що дистанційна діагностика об'єктів критичної інфраструктури допоможе зекономити час і кошти (а під час блекауту кожна хвилина – безцінна), проводити моніторинг об'єктів, виявляти небезпеку й запобігати аваріям. «Використання БПЛА набагато дешевше, ефективніше і менш трудомістке, дозволяє провести зйомку швидко, уникнути ризиків для життя й здоров'я під час проведення робіт в важкодоступних місцях. А також – отримати інформацію, яку складно здобути за допомогою інших методів», – зазначив Леонід Михайлович.

Команда проекту вже розпочала роботу. Нині вчені працюють над створенням спеціальної комп'ютерної програми, яка аналізуватиме фотографії великогабаритних конструкцій і визначатиме пошкодження. У

підсумку буде зрозуміло, які частини потребують ремонту і рекомендації щодо цього.

Для «діагностики» об'єктів науковці планують використати також 3D технології, зокрема, за допомогою методу фотограмметрії створювати 3D моделі об'єктів.

– Фотограмметрія пов'язана з точними вимірюваннями тривимірних об'єктів і особливостей місцевості з двовимірних фотографій, – продовжив розповідь Леонід Михайлович. – Спробую пояснити просто. Уявімо, що нам потрібно оцінити стан телевежі. Спершу, за допомогою БПЛА, потрібно зробити фотографії вежі з повітря. Ми визначимо найкращий спосіб зйомки, оптимальну висоту чи кут для фотографій, а також те, які частини телевежі потрібно сфотографувати. Визначимо просторові координати конструкційних елементів та дефектних ділянок.

Наступним етапом роботи є побудова тривимірної (3D) моделі об'єкта за допомогою методу фотограмметрії. За допомогою програмного забезпечення моделюється положення конструкції у просторі й будується 3D модель. Цей процес, за словами вченого, повністю автоматизовано, він не потребує ручного редагування чи спеціального обладнання.

Після виявлення пошкоджень, за допомогою комп'ютерної технології та штучного інтелекту, можна буде класифікувати дефектні ділянки. Інакше кажучи, вчені зможуть визначити, наскільки серйозними є пошкодження та що потрібно зробити, щоб їх виправити.

Далі науковці планують створити нейронну мережу та навчити її розпізнавати пошкодження. «Створення і навчання нейронної мережі – складний процес. Ми створимо спеціальну «програму» (нейронну мережу), яка навчиться впізнавати, аналізувати й запам'ятовувати різні види пошкоджень», – додав співрозмовник.

Запитуємо у вченого: чи шукають члени команди способи якнайшвидшого впровадження технології?

Леонід Лобанов відповів, що так, команда міркує про можливості впровадження. Дослідники переконані, що застосування цієї технології буде корисним під час обстеження аеропортів, мостів, автошляхів, нафтобаз, трансформаторних підстанцій, електростанцій, базових станцій стільникових мереж та інших об'єктів.

Команда має великий досвід дослідження стану зварних конструкцій різного призначення з використанням БПЛА. Вчені обстежили понад дві тисячі одиниць обладнання та споруд авіакосмічної, енергетичної, будівельної, нафтохімічної галузей.

Виконавці проекту мають статус експертів із діагностики металоконструкцій, сертифікований за вимогами ДСТУ EN ISO 9712:2014 «Неруйнівний контроль. Кваліфікація та сертифікація персоналу неруйнівного контролю», та атестацію Міжнародного інституту зварювання (International Institute of Welding). Тому команда твердо переконана, що все вдасться.

17.10.2023

Можна виграти війну, але програти майбутнє

На засіданні Наукового комітету, що відбулося 1 липня, було схвалено пропозиції, які передбачають зміну системи управління сферою досліджень і розробок, принципів базового фінансування науки та вищої освіти. НК розглянув можливість розділення МОН на два міністерства, одне з яких відповідало б за дошкільну, середню і професійно-технічну освіту, а друге — за вищу освіту і науку. Запропонував створити Національне агентство науки і технологій, Національне агентство з оцінювання наукової діяльності, Національну систему дослідників... Водночас НК жодним словом не прохопився про роль і місце у всіх цих процесах Національної академії наук та національних галузевих академій ([Світ](#)).

Зате про це було сказано у документі «Бачення України 2030»: в одному місці ініціатори написали, що академії можуть продовжити існування як громадські об'єднання науковців, а в іншому — що, після певного відбору, може бути створено два наукових товариства, одне з яких опікуватиметься фундаментальними дослідженнями, а друге — прикладними.

Першим на «революційні пропозиції» відгукнувся наш постійний автор Максим Стріха, надрукувавши в «Новинарні» статтю «Що пропонує Науковий комітет і чи потрібне нам «наукове НАЗЯВО?», ввівши в обіг новий мем про «наукове НАЗЯВО».

На сайті НАНУ з критикою пропозицій Наукового комітету виступив завідувач Офісу оцінювання діяльності наукових установ НАН України Ігор Єгоров.

Звертаючись до цієї теми на своїх електронних майданчиках (друкований «Світ» не витримав би такого обсягу, кількості й інтенсивності публікацій), наші журналісти поставили запитання тодішньому голові НК Олексію Колежуку та президенту НАН України Анатолію Загородньому, щоб з'ясувати їхні погляди на предмет розмови. І запросили до обговорення «візійних документів» усіх небайдужих науковців.

У підсумку на фейсбук-сторінці «Газета «Світ» та на сайті видання було надруковано 12 великих статей. Їхнє охоплення тільки на фейсбуці становило майже 65 тисяч відвідувачів. З них 5 тисяч у різний спосіб висловили свою позицію. 154 читачі поширили ці статті, а понад 120 — написали до них коментарі. Звісно, до справжньої репрезентативності далеко, але цілком достатньо, щоб мати певний спектр поглядів на ідеї нових реформ.

Оптимізація управління чи деструктив?

Відповіді голови Наукового комітету та президента НАН України читачі мали змогу прочитати у №29–30 «Світу» за серпень. Однак нагадаємо

основні положення, які знайшли потім відгуки у статтях дискусантів та коментарях до них.

Олексій Колежук розповів, що НК уже двічі «виходив з пропозиціями» щодо реформування наукової сфери. Це «третій підхід». Нові ідеї щодо оцінювання результатів діяльності наукових установ та ЗВО Колежук мотивує непрозорістю розподілу базового фінансування, зокрема в НАНУ, тому оцінювання має здійснювати незалежна ланка — Національне агентство з оцінювання наукової діяльності. У пропонованій схемі академії втрачають статус розпорядників бюджетних коштів, кожна установа отримуватиме базове фінансування через єдиного розпорядника — Національне агентство науки і технологій.

Президент НАНУ переконаний: оновлення системи науки варто здійснювати вкрай обережно, не руйнуючи того, що залишилось. Одним з ключових положень «Бачення України 2030» є, по суті, «ліквідація національних академій наук як наукових інституцій і позбавлення їх будь-яких функцій впливу на організацію наукових досліджень в Україні». Загородній критично поставився до створення Нацагентства науки і технологій. Жодна бюрократична структура, за його словами, не зможе краще впоратися з оптимізацією управління підпорядкованими установами (зокрема щодо визначення та оцінки тематики науково-дослідних робіт, оптимального розподілу базового бюджетного фінансування з урахуванням пріоритетів розвитку науки).

А перетворенням Національної академії наук, як і національних галузевих академій, на громадські об'єднання науковців є не просто неприйнятним, а й вкрай деструктивним.

Не можна рубати дерево, яке плодоносить

Першим свій коментар до газети надіслав академік НАН України Ярослав Яцків. Його пропозиції було висловлено буквально з телеграфною лаконічністю. Він підтримує «створення Міністерства науки та вищої школи України». Пропонує «ухвалити закон про НАН України, в якому остаточно визначити її статус», оскільки «поєднання статусів «державної» та «самоврядної» є неоднозначним». А також пропонує «за приклад узяти Польську Академію наук, яка об'єднує всі точні, природничі та технічні науки, разом з науками про життя та аграрними».

Яцків вважає необхідним «підготувати та ухвалити новий Закон про оплату праці науковців, у якому передбачити ліквідацію виплат за звання члена академій, ліквідацію доплат за наукові звання тим, хто не працює у науково-освітній чи науково-технологічній сферах».

«Очевидно, що Національну академію наук України очікують значні зміни, — резюмує він. — Хочеться вірити, що це буде позитивна перебудова, а не ліквідація (за задумом окремих зацікавлених осіб). Не можна рубати дерево, яке плодоносить».

Попри лаконічний стиль відгуку, на нього надійшло 26 коментарів. Діапазон думок: від скептичної оцінки щодо «дерева, яке плодоносить», до

конкретних пропозицій, як не загубити академії й піднести роль і престиж наукової праці.

Дискусія зосередилась на фінансуванні та оплаті праці. Головну ідею «позитивної перебудови» висловив кандидат технічних наук Тарас Цір. Головне, каже він, «це забезпечення робочого місця науковця всім необхідним (зарплатою та матеріалами). Все інше другорядне».

«Потрібно скасувати доплати за наукові звання й одночасно збільшити оплату праці справжнім науковцям, які здатні керувати науковими проєктами й успішно їх виконувати, — заявив науковець Геннадій Шевчук. — Тоді відпаде більшість науковців, у яких, крім кандидатських та докторських, більше нічого немає (ні нових ідей, ні новизни, ні фахових друкованих праць)».

А як воно в університетах?

«Дискусія, яку ми спостерігаємо, стосується фундаментальних проблем існування науки й освіти в Україні», — зазначив у статті «Vivat Academia!» професор кафедри зоології та екології тварин Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Сергій Утевський. — Турбулентний період історії, який ми переживаємо, геноцидальна агресія, наслідки безсистемних дій кількох генерацій політиків і чиновників ведуть до розгубленості й недовіри до будь-яких змін та бажання зберегти те, що поки маємо».

Саме так можна пояснити мотиви й сутність критичних зауважень до пропозицій НК, вважає він. Найгостріша критика стосується пропозицій створити Національну систему дослідників (НСД) і «наукове НАЗЯВО». Однак в Україні посади викладачів університету залежать від кількості студентів, які навчаються на певній спеціальності. Працевлаштування «на рік» не відповідає термінам дослідницьких проєктів (до трьох років) і тривалості аспірантури (чотири роки). «Базове фінансування незначне або його взагалі немає. Тому в університетах практично зникли науково-дослідні підрозділи», — пише він.

НСД, на його думку, поставить дослідників у набагато стабільніші умови, незалежно від того, де вони працюють, дасть їм гарантію на довшу перспективу. Міннауки та вищої освіти, Нацагентство науки і технологій, Нацагентство з оцінювання наукової діяльності та НСД «пропонується створити саме для гарантування передбачуваних, стабільних, справедливих і раціональних правил та умов для вчених», — переконаний Утевський.

Однак у цьому зовсім не переконані коментатори. «Далеко не факт, що національна система дослідників чи “наукове НАЗЯВО” ці правила та умови створять. Як і не факт, що їх не можна створити без додаткових органів влади», — пише Всеволод Богаєнко з Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова.

Провідний науковий співробітник Інституту молекулярної біології і генетики НАН України Ярослав Корпан вважає, що сподівання Сергія Утевського на новоутворення НК «є дуже дискусійними». Натомість він згодний з автором, що «головними принципами імплементації нововведень

має бути збереження всього цінного і життєздатного, збереження різноманітності наукових спільнот, справедливість і раціональність».

Коли ж розвидниться?

Ярослав Корпан долучився до дискусії також як автор статей. Перша з них називалася «Скільки ще блукатимем у пільмі безкінечних планів реформ?»

Свою участь у дискусії науковець пояснює тим, що майже 40-літній досвід роботи у науковій сфері, поєднаний від початку 2000-х з посадою заступника директора з наукової роботи Інституту, не дозволяє йому стояти осторонь. Він вважає, що оприлюднені документи хаотичні і безсистемні, «мають на меті спробу розв'язання проблем одних за рахунок інших, а радше насильницьке (незважаючи на декларацію добровільності) перетягування покривала і створення низки центрів контролю, що суперечить вимогам сучасності — надання більших свобод ученим у проведенні досліджень».

Коментуючи окремі положення обох документів, які перегукуються між собою, автор виділяє 6 основних тез. У цих нововведеннях, наприклад, ідеться про те, щоб більшість ЗВО та наукових установ перевести «у статус публічних установ», але в Господарському кодексі України публічна установа, як форма господарювання, відсутня. Запроваджувати її довше, ніж «розширити права державної та комунальної установи/організації у контексті використання зароблених коштів з інших джерел, ніж державний чи місцевий бюджети», — пише автор.

Трансформація Національних академій наук у два товариства з поділом на фундаментальні й прикладні дослідження, каже він, «у нинішньому світі мультидисциплінарних досліджень є абсолютно алогічною і такою, що не відповідає викликам сучасної науки й інноваційного розвитку». Як і перетворення НАН України та НАМНУ у громадські об'єднання.

Найбільш логічним вважає розділення чинного МОН на два міністерства. А сентенція, що «система Національних академій наук фактично функціонує як низка різнопрофільних самоврядних “міністерств науки”», є «абсолютно спекулятивною».

Корпан пропонує: привести вартість розряду в нинішній тарифній сітці щодо оплати праці наукових і науково-педагогічних працівників у повну відповідність з параграфом 2 статті 36 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»; здійснити багатоаспектний аудит діяльності всіх НДІ і ЗВО з оприлюдненням і перерозподілом державного фінансування відповідно до результатів аудиту; викоринити з оцінки діяльності й оплати праці науковців їхні регалії й нагороди; вивести всі грантові та договірні кошти, які залучають і заробляють НДІ та ЗВО, за межі Бюджетного кодексу України; звести до мінімуму бюрократичний тиск у плануванні й проведенні досліджень ученими; проводити будь-які структурно-організаційні зміни у царині науки й освіти з виправданою обережністю, без використання методів революційної доцільності.

«Настав час, коли ми врешті-решт маємо остаточно зрозуміти, що і фундаментальна, і прикладна наука є факторами успішного економічного розвитку держави, а вчені — її інтелектуальним надбанням та вкрай важливим експертним середовищем... Інакше, продовжуватимемо блукати у пітьмі безкінечних план

ів реформ, перевершивши терміни блукання Мойсея пустелею», — завершив він статтю.

10 коментаторів підтримали пана Ярослава. А академік Ганна Єльська написала: «З 90% критичних зауважень та корисних пропозицій повністю згодна...»

Друга стаття Ярослава Корпана, надрукована майже вслід за першою, називалася: «Чи можливі зміни в управлінні й ухваленні рішень усередині НАН України?». Відповідь автора: «Так!». І від керівного органу НАН України, а саме — Президії, «це вимагає лише волі і бажання у проведенні давно назрілої реорганізації».

Реорганізацію слід «почати якомога швидше і без зайвих адміністративних зволікань», — закликає він. Для цього, на думку автора, необхідно:

1) від принципу «доки півень не клюне» перейти до дій на випередження;

2) залучити до ухвалення рішень не тільки академіків і членкорів, а й інших працівників інститутів, зокрема молодих, «не надаючи жодних преференцій щодо регалій, і з якнайшвидшим внесенням змін до Статуту НАН України»;

3) розподіл базового бюджетного фінансування здійснювати лише за науковими здобутками Інститутів та їхніх підрозділів, враховуючи результати міжнародно-внутрішнього аудиту;

4) проводити фінансування «за внутрішньоакадемічними конкурсами як для молодих, так і для досвідчених і тільки за результатами прозорих процедур експертизи»;

5) встановити вікові обмеження — незалежно від регалій — щодо обіймання керівних посад усіх шаблів та рангів;

6) максимально спростити процедури ухвалення рішень та підготовки документів.

«Слушні пропозиції, — коментує науковець Олександр Ковальчук. — На додачу варто подумати над спрощенням суттєво забюрократизованої процедури кар'єрного зростання, насамперед молодих учених».

Чи є інновації в «Баченні України 2030»? Думка «солдата науки»

Автор цієї статті Петро Смертенко — старший виконавчий редактор журналу *Semiconductor Physics, Quantum Electronics and Optoelectronics*, старший науковий співробітник Інституту фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова — називає себе «солдатом науки», хоча чимало потрудився «по-офіцерськи» для розвитку інноваційної діяльності, 12 років працюючи Національним координатором інноваційної програми EUREKA в Україні.

Він уважно перечитав «Бачення 2030» і зробив висновок, що цей документ «справді на часі», «досить пристойний, багаторівневий, з багатьма зв'язками та розгалуженнями». Однак, на думку автора, містить чимало суперечливих постулатів і формулювань. А головне, «у ньому немає жодної згадки про сутність інновацій. Є слова: освіта, наука та інновації; науково-інноваційна політика, оцінювання наукової та інноваційної діяльності тощо», але «без визначення, що це таке, ці слова не мають сенсу».

Автор статті детально розбирає практично кожний пункт «Бачення» (у розрізі освіти — науки — інновацій) і у багатьох випадках доходить думки, що «крім очевидної констатації фактів, не запропоновано жодного механізму дії». Він нагадує, що у березні 2018 року на парламентських слуханнях ВР України на тему «Національна інноваційна система: стан та законодавче забезпечення розвитку» було запропоновано «Програмно-проектний механізм інноваційного розвитку України, який вирішує питання якості, конкурентоздатності та впровадження наукових розробок» та дає посилання на його публікацію в газеті «Світ» (№21–22, червень, 2019 рік).

«...Висновок з цієї частини дискусії полягає в тому, що принципи інноваційного клімату мають бути інкорпоровані у «Бачення 2030» в усіх її пунктах», — пише науковець.

«Найболючіше питання, — веде далі, — чому Національна та інші академії наук як одні з основних генераторів інновацій, практично виключені не тільки з процесу розроблення інновацій у «Баченні 2030», а й із процесу підготовки самого «Бачення 2030».

Катастрофічною для української науки він називає тезу про те, що Національні академії наук втратять статус державних організацій і органів управління, але за рішеннями загальних зборів можуть «продовжити існування як громадські об'єднання науковців».

«У США існують Національні наукові центри, фінансування кожного з боку уряду США сягає бюджету України. В Україні роль таких центрів виконує Національна академія наук. Якщо запропонована реформа буде реалізована, наука в Україні зникне назавжди. Адже відновлення наукових шкіл та наукової інфраструктури потребуватиме в рази більше коштів, яких ніколи вже не буде», — стверджує автор. І нагадує: «Україна є повноправним членом Європейської інноваційної програми EUREKA з 2006 року. Чому б не скористатися готовим інтеграційним механізмом? Це єдина інноваційна науково-технічна програма, де Україна має такі ж права, як і країни-члени ЄС».

Не згодний автор і з тим, що галузева наука застаріла і не може генерувати якісні дослідження та інновації. «Це дуже суперечлива теза. Практично всі великі компанії, як-от Samsung або Siemens, мають власні дослідницькі підрозділи, які можуть перевищувати за розміром всю Національну академію наук України».

«Найгірше у «Баченні 2030» — це відкладене до 2030 року рішення про інноваційний розвиток України. Коли Україна увійде у 2030-ті роки, нам доведеться починати дискусію знову», — завершує Петро Смертенко.

...Навколо цієї публікації розгорнулася жорстка дискусія.

«Добре, що у нас ще збереглися люди, які можуть розібрати все на атоми й вказати на місце, котрого ці «реформатори» заслуговують», — відгукнувся Ярослав Корпан.

«Серйозно? — відреагував на його слова Олексій Колежук. — Рівень цього допису — «дати відсіч», та й то так собі, «гнів на замовлення». Все чекаю, може, хтось-таки напише не критику чужого бачення, а бачення власне. Але на таке, видно, згори добро не давали».

«От я реально не розумію, чому ви вважаєте, що всі інші щось роблять лише за «добром» згори. Істинні речі завжди народжуються у дискусіях, незалежно від того, чи мають вони гострий характер, чи ні», — заперечив Корпан.

«Знаю пана Петра Смертенка дуже давно і можу підтвердити, що це його думки, а не бажання відсічі чи дія на чиєсь замовлення», — долучився до дискусії президент Агенції європейських інновацій Іван Кульчицький.

«Я ж не кажу, що наші пропозиції ідеальні. Просто для мене лакмусовий папірець, що ж людина конкретно пропонує замість того, що критикує», — наполягав Олексій Колежук.

«Моя особиста думка така, що з крихт і окремої критики, і критики з пропозиціями, і власне пропозицій ми спільними зусиллями можемо прийти до більш-менш ідеальної моделі реформування», — додав Ярослав Корпан.

«Чому зараз така активність багатьох колег? — перепитав Кульчицький. — Тому, що побачили, що це питання на часі, і багато хто остерігається шкідливого непрофесійного рішення від деяких активних адептів влади. Ви підняли хвилю, то тепер треба бути на її гребні і не відштовхувати потенційних прихильників і партнерів».

Відповів на закиди в його бік і Петро Смертенко: «Я пропоную створити в Україні інноваційний клімат з його компонентами: прозорість, довіра, толерантність до неуспіху та командною роботою — чи пан Олексій вважає це неконструктивним? Програмно-проєктний механізм фінансування проєктів, де закладено Technology Readiness Level з відповідним фінансуванням по формулі 1 : 10 : 100 та закладеним співробітництвом науки, виробництва та бізнесу — це не конкретика?»

Ще кілька вчених поділилися формулою ефективності науки.

Олена Мельник: «Коротка формула ефективної наукової політики така:
1) Держава надає достатнє фінансування. 2) Держава не заважає працювати.
3) Держава отримує результат. Якщо ж державі потрібно годувати армію чиновників від науки, то формула буде іншою. Але до науки стосунку вона не матиме».

Пані Олену підтримав Тарас Громовий: «Можна виграти війну, але програти майбутнє. Саме фінансування науки, а не бюрократичні реформи робить майбутнє переможним».

І Дмитро Маслов: «1. Поступове збільшення фінансування науки до 5% ВВП за прикладом Ізраїлю та Кореї. 2. Далі — все інше».

Загалом під цією статтею було 230 відгуків і 25 коментарів.

«Треба берегти те, що маємо. Воно дасть щедрі плоди після перемоги»

Так називалася стаття Бориса Ільєнка, ученого секретаря Інституту газу НАН України. Він цілком і повністю підтримує позицію Анатолія Загороднього. На цьому етапі, каже, треба «зберегти традиції наукових шкіл, традиції у створюванні інноваційних розробок, зберегти творчі колективи. Активно залучати творчу молодь (а вона у нас є) до наукової діяльності. Гідне фінансування і є необхідною умовою збереження наукового потенціалу».

Автор зазначає, що «в таких країнах як США та Німеччина особливе місце займає кооперація промислових корпорацій та університетів задля доведення наукових ідей до стадії комерційної реалізації. У США промисловість бере на себе 85% безпосередніх розробок інноваційних проєктів і 67% прикладних досліджень, заклади вищої освіти — 60% фундаментальних досліджень. У товаристві Макса Планка фундаментальні дослідження становлять 80% від загального обсягу розробок. Загалом у розвинених країнах спостерігається формування загальнонаціонального наукового та інноваційно-технологічного простору»...

«Реформа науки має бути похідною від реформи економіки» — назвав свою статтю директор ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України» Борис Маліцький. Він зазначив, що «Реформування наукової сфери ініціюється кожним новим урядом. Наприклад, понад 40 разів переглядався Закон України «Про державну політику в сфері науки і науково-технічної діяльності».

Наслідком «реформування» стало руйнівне для науки падіння наукомісткості ВВП, ліквідація технопарків, системи державного стимулювання інноваційної діяльності, розвалення галузевого сектору науки та оборонного виробництва, заборона на закупівлю наукових приладів за державні кошти, запровадження мораторію на державні науково-технічні програми, ігнорування Мінфіном законодавчо встановлених норм бюджетного фінансування науки й забезпечення заробітної плати науковцям у розмірі, вдвічі вищому за середній в економіці».

Професор Маліцький нагадує, що реформа науки має бути похідною від реформи економіки. Особливо під час оновлення України, яке має відбуватися на основі наукомісткої армії, наукомісткої економіки, наукомісткої освіти. Така тріада здатна забезпечити успішне розв'язання всіх фундаментальних проблем України, зокрема зростання вітчизняного ВВП до

одного трильйона доларів протягом 10 років, як закладено у концепції Доктрини Президента України.

Що там за «парасолькою»?

Окрім мему «наукове НАЗЯВО», ще одним впізнаваним образом став «парасольковий орган» — ним у пропозиціях НК названо Національне агентство науки і технологій, але «парасольку» сприймають у ширшому розумінні, доєднуючи її до всіх нововведень.

«Що там за «парасолькою?»» — поцікавився і заступник директора Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича академік Сергій Фірстов, назвавши так свою статтю. І вирішив, що «країна має знати своїх героїв» — тих, хто працював над «Баченням 2030» та «Пропозиціями».

Автор порівняв тексти «Бачення 2030» (у розрізі науки й освіти), документ «Освіта, наука та інновації» на сайті UAReforms (скорочено — «Реформи») та «Пропозиції» НК і дійшов висновку, що «97–98% тексту «Пропозицій» ідентичні фрагментам або абзацам з «Реформ» та «Бачення», а ідеї власне членів НК вмістилися десь на решті 2–3% тексту «Пропозицій».

Авторів цих документів — 11. Фірстов називає їх поіменно. У більшості своїй, зазначає він, ці науковці мають невисоке загальне цитування, низькі індекси Хірша, а наукових праць 4 авторів знайти взагалі не вдалося... Проте, як стверджує автор, їхні реформаторський темперамент та надмірна впевненість у своїй правоті призвели до перетину щонайменше двох «червоних ліній», які вони самі ж сформулювали у документі «Реформи». А саме, що не можна: «1. Здійснювати організаційні або структурні реформи без збору надійних і релевантних даних, моделювання наслідків» і «2. Здійснювати масштабні організаційні реформи в науковій сфері без одночасного значного підвищення рівня фінансування».

Фірстов детально, подекуди дошкульно-іронічно розглядає усі аргументи, котрі лягли в основу висновків і пропозицій групи авторів.

Водночас академії, за його словами, вдосконалювали свою роботу: актуалізували наукову тематику, розвивали досвід грантової підтримки розробок із власних коштів, програми колаборації з університетами, інститутами інших академій. Попри постійне зниження фінансування, академічні вчені на 1–2 порядки збільшили цитування наукових розробок майже у всіх інститутах. «Світ відкриває нас для себе і вже із задоволенням цитує роботи, опубліковані в українських виданнях, — пише він. — У нас є вчені, щорічне цитування яких перевищує тисячу (проф. Є. Єлісеєв та ін.), а індекси Хірша перевищують 60. Це вже європоказники, і вони мають тенденцію до зростання».

Реально змістовними кроками реформ академік Фірстов вважає такі:

1. Затвердження Пріоритетних напрямів розвитку науки й техніки в Україні та створення Вищих експертних рад з українських учених та спеціалістів за цими напрямками.

2. Ухвалення нових (оновлених), але суттєво коротших законів щодо наукової та науково-технічної сфери. Усі реформи проводити суто на законних підставах.

3. Фінансування науки має бути забезпечено на рівні 1,73% ВВП, як у законі. Це — для початку.

4. Необхідно використати досвід створення Держкомітету з питань науки і технологій (замість придуманого Нацагентства) і демократичного обрання усім науковим загалом Національної ради при ньому, приблизно так, як це вже було за часів С. Рябченка та М. Находкіна. Тоді Рада ефективно працювала і мала повну довіру наукової спільноти.

5. Диверсифікувати систему керування науковою сферою, запозичивши норми закону Німеччини про наукову свободу.

«Використовуймо найкращий досвід світу, але живімо своїм розумом», — підсумував Сергій Фірстов, процитувавши наостанок рядки Великого Кобзаря: «Несли, несли з чужого поля//І в Україну принесли//Великих слів велику силу, //Та й більш нічого...»

Коментатори були одностайними із заступником голови Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки Вадимом Стогнієм: «Згоден з висновками академіка Фірстова. Будь-які зміни в управлінні наукою можуть здійснюватися лише в результаті консолідованого рішення самих науковців, причому найвищої кваліфікації. Держава має підняти престижність науки і вченого. Інакше втратимо перспективи стати однією з кращих і найбагатших країн світу».

...Такою була дискусія. Ми не змогли її передати повністю, та до ваших послуг і наш сайт (<https://svit.kpi.ua>), і сторінка в мережі (<https://www.facebook.com/GazetaSvit/>). Але обговорення в науковій спільноті триває. І до думок науковців (і там, де за, і там, де проти) є неабиякий сенс прислухатись. Ще не пізно.

Лариса ОСТРОЛУЦЬКА
([вгору](#))

Додаток 6

09.10.2023

Віктор ДЕМЧЕНКО: «Сподіваюся, мій досвід допоможе «зблизити» наукові світи вищої освіти й дослідницьких інститутів»

Вміння виконати свою роботу попри все є найпершою ознакою професійності. Саме так працюють сьогодні чимало українських учених. Так працюють і науковці Інституту морської біології Національної академії наук України в Одесі. Попри обстріли, міни та загрозу висадки російського десанту вони не припиняють досліджень ([Світ](#)).

Про роботу цього закладу, наукову дипломатію, проблеми та надії вчених ми розпитали заступника директора Інституту морської біології НАН

України, члена Наукового комітету Нацради з питань розвитку науки і технологій України Віктора ДЕМЧЕНКА.

<...>

— Нещодавно вас обрали до Наукового комітету Національної ради з питань розвитку науки і технологій. Це робота на громадських засадах, дуже невдячна. Чому ви вирішили піти в НК? Що хочете зробити?

— Думаю, що це хороша можливість застосувати досвід, який я здобув у структурах Міністерства освіти і науки (тривалий час викладав у ЗВО) та системі НАН.

Коли знаєш особливості роботи в закладах вищої освіти, а потім переходиш в інститут Академії, то відчуваєш, що люди живуть ніби в різних світах. Сподіваюся, мій досвід допоможе «зблизити» наукові світи вищої освіти й дослідницьких інститутів.

Нині в суспільстві активно обговорюють необхідність реформ у багатьох сферах. Реформи потрібні і для нашої євроінтеграції, і для відновлення та зростання економіки. Звісно, наукова сфера не може стояти осторонь. Ми вже маємо систему оцінювання наукових установ, конкурси за новими правилами та критеріями, нові підходи до захисту дисертацій та інше. Але попереду ще багато проблем, які треба розв'язати.

Думаю, всі учасники реформування наукової сфери хочуть, щоб воно пройшло максимально чітко, ефективно, за зрозумілими критеріями. Сподіваюся, так і буде.

Я уважно стежив і за пропозиціями Наукового комітету, і за пропозиціями інших вчених. Бачу, що НК, зокрема, пропонує змінити систему оцінювання і фінансування (тобто фінансувати за результатами оцінювання). Гадаю, в цьому є сенс. Бо якщо наукове дослідження не відповідає сучасним критеріям, неконкурентоспроможне, не дає належних фундаментальних чи прикладних результатів, то чому держава повинна його фінансувати?

Основним «каменем спотикання» є підходи до оцінювання та система критеріїв наукової роботи. Це шалена проблема на рівні культурного сприйняття, між різними думками — прірва...

Треба також відходити від практики «прив'язки» фінансування ЗВО до кількості студентів. Ця система руйнує кадровий склад, адже у багатьох університетах кількість студентів зменшилася. Особливо гостро це відчувають університети Херсона, Мелітополя, Миколаєва, Харкова.

Десятки університетів переміщено з окупованих територій, вони — у дуже непростій ситуації і поки що не можуть набрати достатню кількість студентів. Держава має їх підтримати, допомогти зберегти колективи. Для цього потрібні окремі бачення і рішення.

Переконаний також, що частка конкурсного фінансування має зростати. Це можна зробити поетапно, можливо, в окремих галузях, але цей шлях ми повинні пройти. Сьогодні більшість науковців у ЗВО отримують кошти на науку лише в рамках конкурсів та грантів. Базове фінансування університетів

— це витрати на навчальний процес. Звісно, можна сказати, що в рамках цього фінансування є кошти на наукову роботу, але всі розуміють, що воно так не працює. В окремих країнах Європейського Союзу конкурсне фінансування складає велику частку. Знаю науковців, які не отримали гранти і на певний час стали безробітними або змінили місце роботи, посади. Це стимулює вчених створювати наукові колективи, розподіляти ролі, залучати молодих дослідників з новими ідеями тощо.

Ще одна проблема, яку треба розв'язувати якнайшвидше — це відірваність від наукових реалій учених, які захищають Україну.

Я бачу, що дослідники, які продовжили роботу — розвиваються, отримують нові гранти, публікують нові статті. А науковці, які пішли воювати, ніби «застрягли» у день 24 лютого. Майже дворічна пауза може бути критичною для вчених-воїнів, адже наука не стоїть на місці.

Гадаю, потрібно вже сьогодні подумати про окремі конкурси для цих науковців, програми, гранти, або — окремі критерії оцінювання. Цим людям треба буде допомогти адаптуватися і повернутися у звичне для них життя.

— Які, на вашу думку, найбільші проблеми української науки? (Назвімо одну-дві). Чи вважаєте можливим розв'язати ці проблеми в найближчому майбутньому?

— На мою думку, ключовим поштовхом для розвитку науки має стати оновлення матеріальної бази та методів досліджень. Бо ми ніби залишилися в кам'яному віці щодо інструментів, методів, матеріальної бази досліджень. Не хочу казати про всі наукові установи, але ця проблема існує, тут є про що думати.

У багатьох установах немає якісного обладнання — мікроскопів, спеціальних приладів, генетичних лабораторій, експедиційних суден тощо. А конкурентоспроможні результати можна отримати лише за допомогою сучасної матеріально-технічної бази.

У деяких установах таке обладнання є, але немає компонентів чи реактивів для роботи. Бо не досить купити сучасні прилади, їх треба ще й обслуговувати.

Тому варто починати з матеріально-технічної бази. Поки цього немає, конкурувати з європейськими вченими буде складно.

Деякі прилади університети й наукові установи придбали в рамках конкурсів НФДУ, але цього все-таки не досить. На мою думку, мають бути ще й інші можливості придбати обладнання.

Наприклад, для морських досліджень ключовим є наявність спеціалізованого наукового судна.

Кілька років тому Бельгія подарувала Україні науково-дослідне судно «Бельгіка». Цей корабель був флагманом бельгійської науки, його використовували для екологічного моніторингу Північного моря. Судно передано Українському науковому центру екології моря Міндовкілля. На жаль, воно стоїть у порту в Одесі й чекає закінчення війни та фінансування.

Другою проблемою є проблема кадрів. Цю проблему не можна розв'язати за рік чи два. Має бути і системна робота адміністрацій наукових установ, і державна точкова підтримка. Доки молодий науковець у 24–25 років отримуватиме гроші на рівні «мінімалки» (чи трохи більше), доти ми не зможемо «затягнути» молодь у науку. Або ж їх утримання ляже на плечі батьків та близьких.

Ще однією проблемою є відсутність колаборації між різними відомствами, які виконують наукові дослідження. Нормативна база для цього, нібито, є, але на практиці це погано працює. Хоча міжвідомчі лабораторії та спільні дослідження могли б дати поштовх для розвитку науки.

Хорошими прикладами колаборації є Київський академічний університет та спільна міжвідомча Орнітологічна станція (створена в Інституті зоології імені Шмальгаузена НАН України та в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького).

Сьогодні в Одесі дуже потрібна єдина структура, яка досліджуватиме море, готуватиме фахівців, науковці якої виконуватимуть фундаментальні та прикладні дослідження.

Нині це роблять різні інституції. В Одеському національному університеті імені О.О. Мечнікова є біологічна станція, потужний біологічний факультет, фахівці-гідробіологи, а також кафедра, яка готує наукові кадри в галузі морської біології. Є Український науковий центр екології моря при Міндовкіллі, який відповідає за прикладні дослідження (наприклад, за проведення державного морського моніторингу). Є наш академічний інститут, який вивчає фундаментальні питання функціонування морських екосистем та розробляє інструменти дослідження й оцінки (зокрема і для моніторингу, які виконують колеги з іншого відомства).

З державницького погляду, необхідне об'єднання і координація роботи різних відомств.

— Нині можна почути думку, що вікно можливостей для розвитку української науки і технологій може відчинитися у найближчому майбутньому. Що відбудова країни — це можливість створити проривні технології, привабити у країну кращих науковців світу. Чи є, на вашу думку, підстави для оптимізму? І що треба зробити, щоб ці підстави з'явилися?

— Так, підстави для оптимізму є. Україну сьогодні підтримують чимало країн, фондів, інституцій. Українські вчені можуть подавати заявки на європейські програми й конкурси.

Україна приєдналася до програми LIFE для довкілля та клімату. І хоча ми не є членами ЄС, наші науковці можуть подавати заявки на отримання грантового фінансування.

Нашими «амбасадорами» за кордоном є вчені, які виїхали після початку повномасштабного вторгнення. Вони вчать іноземні мови, налагоджують відносини з університетами та науковими установами.

Наприклад, у нашому інституті є люди, які приїжджають, беруть проби, а потім повертаються за кордон і аналізують їх. А в Україну передають обладнання, прилади, лабораторії (як гуманітарну допомогу).

Дуже сподіваюся, що українські вчені, які нині працюють за кордоном, допоможуть побудувати нові місточки між різними закладами науки, і в Україні, і у світі.

Переконаний, що після закінчення війни почнеться новий виток розвитку української науки.

Спілкувалася Світлана ГАЛАТА

[Повний текст](#)

(вгору)

Додаток 7

06.10.2023

Стратегія розвитку освіти і науки до 2030 року: коли і чого очікувати?

Упродовж останнього часу на кількох освітніх подіях Оксен Лісовий акцентував на необхідності відійти врешті-решт від радянського спадку в освітній сфері, видалити метастази ідеологічних нашарувань і запропонувати учасникам навчального процесу цікаві заняття, які б не відштовхували від процесу навчання, а навпаки – заохочували до нього (ukrinform.ua).

«Повне переосмислення радянських шкільних просторів – одне із завдань трансформації системи освіти. Сучасне освітнє середовище позитивно впливає на всіх учасників освітнього процесу, особливо на дітей, які стають більш упевненими у собі, допитливими та відкритими. Сьогодні ми маємо в Україні понад три сотні зруйнованих та понад три тисячі пошкоджених шкіл. І виклик, який стоїть перед нами, – відбудувати їх у новій якості», – каже **міністр освіти і науки України Оксен Лісовий**.

Освіта готує людину до завтрашнього дня, тож уже сьогодні маємо формувати свідомих громадян, які будуть відбудовувати країну після нашої перемоги. Для реалізації таких планів МОН формує Національну стратегію освіти і науки, в обговоренні якої взяли участь понад 1700 експертів. Було окреслено понад 6 тисяч проблем; як їх вирішити – прозвучало 11 тисяч пропозицій. Найближчим часом документ обіцяють оформити остаточно.

<...>

«Зараз Україна набуває унікального досвіду, якого не має жодна інша країна: ми знаємо, як технологічно вести бойові дії, як працюють дрони, як ефективно надавати медичну допомогу, а наші електронні сервіси переймають багато країн світу, – констатує Оксен Лісовий. – Тому в майбутньому освіти і науки на нас чекають інноваційні методики навчання, використання цифрових технологій, підтримка підприємницького мислення і розвиток мовних навичок. А усе це – задля розширення можливостей для

навчання та розвитку і для дошкільнят, і для школярів, і для профтехівців, і для студентів», – запевняє профільний міністр.

Над підготовкою стратегії працював **Іван Кульчицький, очільник ГО «Агенція Європейських інновацій»**, яка, зокрема, реалізувала проект «Підвищення поінформованості українських організацій про можливості участі у дослідницьких та інноваційних програмах ЄС». «Якщо коротко, то мої власні пропозиції стосувалися того, щоб взяти за основу Процедури Рамкових програм ЄС (Горизонт 2020 та Горизонт Європа) і сформувати такий собі український інноваційний горизонт», – розповідає співрозмовник Укрінформу.

«У нас давно говорять про реформування науково-технологічної системи. Можемо взяти 2016 рік за початок відліку, коли Україна отримала результати аудиту від Єврокомісії. Два з семи пунктів там такі: наука в Україні повинна забезпечувати переваги та вигоди для суспільства та економіки, а ще – установи, принципи фінансування та процедури функціонування у науково-технологічному та інноваційному секторі потребують докорінної інституціональної перебудови. Однак всі рішення в Україні мали половинчастий характер. Хоча є й позитивні приклади: як от запуск НФД (Національного фонду досліджень). Але в цілому система науки та інновацій не була реформована і відповідно на рівні уже нової когорти влади після 2019 року почали звучати голоси про кардинальні зміни. Тверезі та розумні люди застерегли, щоправда, що так можна зруйнувати те що ще працює, а не створити нове».

Чи потрібна нова стратегія у сфері освіти і науки? На це запитання Іван Кульчицький відповідає: «Тут можна дискувати, оскільки в першу чергу потрібен стратегічний план на наступні 3-5 років. Нам взагалі треба перейти на європейські часові терміни стратегічного планування. Але загалом сенс у стратегії до 2030 року, напевно, є».

Вже завершився етап напрацювання рекомендацій до Стратегії з експертами. «Планується до кінця року затвердити документ – це досить тривалий процес, проте ми хочемо зробити все максимально якісно (адже йдеться про стратегію розвитку освіти і науки на роки вперед в постійно змінних умовах, під час війни) і водночас в оптимальні строки, – коментує Укрінформу **перший заступник міністра освіти і науки Євген Кудрявець**. – Для нас важливо мати єдиний рамковий документ з конкретними цілями та способом їх досягнення, який буде узгоджений з суспільною думкою, експертними баченнями та цілями України. Це наш пріоритет і це досить кропітка робота, де ми збираємо дані, вивчаємо проблеми, спілкуємось з сотнями експертів у конкретних питаннях».

Євген Кудрявець пояснює, чому важливо напрацювати офіційний документ. «Є реформи, для яких потрібен довгий час реалізації. До прикладу, зараз команда МОН працює разом з попередніми міністрами освіти – Лілією Гриневич та Анною Новосад, ми продовжуємо реформи, які вони розпочали,

зокрема реформу НУШ, – розповідає посадовець. – Стратегія має стати дороговказом і керівництвом до дій, незалежно від змін складу уряду».

Після повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році робоча група з питань освіти і науки при Національній раді з відновлення України від наслідків війни розробила розділ «Освіта і наука» до проекту Плану відновлення України. Його цілі та завдання покладені в основу оперативного плану МОН на 2023 рік.

«Наразі, враховуючи уроки війни, настав час переглянути положення стратегічних документів, які формувалися ще у мирний час, проаналізувати актуальні проблеми у сферах освіти і науки, щоб закласти пріоритети та цілі розвитку на середньо- та довгострокову перспективу зважаючи на теперішні реалії, – коментує Євген Кудрявець. – У перспективі стратегічні цілі та завдання цього стратегічного документа стануть основою для середньострокового та оперативного планування завдань і заходів (зокрема, під час євроінтеграційних процесів)».

Посадовець підкреслює, що стратегія важлива також у контексті взаємодії з нашими партнерами, які долучаються до допомоги освіті і науці України зараз. Так вони бачитимуть, на якому етапі та де можна долучитися до підтримки, як ми далі будемо рухатися та яку мету глобально вони підтримують.

Валентина Самченко, Київ.

(вгору)

Додаток 8

26.10.2023

КНУ – лідер серед українських ЗВО за кількістю входжень до предметних рейтингів The Times Higher Education

В оновленій версії предметного рейтингу журналу Times Higher Education, що оприлюднена 26 жовтня 2023 року, КНУ представлено у таких галузях, повідомляють у навчальному закладі:

- [Бізнес та економіка](#)
- [Інженерія](#)
- [Клінічні та медичні науки](#)
- [Комп'ютерні науки](#)
- [Мистецтво і гуманітарні науки](#)
- [Науки про життя](#)
- [Право](#)
- [Соціальні науки](#)
- [Фізичні науки](#)

У 7 з 8 галузей, у яких був представлений минулого року Університет, позиції залишилися незмінними, а в галузі «Інженерія» – поліпшилися на 200 пунктів ([Світ](#)).

Цьогоріч вперше здобутки КНУ визнано у предметному рейтингу з **Клінічних та медичних наук**, куди належать медицина, стоматологія та інші спеціальності, пов'язані з охороною здоров'я. Тут Університет доєднався до **1000 кращих університетів світу**, представлених у рейтингу.

Варто зазначити, що у **трьох предметних рейтингах Шевченків університет є єдиним ЗВО**, що представляє Україну. Зокрема, це галузі знань: *Мистецтво і гуманітарні науки, Клінічні та медичні науки й Право*

Також за оновленими показниками на 2024 рік КНУ **увійшов до 300 кращих закладів вищої освіти**, де можна здобути фах з права.

***Довідково:** Предметний рейтинг університетів журналу Times Higher Education (THE), як і світовий, ранжується на основі 18 показників, які є складовими 5 ключових показників вищої освіти. Зокрема, представниками часопису оцінюються й зіставляються дані й показники університетів щодо викладання, дослідницького середовища, якості досліджень, співпраці з індустрією, а також оцінюються їхні міжнародні перспективи. Усі показники проходять певне коригування з урахуванням особливостей окремих галузей.*

([вгору](#))

Додаток 9

31.10.2023

Визначили стипендіатів серед молодих учених

Засідання провели під головуванням новообраного голови комісії — Григорія Мозолевича ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Мета засідання — визначити переможців на здобуття державних іменних стипендій найкращим молодим ученим для увічнення подій Революції Гідності та вшанування подвигу Героїв України — Героїв Небесної Сотні у 2023 році.

Переможців визначали у 2 етапи:

1 етап — визначення переможців у межах розподілу квот згідно з додатком до постанови Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2018 року № 1017 (зі змінами).

2 етап — розподіл переможців за 5 номінаціями:

- стипендія імені *Дмитра Максимова*;
- стипендія імені *Назарія Войтовича*;
- стипендія імені *Романа Гурика*;
- стипендія імені *Устима Голоднюка*;
- стипендія імені *Юрія Поправки*.

На сайті МОН у [розділі](#) «Державні іменні стипендії найкращим молодим ученим для увічнення подій Революції Гідності та вшанування подвигу Героїв України — Героїв Небесної Сотні» представлені біографії та фото зазначених героїв.

Особливе значення під час визначення переможців конкурсу мала активна громадянська позиція щодо захисту демократичних цінностей, прав і свобод людини та громадянина, національних інтересів держави, її європейського вибору, а також у формуванні національної самосвідомості, гідності та почуття патріотизму.

Для участі в конкурсі 96 претендентів подали документи від державних органів, Національної академії наук України, національних галузевих академій наук України. За результатами конкурсного добору обрали 25 стипендіатів за 5 номінаціями.

До Дня Гідності та Свободи, який відзначається 21 листопада, МОН призначить 25 стипендій найкращим молодим ученим за вагомий внесок у розвиток української науки як важливої складової захисту національних інтересів України, за посилення міжнародного авторитету України, внесок у розвиток демократичних та гуманістичних цінностей у сфері науки й освіти строком на один рік у розмірі двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Виплата стипендій розпочнеться з **1 січня 2024 року**.

[\(вгору\)](#)

Додаток 10

20.10.2023

МОН оголошує конкурсний відбір представників України до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа»

Міністерство освіти і науки України оголошує конкурсний відбір представників України до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» (далі — конкурс) [\(Міністерство освіти і науки України\)](#).

Подання заявок на конкурс триватиме до 09 листопада 2023 року включно.

Метою його проведення є відбір представників України до програмних комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа».

Діяльність представника програмного комітету за тематичним напрямом Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» стосується аналізу результатів моніторингу виконання проєктів за тематичними напрямками, підготовки робочих програм, визначення пріоритетів наукових досліджень щодо яких оголошуватимуть майбутні конкурси у межах програми «Горизонт Європа». Передбачено, що представники репрезентуватимуть національні інтереси України, привертатимуть увагу до актуальних питань у сфері науки та інновацій.

Конкурс відбуватиметься відповідно до [Порядку проведення конкурсу з відбору представників України до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та](#)

[інновацій «Горизонт Європа»](#) (далі — Порядок), затвердженого Комісією з відбору представників України до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» від 28.09.2023, протокол № 1, утвореною наказом Міністерства освіти і науки України від 16.03.2023 № 288 (зі змінами).

У конкурсі можуть брати участь як представники наукової спільноти, так і представники центральних органів виконавчої влади.

Перелік програмних комітетів, на які оголошено конкурс:

1. Стратегічна конфігурація: стратегічний огляд упровадження всієї програми, узгодженість окремих робочих програм, різних частин програми, зокрема місії.
2. Європейська дослідницька рада.
3. Дії Марії-Склодовської Кюрі.
4. Дослідницькі інфраструктури.
5. Здоров'я.
6. Культура, креативність та інклюзивне суспільство.
7. Цивільна безпека для суспільства.
8. Цифровізація, промисловість і космос.
9. Клімат, енергетика та мобільність.
10. Харчування, біоекономіка, природні ресурси, сільське господарство та довкілля.
11. Європейська інноваційна рада та європейські інноваційні екосистеми.
12. Розширення участі та зміцнення Європейського дослідницького простору.
13. Євратом — розщеплення (поділ).
14. Євратом — термоядерний синтез.

Для участі у конкурсі кандидату необхідно подати пакет документів, перелік яких визначено у [Порядку](#).

Заяву кандидата на участь у конкурсі можна завантажити [тут \(.pdf, .docx\)](#).

Документи у електронному вигляді необхідно надіслати одним листом на пошту: tetiana.shevtsova@mon.gov.ua.

Відповідальним за достовірність документів, що подаються на конкурс, є кандидат.

Після завершення терміну приймання документів протягом наступних десяти робочих днів комісія проведе засідання, на якому здійснить відбір кандидатів.

Рішення комісії про результати конкурсного відбору будуть оприлюднені на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України протягом п'яти робочих днів після їхнього затвердження наказом Міністерства освіти і науки України, а також надіслані кандидатам на електронні адреси, зазначені ними в поданих на конкурс документах.

Телефон для довідок: 044-287-82-39 (відповідальна особа: Шевцова Тетяна Володимирівна)
([вгору](#))

Додаток 11

20.10.2023

Дейна А.

ГРАНТИ ДЛЯ НАУКОВЦІВ: НАЦФОНД ОБМЕЖИВ ПІДТРИМКУ ТИХ, ХТО СПІВПРАЦЮЄ З РФ

Нові обмеження стосуються наукової співпраці з представниками країни-агресора, тимчасово окупованих територій та офіційно пов'язаними з ними фізичними особами після 24 лютого 2022 року, так само з юридичними особами, створеними окупаційною владою на тимчасово окупованих територіях, в тому числі з офіційно пов'язаними із ними фізичними особами після 19 лютого 2014 року (далі за текстом – “визначені дати”), що підтверджується даними з відкритих джерел ([zn.ua](#)).

За що українським науковцям можуть відмовити в гранті:

- участь виконавців проєкту, поданого на конкурс НФДУ, в тому числі у науковому проєкті, який повністю або частково фінансувався юридичними чи фізичними особами-резидентами країни-агресора або такими ж особами на тимчасово окупованих територіях України;
- авторство чи співавторство наукової праці, оприлюдненої (розміщеної) у виданні, публікація якого фінансується чи фінансувалась після визначених дат фізичними або юридичними особами країни-агресора чи особами, пов'язаними офіційними зв'язками з установами на тимчасово окупованій території України;
- співавторство після визначених дат у наукових публікаціях з фізичними особами, офіційно пов'язаними з юридичними особами на території РФ чи на тимчасово окупованих територіях України, якщо частка співавторів, офіційно пов'язаних з юридичними особами на території РФ чи на окупованих територіях України, є більшою ніж один автор на кожні 20 авторів такої публікації;
- участь (особиста чи дистанційна) у наукових чи освітніх заходах (конференціях, семінарах, експедиціях тощо), які були організовані юридичними чи фізичними особами країни-агресора на території третіх країн та/або відбувалися на території країни-агресора чи на тимчасово окупованих територіях України після визначених дат;
- участь в роботі спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій в установах країни-агресора та тимчасово окупованих територій та/або залучення після визначених дат фахівців з таких установ в якості опонентів (рецензентів) та наукових керівників при захисті дисертацій в установах України.

НФДУ визнає, що подібні обмеження як інструмент для припинення індивідуальної співпраці з установами країни-агресора мають непростий юридичний вимір, однак це дасть поштовх до його вноормування.

«Під формулювання “співпраця з агресором” не мають підпадати випадки участі українців у міжнародних наукових проєктах, консорціумах і просто великих авторських колективах, складених переважно вченими з розвинених країн, оскільки виключення українських учасників з таких колективів через присутність у них росіян лише погіршить видимість української науки для світу. І цей аспект прописано як виключення. У доповненнях до етичних принципів НФДУ враховані і минулі факти співпраці, які вже неможливо скасувати чи переглянути», – розповідає членкиня наукової ради НФДУ Вікторія Родінкова.

Водночас, якщо на етапі оцінювання заявки за формальними ознаками вона буде відхилена за критерієм співпраці з представниками країни-агресора, для її авторів передбачена можливість надати обґрунтовані докази щодо відсутності фактів такої співпраці та / або вжитих науковцями заходів для її припинення.

Згортання наукових зв'язків, науково-технологічної співпраці та спільних проєктів з Росією поступово відбувається вже майже два роки, і не лише в Україні. Детальніше про це читайте у статті [Юрія Кирпичова «Не просто перемога України: навіть потрібна науково-технічна деградація Росії»](#).

([вгору](#))

Додаток 12

18.10.2023

Заклади вищої освіти подали на конкурс наукових досліджень МОН 753 проєкти!

У першому етапі конкурсу, що тривав з **12 вересня до 12 жовтня**, учасники подали 753 проєкти! Другий етап конкурсу розпочався **12 жовтня і триватиме до 12 грудня** в Міністерстві освіти і науки України ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Цьогоріч тематики досліджень обирали з-поміж наукових та науково-технічних проблем міністерств, державних служб та органів, а подані проєкти спрямовано на розв'язання проблем оборони, безпеки, економіки та суспільного життя.

Конкурс проводиться в новому модулі [Національної електронної науково-інформаційної системи](#). У такий спосіб проєкти, науковці та експерти можуть бути чітко ідентифіковані, а дані захищені цифровим підписом, Bank ID або Дія.Підпис. Усі проєкти автоматично розподілилися між експертами, а після завершення конкурсу керівники проєктів отримають висновки у своїх електронних кабінетах.

Фінансування проєктів розподілиться між секціями з урахуванням необхідності підтримки важливих галузей для економіки України та підвищення обороноздатності. А вчасне проведення добору надасть можливість розпочати фінансування проєктів уже з початку 2024 року.

Надзвичайно раді отримати стільки наукових проєктів, які спрямовані на підтримку пріоритетних галузей. Бажаємо успіхів у фінальному етапі конкурсного відбору!

([вгору](#))

Додаток 13

12.10.2023

КМУ затвердив механізм захисту особистих немайнових прав автора щодо творів, які перейшли у суспільне надбання, у разі відсутності спадкоємців

На виконання цієї норми Уряд затвердив [Порядок](#) захисту особистих немайнових прав автора щодо творів, які перейшли у суспільне надбання, у разі відсутності спадкоємців, у якому визначено процедуру подання та розгляду заяви про забезпечення захисту, встановлено вимоги щодо документів, які додаються до заяви, а також визначено строки її розгляду ([ІР офіс](#)).

Задля захисту особистих немайнових прав автора, твір якого став суспільним надбанням, у разі відсутності спадкоємців, фізична або юридична особа може звернутись до Мінекономіки з відповідною заявою. Розглядати цю заяву та готувати експертний висновок щодо наявності або відсутності ознак порушення особистих немайнових прав автора буде ІР офіс.

Порядок визначає строки розгляду заяви та підготовки експертного висновку ІР офісом, передбачає порядок дій Мінекономіки, якщо експертним висновком буде виявлено ознаки порушення особистих немайнових прав автора.

Положення про захист державою особистих немайнових (або так званих моральних) прав автора щодо творів, які перейшли у суспільне надбання, у разі відсутності спадкоємців, є новелою Закону України “Про авторське право і суміжні права”, який набрав чинності з 1 січня 2023 року. На цьому наголосив **радник директора ІР офісу Микола Потоцький**, коментуючи зазначений Порядок.

Законом передбачено, що особисті немайнові права автора (зокрема право вимагати збереження цілісності твору, протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, що може завдати шкоди честі та репутації автора) діють безстроково, а після смерті автора їх захист забезпечують спадкоємці.

“Закон усуває прогалину, пов’язану з питанням про захист моральних прав щодо творів у суспільному надбанні (строк охорони майнових прав на які сплив) померлого автора, що залишився без спадкоємців, надає

можливість захищати зазначені права та визначає уповноваженого суб'єкта, який може здійснити заходи захисту.

Варто зазначити, що відповідно до Цивільного кодексу України у разі смерті автора недоторканність твору може охоронятися особою, уповноваженою на це автором, і автор протягом життя може визначити для захисту немайнових прав на твір (чи твори) у разі своєї смерті як спадкоємців, так і осіб, що не є спадкоємцями автора.

Для інших випадків, пов'язаних з порушенням особистих немайнових прав, діятиме порядок захисту, затверджений Кабінетом Міністрів України, який, будемо сподіватися, сприятиме запобіганню спотворення в тому числі й національної культурної спадщини, створеної українськими авторами творів у сфері літератури, мистецтва, науки”, – зазначив Микола Потоцький.

([вгору](#))

Додаток 14

11.10.2023

Арнаутова Л.

Експертиза НПА у вересні 2023 року

[\(Науковий Комітет Національної ради з питань розвитку науки і технологій\).](#)

...з них:

Погоджено без зауважень та без надання рекомендацій:

- проєкт наказу Міністерства освіти і науки України “Про внесення змін до наказу МОН від 11.02.2012 № 10” на предмет приведення Порядку надання відомостей про основні результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та у сфері трансферу технологій (наказ МОН України від 11.01.2012 р. №10) у відповідність до постанов КМУ від 28.12.2016 р. № 1056 та від 07.09.2011 р. № 942 щодо оновлення переліків середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня та пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок (лист НК № 007-08/914 від 05.09.2023 до Міністерства освіти і науки України).

Були надані зауваження до:

- проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо встановлення цільових показників діяльності керівників наукових установ, визначення стратегій і перспективних напрямів діяльності наукових установ» (лист НК № 007-08/913 від 05.09.2023 до Міністерства освіти і науки України);
- проєкту наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 14.07.2015 р. №

758» (лист НК № 007-08/917 від 29.09.2023 до Міністерства освіти і науки України).

[\(вгору\)](#)

Додаток 15

05.10.2023

Підписано Меморандум про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та Національною академією правових наук України

Мета Меморандуму – об'єднання зусиль, що спрямовані на розвиток співробітництва в умовах воєнного стану та у повоєнний період з питань забезпечення розвитку правової науки, проведення спільних наукових досліджень та практичних заходів, розроблення пропозицій щодо удосконалення законодавства України та його адаптації до законодавства Європейського Союзу ([Національна академія правових наук України](#)).

Основними напрями співробітництва є:

– участь у розробці засад державної політики, проєктів законів та інших нормативно-правових актів, стратегій і програм у сфері національної, державної, громадської та інформаційної безпеки України;

– обґрунтування Формули миру як важливої платформи не лише справедливого закінчення війни, що розв'язала росія проти України, а й як універсальну основу міжнародного права для припинення інших військових конфліктів та подолання глобальних кризових ситуацій на планеті;

– участь у правовому забезпеченні підготовки України до членства в Європейському Союзі як країни з розвиненою демократією, вільною ринковою економікою, верховенством права та європейськими стандартами захисту прав і свобод людини;

– участь у розробці пропозицій зі створення механізму притягнення росії до відповідальності за геноцид, воєнні злочини та злочини проти людяності в Міжнародному суді ООН та Міжнародному кримінальному суді (МКС);

– здійснення наукової і правової експертизи (оцінки) проєктів законів та інших нормативних актів, стратегій, компетенцій і програм з питань забезпечення національної, державної, громадської та інформаційної безпеки, боротьби зі злочинністю, тероризмом і корупцією;

– участь у розробці відповідно до своїх повноважень, проєктів основних блоків міжнародних гарантій безпеки для України.

[\(вгору\)](#)

Додаток 16

06.10.2023

В межах програми Європейського союзу «Горизонт Європа триває формування консорціумів і подання заявок на участь у конкурсі 2024

року на отримання Консолідаційних грантів Європейської дослідницької ради (ERC Consolidator Grant)

В межах програми Європейського союзу «Горизонт Європа» триває формування консорціумів і подання заявок на участь у конкурсі 2024 року на отримання Консолідаційних грантів Європейської дослідницької ради ([ERC Consolidator Grant](#)). [Консолідаційні гранти Європейської дослідницької ради](#) призначені для підтримки провідних дослідників на етапі формування ними власної незалежної дослідницької групи чи програми... Дослідники повинні продемонструвати новаторський характер, амбіції та здійсненність своїх наукових пропозицій. Зазначені гранти можуть надаватися на суму до 5 млн. Євро на період до 5 років ([Світ](#)).

В межах гранту може надаватися додаткове фінансування в розмірі до 1 млн. Євро для покриття витрат на запуск дослідниками власного “стартапу”, переїзд виконавців до країн ЄС або асоційованих країн, закупівлю необхідного обладнання та/або оплати доступу до великих інфраструктурних об’єктів та/або інших витрат на виконання експериментальних та польових досліджень, за винятком витрат на персонал. Додаткове фінансування не підлягає пропорційному скороченню для проєктів меншої тривалості.

[Детальна інформація щодо конкурсу](#)

Термін подання заявок: 12 грудня 2023 року.

За необхідності, працівник Офісу сприяння міжнародній грантовій діяльності НАН України надасть Вам додаткові консультації. Контактні дані: e-mail: s.lev@nas.gov.ua, тел.: (044) 239-67-99. Інформація щодо усіх поточних конкурсів за програмою «Горизонт Європа» доступна [на сайті Європейської Комісії \(Funding & tenders opportunities\)](#).

([вгору](#))

Додаток 17

06.10.2023

Мільйон доларів на підтримку українських дослідників

Ініціативу започаткували Офіс міжнародної науки та інженерії (OISE) Національного наукового фонду США (NSF), у партнерстві з Естонською дослідною радою (ETAG); Латвійською науковою радою; Науковою радою Литви (LMT); Національним науковим центром Польщі (NCN); Польським національним агентством з питань академічного обміну (NAWA); Національним фондом досліджень України (НФДУ); Національною академією наук США (NAS); Глобальним офісом військово-морських досліджень (ONRG) ([Національний фонд досліджень України](#)).

Для підтримки українських дослідників NAS має намір залучити близько 1 000 000 доларів від приватних донорів та фондів. Всього буде надано 10-15 грантів.

Директор Національного наукового фонду США Сетураман Панчанатан на сторінці NSF зазначив, що «глобальні виклики сьогодення виходять за

межі національних кордонів та наукових дисциплін, і вимагають тісної співпраці з партнерами-однодумцями з усього світу». Пан Панчанатан висловлює сподівання, що спільними зусиллями вдасться «підтримати науковий персонал та сприяти розбудові сучасної екосистеми досліджень, освіти та інновацій в Україні».

Які проєкти в пріоритеті?

У рамках ініціативи IMPRESS-U Національний науковий фонд США запрошує до участі прогресивні, амбітні, високоякісні спільні дослідницькі проєкти, спрямовані на вирішення наукових проблем у будь-якій галузі науки, інженерії чи освіти.

Пріоритет буде надано проєктам, які пропонують креативні шляхи підвищення ефективності та стійкості міжнародних партнерств; ефективні концепції підготовки міжнародних наукових кадрів; ефективний і значний внесок у розбудову сучасної науково-дослідницької/ освітньої/інноваційної екосистеми в Україні.

Кожна пропозиція має залучати дослідників із США, України та принаймні ще однієї країни-учасника ініціативи. Дослідники, пов'язані виключно з українськими інституціями, зможуть отримати підтримку від приватних донорів та фондів через Національні академії США (відповідно до правил прийнятності Національного фонду досліджень України).

Вимоги до учасників з України

На участь у програмі можуть подаватися дослідницькі команди, які знаходяться в Україні та складаються з наукового керівника проєкту та щонайменше одного аспіранта/магістранта. Науковий керівник проєкту повинен мати науковий ступінь, отриманий або визнаний в Україні, і працювати за основним місцем роботи в закладі вищої освіти чи науково-дослідній установі державної форми власності.

Заявки українських науковців проаналізують NAS та НФДУ (щодо відповідності формальним ознакам). Тільки ті заявки, які будуть визнані як такі, що відповідають критеріям допустимості до участі (формальним ознакам), розглядатиме NSF.

Уже є перші заявки!

Учені з країн-учасників IMPRESS-U радіють продовженню співпраці з українськими науковцями. Зокрема, генеральний директор Польського національного агентства з питань академічного обміну (NAWA) Давид Костецький переконаний, що завдяки ініціативі та участі Польщі, з якою Україна постійно співпрацює, українські науковці зможуть інтегруватися до міжнародної дослідницької спільноти. «Радіємо, що саме сьогодні, коли Україні так потрібна міжнародна підтримка, вдалося завершити роботу із запуску програми Impress-U», – зазначив директор NAWA.

Від старту програми пройшло лише декілька тижнів, але і закордонні, й українські науковці вже подають заявки на участь. «Нас вражає бажання американських наукових керівників проєктів залучати українських вчених до своїх досліджень і подання заявок на ініціативу Impress-U, – розповіла

виконавча директорка НФДУ Ольга Полоцька. – Це безпрецедентна ініціатива, до якої залучено шість країн-партнерів і ще більше організацій. Ми дуже вдячні Національній академії наук Сполучених Штатів, країнам-партнерам та приватним донорам за збір коштів на фінансування української частини спільних проєктів».

Нагадаємо, що Національний науковий фонд США за 70 років своєї роботи профінансував дослідження 260 Нобелівських лауреатів. Сподіваємося, що результати досліджень, які будуть виконані в рамках ініціативи IMPRESS-U, будуть важливі і для розвитку науки, і для розбудови сучасної науково-дослідницької екосистеми в Україні.

Детальніше про ініціативу [за посиланням](#).
([вгору](#))

Додаток 18

11.10.2023

Грантові можливості для українських науковців та інженерів від CRDF Global

Конкурс мікрогрантів для публікації наукових статей у рецензованих міжнародних журналах ([Національний університет «Львівська політехніка»](#)).

Ця можливість сприятиме кар'єрному зростанню і визнанню українських науковців, дасть їм змогу створити список публікацій, долучитися до співпраці й отримати багато професійних можливостей.

Конкурс організує Представництво Фонду цивільних досліджень та розвитку США (CRDF Global) від імені Бюро міжнародної безпеки та нерозповсюдження Офісу зменшення загроз Державного департаменту США (ISN/CTR).

[Докладніше](#)

Дедлайн – **6 листопада 2023 року**.

Конкурс грантів для участі у конференціях

Переможці отримають грант до 1500 доларів, який зможуть витратити для подорожі на конференцію. Гранти, отримані у період з 1 вересня 2023 року до 31 грудня 2023 року, можуть покрити витрати на транспорт.

У конкурсній заявці потрібно чітко визначити мету й обґрунтувати, чому важливо просувати саме ваші наукові дослідження. Лише перші 50 заявок зможуть узяти участь у відборі.

[Докладніше](#)

Дедлайн – **6 листопада 2023 року**.

([вгору](#))

19.10.2023

Гранти NWO: можливість встановити нові професійні зв'язки

Конкурс має назву «Партнерська ініціатива NWO-НФДУ 2023», його бюджет становить 250 тисяч євро. Максимальна сума одного гранту – 25 тисяч євро. Гранти надаватимуться переможцям до того моменту, поки не буде вичерпано бюджет ініціативи ([Національний фонд досліджень України](#)).

В рамках ініціативи українські вчені мають можливість працювати дистанційно разом з науковцями Королівства Нідерландів і таким чином продовжувати наукову кар'єру навіть під час війни.

Команда проекту NWO готова надавати консультації, інформацію, наставництво та іншу допомогу дослідникам з України.

Хто може подати заявку

Заявки на гранти можуть подавати українці, керівники поточних науково-дослідних проектів, які фінансує NWO.

Головним заявником у проекті є вчений з Королівства Нідерланди, український вчений може бути співзаявником.

Вимоги до українських учених, які хочуть подати заявки: перебувати в Україні; мати науковий ступінь; мати офіційне працевлаштування й працювати у ЗВО чи науковій установі державної форми власності (на посаді професора, доцента, головного/провідного/старшого наукового співробітника). А також – не працювати в науковій установі, яка підпадає під дію міжнародних та національних санкційних законодавств та правил (див. карту санкцій ЄС www.sanctionsmap.eu).

Які потреби будуть профінансовані

Грант покриває оплату праці одного українського вченого з частковою або повною зайнятістю на період від 6 до 24 місяців та матеріальні витрати. До матеріальних витрат відносяться: витрати на закупівлю товарів/послуг, які необхідні для виконання проекту; витрати на проїзд та проживання (відрядження), а також витрати на організаційні заходи.

Максимальні витрати на одного партнера з України (еквівалент повної зайнятості) становлять 1 040 євро на місяць (сюди входить і оплата праці, і матеріальні витрати).

Українські установи, в яких працюють заявники, можуть отримати лише один грант в рамках цього конкурсу.

Терміни подачі

Заявки можна подавати в будь-який час, починаючи з 11 вересня 2023 року. Кінцевий термін подачі – 8 квітня 2024 року.

Гранти надаватимуться, поки не буде вичерпано бюджет ініціативи в хронологічному порядку подання заявок.

Кожна заявка має містити аплікаційну форму, заповнену та підписану головним заявником з Нідерландів та українським вченим; короткий опис

внеску українського вченого; резюме українського вченого та інші документи (повний список можна знайти тут: [завантажити](#)).

Співпраця і солідарність

Нині на конкурс уже надходять перші заявки. «Участь у партнерській ініціативі – чудова нагода знайти партнерів у нідерландській дослідницькій спільноті і вибудувати нові професійні спільноти», – зазначив голова НФДУ Станіслав Вільчинський.

Станіслав Йосипович переконаний, що співпраця, яка започатковується нині, у майбутньому дасть хороші наукові результати. «Я переконаний, що в повоєнному науковому світі дуже цінуватимуть чесність, працездатність, солідарність і взаємовиручку. Війна закінчиться, а нові друзі й колеги – залишаться», – наголосив голова Фонду.

([вгору](#))

Додаток 20

Нова стипендіальна програма DAAD: Україна майбутнього: дослідницькі стипендії для українських магістрантів та дослідників

Метою програми є підтримка дослідницької діяльності в університетах України, а також заохочення та надання можливості молодим науковцям зробити свій внесок у відновлення України та її академічної спільноти ([DAAD Україна](#)).

Фінансування надається для наукового перебування (1-6 місяців) у державному або визнаному державою німецькому вищому навчальному закладі або позауніверситетській науково-дослідній установі, яке здійснюється у координації з приймаючою інституцією/науковим керівником у Німеччині.

Заявки можна подавати будь-коли, але вони мають бути надіслані до DAAD щонайменше за три місяці до запланованого перебування.

Фінансування може розпочинатися з березня 2024 року.

[Stipendiendatenbank – DAAD Ukraine \(daad-ukraine.org\)](#)

Важливо! [Додаткова інформація для українських пошукачів – DAAD Україна \(daad-ukraine.org\)](#)

([вгору](#))

Додаток 21

03.10.2023

Спільний конкурс проєктів з виконання наукових досліджень і розробок «Українсько-швейцарські спільні дослідницькі проєкти: Конкурс 2023»

Війна в Україні все ще триває. З моменту повномасштабного вторгнення росії 24 лютого 2022 року було пошкоджено понад 3500 навчальних закладів, а тисячі дослідників покинули країну. “Крім того, спроможність держави

підтримувати наукові дослідження різко зменшилася через зростання оборонних потреб країни”, – пояснює Ольга Полоцька, виконавча директорка Національного фонду досліджень України (НФДУ). Щоб зберегти високу якість досліджень і зменшити відтік мізків з країни, науково-дослідні установи з усієї Європи розширили свою міжнародну співпрацю з Україною. Серед них Кембриджський університет у Великій Британії, Нідерландська дослідницька рада та Європейська Комісія ([Національний фонд досліджень України](#)).

SNSF також фінансує дослідницьку співпрацю з науковцями в Україні і близько року тому підписав Меморандум про взаєморозуміння з НФДУ з цього питання. В рамках цієї співпраці організації оголошують спільний конкурс проєктів для двосторонньої програми. “Цінність цього спільного конкурсу навряд чи варто оцінювати в грошовому еквіваленті”, – каже пані Полоцька. “Перш за все, він є чітким сигналом того, наскільки наші швейцарські колеги прагнуть підтримати українських дослідників у надзвичайно складні часи. Крім того, найбільшою доданою вартістю цього конкурсу є формування потужних українсько-швейцарських спільних команд. Ми покладаємо великі надії на те, що цей конкурс переросте у стійку та довготривалу співпрацю як для дослідників, так і для наших фінансових установ”.

Заохочення різноманітних досліджень та реконструкцій

Конкурс тематично відкритий для фундаментальних досліджень. Вітаються спільні проєкти з будь-якої наукової галузі, а також міждисциплінарні спільні проєкти.

Дослідники мають повну свободу у виборі тем. У якості винятку, SNSF фінансуватиме проєкти українських провідних дослідників, зокрема і тих, що вже залучені у проєкти. Це пов’язано з тим, що навіть професори в країні часто отримують невелику зарплату, якщо взагалі її отримують.

“Я дуже радий, що SNSF, дотримуючись своєї позиції щодо вільної, різноманітної та міжнародно відкритої наукової системи, незабаром також фінансуватиме дослідників в Україні”, – каже Маттіас Еггер, президент Національної дослідницької ради SNSF, про запуск спільного конкурсу. Він переконаний: “Ініціативи європейських організацій, що демонструють солідарність, мають важливе значення для подолання прогалін в Україні в плані проведення досліджень”. Співпраця також сприятиме створенню стійкої міжнародної наукової мережі, яка одного дня знадобиться Україні для післявоєнного відновлення.

Як взяти участь

Спільні проєкти SNSF та НФДУ можуть тривати два-три роки і фінансуються SNSF через бюджет двосторонньої програми уряду Швейцарії. Перший конкурс на участь у новій двосторонній програмі буде оголошено 12 жовтня 2023 року і буде відкритим до 12 грудня 2023 року. Очікується, що фінансування отримають близько 15 проєктів.

Корисні посилання:

- [Офіційний сайт Swiss National Science Foundation \(SNSF\)](#)
- [Меморандум про взаєморозуміння між НФДУ та SNSF](#)
- [Двосторонні програми Швейцарської Конфедерації \(вгору\)](#)

Додаток 22

18.10.2023

В Україні виявлено 10 випадків штаму «Еріс» – підвиду COVID-19

Секвенування дозволяє відстежувати наявні штами та характер мутацій, які виникають, – для вживання оперативних заходів в разі збільшення випадків захворюваності восени і взимку ([Міністерство охорони здоров'я України](#)).

У період з 2 по 8 жовтня зареєстровано 5 186 випадків захворювання на COVID-19, 18 – летальних, серед людей старше 30 років.

Наразі на території України методом секвенування виявлено 10 випадків підвиду штаму COVID-19 «Еріс». А саме – у 6 областях: Дніпропетровська, Закарпатська, Сумська, Хмельницька, Тернопільська, Чернівецька області.

Симптоми «Ерісу» такі ж, як і за інших відомих штамів COVID-19. Це біль у горлі, нежить, задишка, ломота у тілі, головний біль, лихоманка. Специфічна відмінність «Ерісу» – це додаткова мутація шипового білка, який швидше вражає ослаблений імунітет. Однак, за оцінками ВООЗ, глобальний ризик для громадського здоров'я населення даного штаму оцінюється як низький.

Основою для захисту проти тяжкого перебігу COVID-19 є курс із трьох щеплень. Отримання двох доз первинної вакцинації та бустерне щеплення, яке вводять через 5 місяців після первинної вакцинації. Додатковий бустер можна отримати після консультації з сімейним лікарем чи у пункті щеплення, [враховуючи оновлені рекомендації МОЗ](#).

Наразі вакцинація проти COVID-19 в Україні залишається безоплатною. Людям, які мають ослаблений імунітет чи супутні захворювання; вагітним; людям, старшим за 60 років; тим, хто перебуває у групі ризику важкого перебігу та смерті внаслідок коронавірусної хвороби, – необхідно подбати про імунний захист та зробити щеплення. Записатися на щеплення можна у сімейного лікаря та пунктах щеплень.

([вгору](#))

Додаток 23

08.10.2023

Дейна А.

ЖАХЛИВЕ САМОПОЧУТТЯ ПІСЛЯ ВАКЦИНИ ПРОТИ COVID-19 МОЖЕ БУТИ ЛИШЕ ОЗНАКОЮ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ – ДОСЛІДЖЕННЯ

Згідно з отриманими даними, люди, у яких вищезазначені побічні ефекти виявилися після введення другої дози вакцини, мали більше антитіл проти коронавірусу через місяць і шість місяців після щеплення порівняно з тими, хто не мав симптомів (zn.ua).

Підвищення температури тіла та частоти серцевих скорочень також свідчило про більш високий рівень антитіл.

"Засвоєння вакцин може бути складним, і в деяких випадках це може бути пов'язане з тим, що в певних людей спостерігаються сильні реакції на вакцину. Сподіваюся, що це допоможе розвіяти деякі побоювання", – сказав Арік Пратер, клінічний психолог з Каліфорнійського університету в Сан-Франциско, який очолював дослідження.

Група дослідників відстежувала симптоми у 363 учасників, які отримали вакцини [Pfizer-BioNTech](#) або [Moderna](#), протягом шести днів після введення кожної дози, а також дала деяким учасникам біометричні пристрої для реєстрації температури, дихання та частоти серцевих скорочень.

Дослідники виявили, що у тих, хто відчував сім виражених побічних ефектів, включно з ознобом, втомою, поганим самопочуттям та головним болем, рівень антитіл був майже вдвічі вищим, ніж у тих, хто не відзначав жодних симптомів. А зміна температури шкіри всього на один градус Цельсія передбачала підвищення рівня антитіл утричі через шість місяців після прийому другої дози препарату.

У дослідженні оцінювався захист від уханського варіанта та оригінальної версії коронавірусу. За словами Пратера, зараз таке дослідження провести важко, оскільки люди вже перенесли кілька інфекцій та порцій вакцин, які могли б вплинути на їхню імунну реакцію.

При цьому відсутність побічних ефектів не слід розглядати як ознаку того, що вакцина не працює, зазначає Алессандро Сетте, співдиректор Центру інноваційних вакцин Інституту імунології Ла Джолла, який не брав участі у дослідженні.

За словами Сетте, раніше дослідження показало, що 98% людей, які не відчували жодних неприємних наслідків вакцинації, все ж виробляли велику кількість антитіл, у той час як серед тих, у кого симптоми були локальними або більш серйозними, таких було 99%.

Тим часом [в Україні зростає захворюваність на COVID-19](#), особливо серед дітей. Раніше МОЗ закликала українців пройти [повний цикл вакцинації проти коронавірусу](#), включно з бустерною дозою.

([вгору](#))

Додаток 24

16.10.2023

Барсукова О.

Чому діти переносять COVID-19 легше за дорослих? Вчені мають припущення

Немовлята і маленькі діти, які заразились SARS-CoV-2, мали [багато антитіл](#) для боротьби з вірусом з самого початку хвороби та протягом тривалого часу ([Українська правда. Життя](#)).

Також у дітей спостерігали високий рівень прозапальних білків у носі, але не в крові, як у дорослих.

Відповідне дослідження опублікували в журналі [Cell](#), повідомляє [MedicalXpress](#).

У дослідженні взяла участь 81 дитина, серед яких [немовлята](#) і [діти раннього віку](#).

Дослідницька група навчила матерів щотижня брати мазки з носа у своїх немовлят, починаючи з 2-тижневого віку. Команда також регулярно брала у немовлят кров на аналіз, починаючи з 6-тижневого віку, а також тоді, коли діти заразились SARS-CoV-2, і протягом наступних тижнів і місяців.

Ці зразки дозволили вченим вивчити імунні реакції дітей до, під час і після першого контакту з вірусом.

54 дитини заразились і мали легку форму COVID-19, а 27 здорових дітей були "контрольною групою". На момент інфікування дітям було від 1 місяця до 4 років.

[Повний текст](#)
([вгору](#))

Додаток 25

24.10.2023

Осадча Я.

Вчені пов'язують важкий перебіг COVID-19 з грибковими організмами – дослідження

Багато крихітних організмів, зокрема бактерії, грибки та віруси, зазвичай живуть на наших тілах і навіть усередині нас ([Українська правда. Життя](#)).

Вони називаються мікробіомом. Велика кількість цих організмів, що живуть у шлунково-кишковому тракті, відомі як кишковий мікробіом.

Дедалі частіше визнається, що мікробіом кишечника відіграє важливу роль у здоров'ї та захворюваннях, особливо пов'язаних із фізіологією людини, метаболізмом та імунною функцією.

Зараз існує понад 700 опублікованих робіт, присвячених взаємодії між COVID і мікробіомом кишечника. Багато з цих досліджень демонструють можливий вплив кишкових бактерій на зараження та тяжкість COVID-інфекції, а також потенційний вплив COVID та його лікування на кишкові бактерії.

Як проводилося дослідження

Грибкові організми в мікробіомі називаються грибовою мікробіотою або мікрофлорою.

Хоча в кишечнику є цілий ряд грибкових мікроорганізмів, зміни їх типів або кількості можуть бути пов'язані із захворюванням, як і у випадку з кишковими бактеріями.

У [дослідженні](#), опублікованому в Nature Immunology, вивчали можливий зв'язок між мікробіотою та COVID кількома різними способами.

Спершу вчені перевірили рівні певних грибкових організмів у зразках із шлунково-кишкового тракту здорових і хворих на COVID людей. У дослідженні взяли участь 66 пацієнтів із важким COVID, 25 із середньотяжким та 36 здорових.

Дослідники також виміряли антитіла в крові людей.

Для подальшого дослідження вчені провели експерименти на мишах.

Вони ввели мишам деякі грибкові організми, взяті у хворих на COVID, і зробили подібні тести, зокрема виміряли антитіла в крові. Вчені також досліджували, чи дадуть лікувальний ефект протигрибкові засоби.

Хоча це не перше дослідження мікробіоти кишечника та COVID, воно дуже всеосяжне та містить деякі цікаві висновки.

[Повний текст](#)

([вгору](#))

Додаток 26

17.10.2023

Павлюк А.

Вчені виявили, де може ховатися причина Long COVID

Довготривалий ковід, або постковідним синдром – це стан, за якого симптоми COVID-19 не припиняються і після того, як вірус покидає організм ([Українська правда. Життя](#)).

Серотонін відіграє важливу роль для короткочасної пам'яті. Проблеми з нею можуть виникати через зниження рівня цього гормону. Зокрема, це може відбуватися через порушення роботи блукаючого нерва, який передає сигнали між мозком і тілом.

Вчені з Пенсільванського університету припустили, що зниження рівня серотоніну спричиняють залишки вірусу, які затримуються в кишківнику.

За словами дослідників, саме низьким рівнем серотоніну можна пояснити проблеми з пам'яттю, а також деякі неврологічні та когнітивні симптоми довготривалого ковіду.

Вчені проаналізували кров 58 пацієнтів, які хворіли на COVID-19 від 3 до 22 місяців. Результати вони порівняли з аналізом крові 30 людей без постковідних симптомів та 60 пацієнтів, у яких була гостра стадія коронавірусу.

За словами співавторки дослідження Мааян Леві, рівень серотоніну та інших речовин змінюється одразу після зараження COVID-19, як і при зараженні іншими вірусами.

[Повний текст](#)

([вгору](#))

10.10.2023**Це наче людству подарували новий крутий конструктор**

Нобелівську премію в галузі хімії в цьому році отримали Мунгі Бавенді, Луїс Брюс та Олексій Єкімов, — «за розробку методу створення квантових точок» ([Світ](#)).

Квантові точки – це нанорозмірні кристали напівпровідників, такі дрібні, що їхній розмір визначає їхні властивості. В залежності від розміру, квантові точки випромінюють світло різного кольору і «світять» яскравіше та триваліше, ніж інші флуоресцентні молекули.

Ці найменші компоненти нанотехнологій нині поліпшують світло від телевізорів і світлодіодних ламп; допомагають хірургам, коли ті видаляють пухлини тощо.

Тему квантових точок багато років досліджують і українські вчені, зокрема, в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича.

Коли було розпочато ці дослідження? Як вони рухаються сьогодні? Що вдалося? Ці запитання ми поставили завідувачу кафедри загальної хімії та хімічного матеріалознавства університету Юрію Халавці.

— Чесно кажучи, рухаємося повільно, — відповів науковець. — Ми розпочали ці дослідження на початку двохтисячних, за пропозицією професорів Лариси Щербак та Петра Фейчука. Вони вже мали досвід роботи з напівпровідниками й вирішили йти далі, отримати ці матеріали у нанорозмірі. Через якийсь час успішно синтезували нанорозмірні кристали.

Одночасно працювали групи вчених і в інших країнах. Тему «квантових точок» досліджували Андрій Рогач (білорус, працював у Німеччині), Дмитро Талапін (білорус, працював за кордоном).

На початку 2000-х я був студентом першого курсу ЧНУ, а мій колега Максим Коваленко — другого. Ми підхопили цю ідею й почали працювати. У 2002 році отримали перші результати — виконали оригінальні синтези нанокристалів.

Після закінчення університету Максим поїхав навчатися в Австрію, там же захистив дисертацію, яка стосується, зокрема, й квантових точок.

Дослідження продовжили і в нашому університеті. За цією темою було написано перші дипломні роботи, а потім — і дисертації. Цій темі присвячена й моя дипломна (я цитував дослідників, які в цьому році отримали Нобелівську премію), розділи кандидатської й докторської (зокрема, щодо застосування матеріалів на основі нанокристалів).

У 2010–2020 роках у ЧНУ було захищено низку дисертацій, присвячених квантовим точкам, композитним матеріалам, до складу яких входять нанорозмірні кристали тощо. Також учені університету отримали декілька патентів на корисні моделі щодо потенційного застосування квантових точок.

— Університет готує спеціалістів з цього напрямку?

— Так, у 2014 році ми, єдині в Україні, відкрили набір на спеціальність «Нанохімія». Готували фахівців з нанохімії декілька років, потім відбулася чергова реформа переліку спеціальностей, і ми повернулися до «класичної» хімії. Але чимало курсів, присвячених наноматеріалам, все ж вдалося зберегти. Наприклад, в університеті є п'ять курсів у магістерській програмі.

— У яких галузях працюють випускники?

— Група вчених, наприклад, заснувала стартап QustomDot у Бельгії. Одним із засновників стартапу є наш випускник Ігор Наконечний. Вони виготовляють квантові точки на замовлення різних виробників. Наприклад, роблять авторські спеціалізовані чорнила, які можна використовувати для захисту банкнот (ці чорнила можна «побачити» лише в ультрафіолеті). Також вони розробили технологію, яка робить екрани контрастнішими, дає змогу передати більшу кількість кольорів.

— Якщо не помиляюся, стартап для комерціалізації розробок з квантових точок було створено і в Україні?

— Так, його назва — «Букнанотех». Я один з засновників цього стартапу, ми почали продаж наноматеріалів в Україні, але ринок цих матеріалів у нас все-таки поки що дуже невеликий.

— Чи є попит на випускників, які досліджують цю тему, в Україні?

— Є декілька колективів, які досліджують властивості таких наноматеріалів. Ми співпрацюємо з цими командами, виконуємо спільні науково-дослідні проєкти (ці проєкти фінансує Міністерство освіти і науки).

Наприклад, уже рік виконую проєкт для молодих учених щодо квантових точок у полімерних матеріалах. Це перспективний матеріал для теплиць та інших біологічних застосувань.

Після початку повномасштабного вторгнення декілька науковиць, які спеціалізуються на цій темі, виїхали за кордон і нині працюють у країнах ЄС. Наприклад, Олена Тинкевич працює у Кракові (Польща), Наталія Доскалюк — у Берліні (Німеччина).

— П'ять років тому ви прогнозували стрімке зростання ринку наноматеріалів. Цей прогноз справдився?

— Так, ринок справді зростає, насамперед завдяки телевізорам. Ці технології застосовує, наприклад, Samsung, їх використовують і українські розробники телевізорів KIVI (хоча останні й замовляють їхнє виготовлення в Китаї).

Це дуже великий ринок, на якому лідирують Китай, Південна Корея. Найчастіше ці технології використовують для виготовлення телевізорів, що відображають картинку дуже високої якості.

Нині, фактично, точиться війна двох технологій. Це OLED-екрани (як у смартфонах), їх просувають такі компанії, як LG. Та — QLED-екрани, у системах підсвітки яких і використовують квантові точки. Ці телевізори виготовляє Samsung.

Також ці наноматеріали застосовують у біології, для дослідження процесів у клітинах. Ці матеріали — хороша альтернатива органічним барвникам. Квантові точки допомагають побачити, що відбувається в клітині, вони «відсвічують» клітини і довше тримаються в середовищі.

Органічні молекули вицвітають доволі швидко, за їхньою допомогою можна дослідити лише коротенький період життя клітини. А з квантовими точками цей період може бути в десять разів довший.

— Пане Юрію, як ви сприйняли новину, що ця тема стала нобелівською?

— Дуже зрадів. До речі, Максим Коваленко, з яким ми колись починали роботу, нині в Цюриху (Швейцарія), він — один з найбільш цитованих молодих учених.

Він запропонував досліджувати новий тип квантових точок, це так звані перовскітові квантові точки. Вони суттєво кращі, і це новий крок у дослідженнях, до якого причетні українці.

У світі приблизно 20–30 компаній (чи стартапів), які виконують подібні дослідження.

— Що б ви хотіли зробити в майбутньому в цьому напрямку?

— Ця галузь все ще дуже нова, попереду — чимало досліджень і відкриттів. Поєднання квантових точок з різними матеріалами дає змогу застосовувати їх у різних галузях.

Сьогодні ми досліджуємо можливість виготовлення квантових точок з різних матеріалів та можливості використання цих матеріалів. Наприклад, синтезуємо матеріали, які не містять токсичних елементів.

Один з потенційних напрямків застосування — це модифікація сонячного світла.

Наприклад, у теплиці, покриття якої буде виготовлено з матеріалів, що містять квантові точки, сонячне світло перетворюватиметься на більш сприятливе для рослин. Уявіть, що ми розмістили цю теплицю на Місяці, де надлишок ультрафіолету. Для того, щоб це світло було безпечним, можна або адаптувати рослини до штучного освітлення (для цього потрібні десятиліття), або — «перетворити» шкідливе світло на корисне.

На космічних станціях вже почали проводити подібні експерименти, одна з американських компаній відправляла в космос наночастинки.

— Ви обрали цю тему ще на першому курсі. Чому саме її? Чому вам це цікаво?

— Так збіглося, я опинився в потрібному місці в правильний час. Сьогодні бачу чимало напрямків та можливостей розвитку цієї теми в майбутньому.

Це ніби дитині (у нашому випадку — людству) подарували новий крутий конструктор. З нього можна скласти дуже багато цікавих речей — нові міста, космічні станції, поселення на інших планетах.

Так і тут, ми вже розуміємо деякі принципи створення цих матеріалів, знаємо, як їх використати чи вдосконалити. Сьогодні ми підійшли до етапу технологій і їхнього застосування.

Ми розробляємо і вдосконалюємо синтези нових матеріалів, шукаємо простіші й доступніші рішення, наприклад, синтезуємо в більших об'ємах. (Процес виготовлення досить затратний, рентабельніше виготовляти одразу кілька літрів). Наші студенти нині розробляють установку для автоматизованого синтезу наночастинок.

Працюємо з партнерами зі Швейцарії, Румунії, Польщі та Німеччини. В Україні, на жаль, поки що дуже мало електронних мікроскопів, які дають змогу «бачити» наночастинок.

Сподіваємося, що в майбутньому такий буде і в Чернівецькому університеті.

Я радий, що в Україні квантові точки досліджують декілька наукових груп — у Києві, Харкові, Ужгороді. Потенціал цього напрямку — величезний!

Розпитувала Світлана ГАЛАТА
([вгору](#))

Додаток 28

24.10.2023

Національного інституту раку презентував результати 4 важливих досліджень в Мадриді

На щорічному європейському онкологічному конгресі ESMO 2023, який зібрав понад 40 тисяч лікарів-онкологів, відділ торако-абдомінальної онкології Національного інституту раку презентував результати 4 важливих [досліджень](#):

- Cancer care during armed conflict: дослідження про перший рік міждержавної ініціативи з евакуації пацієнтів на лікування закордоном ([Світ](#)).
- Barriers and facilitators of physician involvement in clinical oncology database management in Ukraine: дослідження факторів, що впливають на участь лікарів у керуванні базами даних.
- Two wars at time. Fight against cancer during war time. Experience of Ukraine: дослідження про досвід України у лікуванні раку під час війни.
- War and the Fragility of anticancer drug supply networks in Ukraine: дослідження забезпеченості протипухлинними ліками в умовах війни.

Ці наукові дослідження є ключовими у з'ясуванні впливу війни на надання онкологічної допомоги в Україні.

Наукові дослідження про вплив війни на надання онкологічної допомоги населенню України – є пріоритетним науковим напрямком Національного інституту раку останні 2 роки. Доповіді на міжнародних конференціях та опубліковані статті в наукових журналах з теми “Рак і війна” є важливою професійною комунікацією, щоб донести міжнародній медичній спільноті наш досвід.

([вгору](#))

17.10.2023

Проведено перші спостереження на відновленій частині ГУРТ, що постраждав унаслідок повномасштабного вторгнення рф

Відновлювальні роботи почалися наприкінці серпня з встановлення сонячної електростанції, адже централізованого електропостачання в цьому районі ще немає. Вже 7 вересня напруга від електростанції була подана до інфраструктури ГУРТ (nauka.gov.ua).

Через бойові дії найбільше постраждала антенна система секцій – було пошкоджено більше 50% їхніх технічних засобів. Антенна система першої секції була відновлена 28 вересня, а 12 жовтня на відновленій секції радіотелескопа були проведені перші спостереження.

Нині тривають заходи з відновлення наступної секції ГУРТ. Роботи значно ускладнені тим, що частина території досі замінована.

Довідково: ГУРТ – це радіоастрономічний інструмент нового покоління, призначений для досліджень Всесвіту у діапазоні частот 8-80 МГц з передовою чутливістю та рекордною частотно-часовою роздільною здатністю. Він знаходиться на території Радіоастрономічної обсерваторії ім. С. Я. Брауде у Харківській області.

На початку 2018 року на радіотелескопі ГУРТ введено систему дистанційного керування, що дало змогу здійснювати цілодобовий моніторинг різноманітного космічного випромінювання на метрових і декаметрових радіохвилях.

Окрім моніторингових досліджень сонячного випромінювання, радіотелескоп був задіяний для спостережень радіовипромінювання пульсарів, вивчення сплесків Юпітера, дослідження фонового радіовипромінювання нашої Галактики, довготривалих спостережень радіовипромінювання залишків наднових у Галактиці тощо.

([вгору](#))

16.10.2023

Нове дослідження щодо наукових результатів: біологи робили різні висновки на основі одних і тих же даних

Перше такого роду велике дослідження в екології демонструє, наскільки сильно результати можуть варіюватися не через відмінності в середовищі, а через аналітичні вибірки вчених (nauka.gov.ua).

"Існує тенденція вважати остаточними результати окремих опублікованих досліджень. Але зараз ми бачимо, що насправді не можемо покладатися на жоден окремий результат або окреме дослідження", – зазначила Ханна Фрейзер, експерт екології в австралійському Університеті Мельбурна та співавторка дослідження.

"Різноманітність результатів не дивна сама по собі, але кількісне визначення цього різноманіття в формальному дослідженні може некоректно відтворювати ті чи інші результати", – підкреслив Браян Носек, виконавчий директор Центру відкритої науки в Шарлотсвіллі, Вірджинія, який проводив обговорення щодо відтворюваності в соціальних науках.

Метод "багатьох аналітиків" був вперше запропонований психологами і соціологами наприкінці 2010-х. У межах цього дослідження кільком вченим дають одні й ті ж дані і ставлять одні й ті ж дослідницькі запитання. Потім автори можуть порівнювати, як рішення, прийняті після збору даних, впливають на види результатів, що потрапляють до публікацій.

Фрейзер та її колеги застосували метод "багатьох аналітиків" в екології. Дослідники надавали вченим один із двох наборів даних і супровідне запитання: "Наскільки зростає пташеня *Cyanistes caeruleus* під впливом конкуренції з братами і сестрами?" або "Як впливає трав'яний покрив на відновлення саджанців виду *Eucalyptus spp.*?"

Більшість учасників, які аналізували дані про *Cyanistes caeruleus* (голубих синичок), дійшли висновку, що конкуренція між братами та сестрами негативно впливає на ріст пташенят. Але вони відчутно розходилися щодо розміру цього впливу.

Висновки про те, наскільки сильно трав'яний покрив впливає на кількість саджанців евкалипта, засвідчили ще більший розрив результатів. Більшість показали слабкий негативний або позитивний вплив, але були й діаметрально протилежні думки: деякі учасники встановили, що трав'яний покрив різко зменшує кількість саджанців, а деякі – що суттєво покращує.

"Попри широкий діапазон результатів, жодна з відповідей не є неправильною. Швидше різниця відображає такі фактори, як навчання учасників, і те, як вони встановлюють розмір вибірки", – зазначає Фрейзер.

Частиною вирішення цього питання може бути прохання до авторів статті викласти прийняті ними аналітичні рішення і потенційні застереження цих виборів.

Носек відзначає, що екологи також могли б використовувати практики, поширені в інших галузях, щоб показати широту потенційних результатів для статті. Наприклад, тести на надійність, які є звичайними в економіці, вимагають від дослідників аналізувати свої дані кількома способами та оцінювати кількість варіацій у результатах.

Варто відзначити, що це дослідження було опубліковано як препринт і його результати ще проходять експертну перевірку.

[Джерело](#)
(вгору)

18.10.2023

Всесвіт у голові. Вчені створили величезну карту людського мозку, яка пояснює походження низки психічних розладів

[Дослідження](#) ґрунтувалося на попередніх висновках вчених, які лише відображали типи клітин певних областей мозку, наприклад кори. В цій роботі вчені змогли ідентифікувати понад 100 різних типів клітин мозку ([nv.ua](#)).

Дослідники проаналізували понад 1,1 мільйона клітин мозку в 42 окремих областях мозку трьох людей. Вони ідентифікували 107 різних підтипів клітин головного мозку та змогли зіставити особливості їх молекулярної біології з широким спектром нейропсихіатричних захворювань, включаючи шизофренію, біполярний розлад, хворобу Альцгеймера та депресію.

Потім дослідники використовують ці дані для створення моделей машинного навчання, щоб передбачити, як певні варіації послідовності в ДНК можуть сприяти розвитку захворювань.

«Людський мозок неоднорідний. Це більше схоже на мозаїку різних типів клітин, які виглядають по-різному і виконують різні функції. Карта різних типів клітин у мозку та розуміння того, як вони працюють, зрештою допоможе нам відкрити нові методи лікування, які можуть націлюватись на окремі типи клітин, пов'язані з конкретними захворюваннями», — сказав доктор філософії Бінг Рен.

«Розширення нашої роботи до ще більшого рівня деталізації на більшій кількості мозку наблизить нас до розуміння біології нервово-психічних розладів і способів їх реабілітації», — додав Рен.

Правова інформація. Ця стаття містить загальні відомості довідкового характеру і не повинна розглядатися як альтернатива рекомендаціям лікаря. NV не несе відповідальності за будь-який діагноз, поставлений читачем на основі матеріалів сайту. NV також не несе відповідальності за зміст інших інтернет-ресурсів, посилання на які присутні в цій статті. Якщо вас турбує стан вашого здоров'я, зверніться до лікаря.

[\(вгору\)](#)

09.10.2023

Борисіхіна К.

Справжній прорив. Учені створили людську шкіру, яка майже не відрізняється від справжньої

Вчені об'єднали шість різних типів шкірних клітин зі спеціалізованими гідрогелями, що дало змогу надрукувати багатошарову шкіру, яка відтворює шари і товщину шкіри людини (nv.ua).

Ця біодруківана шкіра включає кератиноцити, шкірні фібробласти, адипоцити, меланоцити, фолікулові шкірні клітини та дермальні мікросудинні ендотеліальні клітини, і вона має три шари: тонкий епідерміс, що захищає від зовнішніх впливів, та підтримувальні шари.

Особливо важливо, що при пересадці на рани мишей ця біодруківана шкіра успішно інтегрувалася з оточуючими тканинами, сприяючи швидшому закриттю ран і активізації виробництва колагену. Ці фактори разом знизили утворення рубців. Команда дослідників з WFIRM також підтвердила успішну інтеграцію біодруківаних клітин з регенованою шкірою, використовуючи клітинне фарбування.

Це інноваційне дослідження, [опубліковане](#) в журналі Science Translational Medicine, може мати широкі перспективи для медичної практики і допомогти пацієнтам з прискоренням загоєння ран і зниженням рубців після травм і операцій.

Правова інформація. Ця стаття містить загальні відомості довідкового характеру і не повинна розглядатися як альтернатива рекомендаціям лікаря. NV не несе відповідальності за будь-який діагноз, поставлений читачем на основі матеріалів сайту. NV також не несе відповідальності за зміст інших інтернет-ресурсів, посилання на які присутні в цій статті. Якщо вас турбує стан вашого здоров'я, зверніться до лікаря.

([вгору](#))

Додаток 33

18.10.2023

Цифрові рішення для енергетики

У доповіді йшлося про рішення, які допомагають запобігати інцидентам, пом'якшувати їхній вплив, а також — відновлювати й адаптувати нашу енергетику до сучасних умов ([Світ](#)).

Пошук витоків та пошкоджень

А розпочав Володимир Мохор із питання діагностування мереж. Зокрема, в Інституті проблем моделювання в енергетиці команда під керівництвом старшого наукового співробітника Олександра Владимирського розробляє технології, цифрові засоби та відповідні методи оперативного пошуку витоків з підземних трубопроводів теплових мереж. Відповідний моніторинг відбувається шляхом активного акустичного тестування.

Також цей колектив розробляє цифровий комплекс, основною функцією якого є визначення місць та оцінка ступеня корозійного стоншення підземних трубопроводів. Як зауважив Володимир Мохор, теплові мережі

можна обстежувати не лише дистанційно, а й зсередини. Для цього колектив Олександра Владимирського розробляє діагностичні зонди для відповідного обстеження.

Окрім того, за словами доповідача, науковці інституту розробляють технології та методики вимірювання тепловтрат у трубопроводах централізованого теплопостачання. Зокрема, розроблено восьмиканальний реєстратор температури з цифровими датчиками, за допомогою якого можна виміряти перепади температури теплоносіїв на кінцях ділянок трубопроводів і встановити визначення тепловитрат на розгалужених ділянках теплових мереж.

Підготовка персоналу

Наступний напрям цифрових рішень, які покликані забезпечити стійкість нашої енергетики, — підготовка персоналу. Володимир Мохор зупинився на розробках, які проводить група під керівництвом головного наукового співробітника Віктора Самойлова. Зокрема, колектив розробив систему дистанційного навчання, яка містить елементи контролю, психофізіологічні тести, мультимедійні курси, локальні тренажери за окремими технологічними дільницями, комплексні тренажери енергоблока електростанції тощо. «Зважаючи на розвиток сучасних технологій, цей колектив працює і над прикладами доповненої реальності. Тобто такі тренажери нагадують комп'ютерні ігри від першої особи», — додав Володимир Мохор.

Система використовується на більш ніж 30 підприємствах енергетики й промисловості, зокрема на теплових і атомних електростанціях, гірничо-збагачувальних комбінатах. А з 2021 року вона стала основною для дистанційного навчання в НАЕК «Енергоатом».

Але співпраця інституту й компанії лише підготовкою персоналу не обмежується. Як розповів головний інженер ВП «Науково-технічний центр» НАЕК «Енергоатом» Олег Годун, у 2020 році між центром та інститутом було укладено угоду про співробітництво. У НАЕК сподіваються, що новий поштовх для співпраці з інститутом дасть генеральна угода про науково-технічне співробітництво з НАН України, яку було укладено 20 вересня цього року. Метою угоди є реалізація стратегії розвитку атомної енергетики, супроводження та впровадження перспективних науково-технічних розробок і технологій.

«Враховуючи це, Інститут проблем моделювання в енергетиці має потужний науково-технічний та кадровий потенціал, розвинену експериментально-методологічну базу, ми сподіваємось на подальшу плідну співпрацю з цією установою», — зауважив Олег Годун. Серед основних напрямів цієї співпраці чимало і «цифрових»: створення баз даних з надійності обладнання, створення системи моніторингу основних технологічних процесів експлуатації енергоблоків, упровадження сучасних інформаційних систем і технологій у сфері кібербезпеки тощо.

Двійник ринку

У фокусі уваги науковців Інституту проблем моделювання в енергетиці опинився і такий важливий сегмент, як ринок електроенергії.

Щоб допомогти підприємствам зрозуміти, як поводити себе на конкурентному ринку і нині, і в майбутньому, в інституті розробили цифровий двійник ринку електроенергії — комплекс прогнозування результатів взаємодії учасників, який містить комп'ютерну модель, інформаційно-аналітичне середовище та відповідну програмно-апаратну систему. З комплексом можна ознайомитись за посиланням — <https://equant.pp.ua/>.

— Щодо основних інформаційних потоків у комплексі, то ми збираємо погодинні, добові, місячні, річні дані від операторів, від Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг тощо, формуємо базу у себе в інституті, — розповів Володимир Мохор. — І на її основі формуються моделі гуртового й роздрібного ринків і механізму прогнозування.

Користувачі системи — учасники ринку електроенергії, органи виконавчої влади, а також експертні й дослідницькі інституції.

Під час обговорення генеральний директор АТ «Оператор ринку» Олександр Гавва розповів про практичну користь від результатів спільних з інститутом зусиль щодо вдосконалення комп'ютерних засобів та інформаційних механізмів.

За його словами, математична модель і алгоритм, які розробив інститут, значно пришвидшили розрахунок оптимальних цін та обсягів купівлі/продажу електроенергії на ринку на добу наперед.

Сьогодні інститут і державне підприємство спільно працюють над розробленням моделей прогнозування попиту на ринку електроенергії, а також обсягів її споживання в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективах.

Враховуючи таку конструктивну взаємодію, АТ «Оператор ринку» покладає великі надії на ще один спільний проєкт. «Ми вбачаємо потенціал фахівців інституту у моделюванні прогнозів виробництва електричної енергії побутовими споживачами, які володіють сонячними електростанціями, — зауважив Олександр Гавва. — Сьогодні така інформація є надзвичайно цінною для постачальників послуг, які мають небаланси».

Допомогти в ухваленні рішень

Низка розробок, які пропонують науковці інституту, покликані підтримати ухвалення рішень на рівні галузі й регіонів. Цей напрям в установі розвивається під керівництвом члена-кореспондента НАН України Сергія Сауха. Зокрема, фахівці Інституту розробили моделі оптимального завантаження енергоблоків традиційної та відновлювальної енергетики з граничними умовами циклічності. «Модель дає змогу поширювати прогнозні тижневі режими завантаження енергоблоків, системи зберігання енергії та системної мережі ЛЕП на тривалі сезонні періоди, тобто масштабувати такі рішення, — розповів Володимир Мохор. — Перспективи практичного

застосування цих інструментів пов'язані з розвитком ядерної складової енергетики України».

Також науковці інституту здійснюють науковий супровід проєкту в програмі регіонального партнерства між Україною і Словаччиною. Зокрема, за словами Володимира Мохора, є цікава перспектива побудувати регіональне партнерство в електроенергетиці між Закарпатською областю і Прешовським та Кошицьким краями.

До питання кібербезпеки

Не залишаються поза увагою фахівців інституту і питання кібербезпеки. «Ми не новачки в цьому, — розповів Володимир Мохор. — Ще з 90-х років минулого століття проводили великі конференції з цих питань. А у 2016 році фахівці нашого інституту були залучені до проведення експертизи обставин потужної атаки на українську енергосистему. Також ми допомагали в підготовці нормативних актів з питань кібербезпеки в галузі, які впроваджені наказом Міненерго.

За словами доповідача, теоретичні дослідження науковців інституту сконцентровані в напрямі кіберризиків, зокрема на розробленні методів підвищення кіберзахисності розподілених систем критичної інфраструктури. А у прикладному плані вчені працюють над створенням комплексних систем захисту інформації та комп'ютерних засобів оцінювання безпеки.

Окрім того, з метою підвищення рівня кіберзахисту критичної інфраструктури та в інтересах сектору безпеки й оборони на замовлення Держспецзв'язку України інститут розробив та передав для впровадження проєкти нормативних документів з технічного захисту інформації, якими встановлюються вимоги до заходів кібербезпеки критичних промислових об'єктів, рекомендації з їхнього впровадження та методики оцінювання результатів.

Підготував Дмитро ШУЛІКІН

([вгору](#))

Додаток 34

20.10.2023

Енергетична система України стане більш стійкою і надійною

Гідроенергетика – це «зелена» галузь енергетики, що може накопичувати надлишок енергії й зберігати його до моменту, коли в мережі буде дефіцит. Тому сьогодні, коли ворог намагається знищити енергетичну інфраструктуру України, гідро- та гідроакумуючі електростанції – особливо важливі. Вони допомагають підтримувати безперебійну роботу об'єднаної енергосистеми (ОЕС) ([Національний фонд досліджень України](#)).

Кожна станція, яка виробляє електроенергію, має працювати максимально ефективно. І з цим енергетикам можуть допомогти науковці. В

рамках проекту «Моделі й засоби підвищення ефективності роботи гідро- та гідроакумуючих електростанцій для балансування ОЕС України в умовах ринку електричної енергії та особливих технологічних обмежень» вчені Інституту електродинаміки НАН України шукають способи підвищення ефективності роботи ГЕС та ГАЕС.

Проект переміг в конкурсі Національного фонду досліджень «Наука для відбудови України у воєнний та повоєнний періоди».

У чому ж суть роботи? І, найважливіше, чи вдасться максимально швидко й ефективно застосувати результати дослідження у реальному секторі економіки? Ці питання ми поставили керівнику проекту, заступнику директора Інституту електродинаміки НАН України Ігорю Блінову.

Вчений розповів, що нині триває реконструкція гідроенергетичного комплексу України (це друга черга реконструкції, яку розпочали у 2006 році). Її мета – продовжити термін експлуатації ГЕС, збільшити їх потужність і надійність, поліпшити якість електроенергії (для цього потрібно вдосконалити системи керування та контролю за технічним станом гідроагрегату). А також – забезпечити синхронну роботу енергосистеми України з енергооб'єднанням країн континентальної Європи (ENTSO-E).

Приєднання української енергосистеми до європейської (континентальної Європи) пришвидшила війна. Напередодні повномасштабного вторгнення українську ОЕС від'єднали від російської й білоруської, щоб протестувати її роботу в автономному режимі. Після нападу росії на Україну Міненергетики відмовилося повертатися до енергомереж росії й білорусі, а НЕК «Укренерго» подала заявку про прискорену синхронізацію з системою ENTSO-E. Заявку схвалили, і 16 березня 2022 року Україна фактично стала членом «енергетичного Євросоюзу».

– І хоч на той момент не було розв'язано всі проблеми синхронізації з ENTSO-E, але приєднання української енергосистеми до європейської дало можливість надавати Україні аварійну допомогу, постачати обмежені обсяги електроенергії, – продовжив розповідь співрозмовник. – Це стало рятівним в ситуації, коли масштабні руйнування енергетичної інфраструктури спричинили критичні обмеження виробництва та передачі електроенергії в ОЕС України.

На жаль, руйнування посилили проблему нестачі технічних ресурсів для контролю балансу між виробництвом та споживанням електричної енергії.

За словами вченого, сьогодні (в умовах режимних обмежень) основними засобами регулювання та балансування режиму роботи ОЕС України є гідро- та гідроакумуючі електростанції (ГЕС та ГАЕС). І при плануванні графіків завантаження гідроагрегатів й обсягів споживання електроенергії гідроресурси каскадів ГЕС та ГАЕС мають бути використані максимально ефективно.

Вибудувати ефективні режими роботи станцій допомагають науковці. Вчені створюють моделі підвищення ефективності роботи ГЕС та ГАЕС за особливих режимних обмежень енергосистеми України.

– Ми хочемо створити (чи вдосконалити) математичні моделі оптимального розподілу гідроресурсів каскаду ГЕС і ГАЕС. Ці моделі розраховані на короткочасне планування у воєнний та післявоєнний періоди, – продовжив розповідь пан Ігор. – Враховуємо і режимні обмеження енергосистеми, і особливості функціонування ринку електричної енергії.

Окрім цього, науковці розробляють методи та засоби вимірювання контрольно-діагностичних параметрів генеруючого обладнання ГЕС та ГАЕС. Це важливо для визначення технічних можливостей станції, вчасної реконструкції чи заміни приладів контролю технічного стану генеруючого обладнання ГЕС і ГАЕС. Керівником цього напрямку є молодий вчений, фахівець у сфері проектування та практичної реалізації інформаційно-вимірювальних засобів для систем діагностування механічних параметрів основних вузлів електроенергетичного обладнання теплових, атомних та гідроелектростанцій ОЕС України Євген Зайцев. «Сподіваємося, що методи та засоби вимірювання, які ми розробляємо, допоможуть уникнути простоїв та аварійних зупинок обладнання, і відповідно, скоротити втрати коштів та часу. А також – оперативно визначити готовність гідроагрегатів і будувати реальні графіки їх роботи», – зазначив керівник проекту.

Якщо говорити просто, підвищення ефективності моніторингу обладнання гідрооб'єктів сприятиме підвищенню безпеки енергосистеми України. Цю безпеку посилить також раціональне використання наявних гідроресурсів при комплексному плануванні графіків завантаження і балансування виробництва/споживання електричної енергії у каскаді ГЕС/ГАЕС.

Проект виконують «профі» з Інституту електродинаміки. І провідні, й молоді члени команди мають досвід моделювання та оптимізації роботи станцій, що виробляють електричну енергію, прогнозування виробництва та споживання електричної енергії, створення нових методів вимірювання контрольно-діагностичних параметрів обладнання. Зокрема, досвід створення сенсорів для вимірювання фізичних величин: зусиль, переміщень, вібрацій, рівня рідин тощо.

– Результати дослідження важливі для енергетичної безпеки країни, – додав Ігор Блінов. – У цих результатах зацікавлена, зокрема, ПрАТ «Укргідроенерго». Спеціалісти компанії консультують нас, розповідають про особливості роботи гідро- та гідроакумуючих електростанцій. Вдячні їм за допомогу, сподіваємося, що завдяки спільним зусиллям енергосистема стане більш стійкішою і надійною.

Інтерв'ю брала Світлана ГАЛАТА

(вгору)

Понад 50 передових експертів, півтисячі учасників та 2 дні активного обміну досвідом – завершилася II Міжнародна конференція «Відкрита наука та інновації в Україні»

Конференція зібрала понад 50 українських та закордонних спікерів, які є лідерами та визнаними фахівцями цієї сфери, та близько півтисячі учасників ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Відкриваючи захід, заступник міністра освіти і науки України Денис Курбатов відзначив, що для світової спільноти ключова роль відкритої науки стала найбільш очевидною під час глобальної кризи, спричиненою пандемією коронавірусу. Для України ж, окрім викликів від COVID-19, надактуальним це питання зробило широкомасштабне вторгнення РФ у лютому 2022-го.

“Саме тому вже зроблені конкретні кроки щодо впровадження цієї ініціативи, зокрема затверджено Національний план щодо відкритої науки. Серед основних завдань плану, які ми реалізуємо, – забезпечення відкритого доступу до наукових результатів і науково-технічної інформації та забезпечення широкого доступу до наявної дослідницької інфраструктури. Ми очікуємо, що ефективне і швидке впровадження відкритої науки в Україні може стати основою перезапуску національної наукової системи”, – зазначив Денис Курбатов.

В.о. генерального директора директорату науки та інновацій МОН Григорій Мозолевич розповів про перші результати у впровадженні згаданого плану. Зокрема, уже схвалений на рівні уряду законопроект, який внесе в українське законодавче поле сам термін відкритої науки та низку інших важливих визначень. Також на основі проекту Львівської політехніки “Open4UA” МОН готується сформулювати новий законопроект щодо науково-технічної інформації та загалом переглянути підходи до оцінювання наукової діяльності ЗВО та наукових установ.

“Нами вже заплановано створення відповідної робочої групи, і цей проєкт має стартувати наступного місяця”, – повідомив Григорій Мозолевич.

В.о. директора Державної науково-технічної бібліотеки України Алла Жарінова нагадала, що велику увагу в плані присвячено Національній електронній науково-інформаційній системі (URIS), створенням якої займається саме ДНТБ. Система вже зареєстрована в EuroCris та DRIS, у режимі дослідної експлуатації працює низка модулів, а також вперше цього року в URIS проводяться конкурси проєктів наукових досліджень і розробок МОН.

“Тобто ми зі свого боку вважаємо, що робимо досить велику справу, щоб доєднатися до європейської спільноти та впровадити принципи відкритої науки. І це стосується не тільки URIS, а й інших проєктів, наприклад, торік на базі ДНТБ України було створено Національний консорціум ORCID”, – зауважила Алла Жарінова.

Конференція складалася з **основної сесії та 5 панелей:**

1. На шляху до відкритої сталої національної дослідницької інфраструктури.
2. Від метрик до змісту: переосмислення практик оцінювання наукових досліджень.
3. Забезпечення доступу до результатів наукових досліджень та освітніх ресурсів.
4. Відкрита наука для забезпечення відтворюваних, етичних та громадських досліджень.
5. Інновації в Україні: Відкриття нових горизонтів.

Переглянути виступи онлайн можна на YouTube за цими посиланнями:

- [26 жовтня](#);
- [27 жовтня](#).

Організатори заходу: Міністерство освіти і науки України та Державна науково-технічна бібліотека України у партнерстві з ГІВ – Лейбніцьким інформаційним центром науки і технологій.

([вгору](#))

Додаток 36

04.10.2023

SUCHO отримує Гран-прі / Нагороду Європейської Спадщини 2023!

На церемонії було представлено п'ять лауреатів Гран-прі та переможець у номінації "Приз глядацьких симпатій". Ці нагороди були надані проектам, обраним з-поміж 28 досягнень у сфері культурної спадщини з 20 країн Європи ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Проєкт [Saving Ukrainian Cultural Heritage Online \(SUCHO\)](#) "Збереження української культурної спадщини онлайн" був нагороджений Гран-прі в категорії "Чемпіони спадщини".

Велика мережа міжнародних волонтерів, мобілізована групою провідних фахівців у сфері спадщини, швидко відреагувала на загрози культурній спадщині внаслідок жорстокого вторгнення росії в Україну, і розпочала свою роботу в перші дні війни.

Використовуючи наявні цифрові інструменти, волонтери SUCHO допомогли забезпечити збереження величезної кількості пам'яток української спадщини. Вони також доклали значних зусиль для оцифрування колекцій, які перебувають у зоні ризику.

На церемонії нагородження були присутні видатні персони, зокрема меццо-сопрано Чечілія Бартолі, президент Europa Nostra. Маргарітіс Схінас, віце-президент Європейської Комісії з питань просування європейського способу життя, звернувся до аудиторії, що налічувала близько 700 осіб, у прямому ефірі з Брюсселя. Президент Європейського парламенту Роберта Метсола привітала переможців у відеозверненні.

У своєму виступі Чечілія Бартолі підкреслила значення переможців як послів збереження та примноження культурної спадщини Європи. Ця церемонія нагородження стала важливою подією, на якій були відзначені найкращі проекти зі збереження та примноження культурної спадщини в Європі. Вона визнала значні досягнення в цій галузі та надала належне визнання та подяку учасникам за їхні зусилля. Захід також підкреслив важливість співпраці між різними організаціями та країнами для збереження культурної спадщини Європи.

Читайте повний текст прес-релізу: <https://www.europanostra.org/european-heritage-awards-ceremony-2023-in-venice-5-grand-prix-and-public-choice-award-unveiled/>

Повне відео церемонії нагородження можна переглянути онлайн: <https://vimeo.com/863568341>.

([вгору](#))

Додаток 37

10.10.2023

У Києві презентували дев'ять рекомендацій для прискорення інтеграції України до ЄС у галузі культури

Під час обговорення експерти проекту «Відновлюємо Україну разом» презентували звіт «Аналіз адаптації українського законодавства та системи державного управління у сфері культури до стандартів ЄС», де прописані дев'ять рекомендацій для формування ефективної культурної політики в контексті євроінтеграції України ([Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#)).

«Поетапний план у культурній галузі насамперед передбачає визначення основного напрямку робіт у політиці культурного різноманіття. Це - загальне гасло в ЄС, у якому йдеться про свободу висловлення думки та культурного обміну», - зазначила членкиня правління НУО Visionary Culture Foundation й авторка дослідження стану євроінтеграційного прогресу України у галузі культури Лінда Берзіня. Фахівчиня наголосила, що друга рекомендація стосується розробки індикаторів, які показували б результати політики в галузі культури. Зокрема, щоб відповідати європейським цінностям, мають відстежуватися результати щодо забезпечення доступу громадськості до культурних пропозицій, участь громадян у культурних процесах, збереження та творче використання культурної спадщини, умови для розвитку креативних індустрій і генерації талантів до галузі культури та креативних індустрій. Окремо експертка відзначила цифровізацію культури, яка є обов'язковим завданням для збереження надбань та його доступності.

«Важливі пункти про розмаїття, міжнародну співпрацю, культурні мережі та мапування. Частину з цих завдань виконує Український культурний фонд. Зараз ми в процесі спільного визначення пріоритетів на

наступний рік», - прокоментував заступник міністра культури та інформаційної політики з питань європейської інтеграції Тарас Шевченко.

Голова Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики Микита Потураєв, серед іншого, зауважив, що великий плюс для України в процесі євроінтеграції в тому, що є «дорожні карти», маркерні речі, які кандидат обов'язково має зробити, зокрема і в культурі. Депутат підкреслив, що частково найкращі європейські практики у сфері культури вже впроваджені чи впроваджуються в Україні, але водночас є абсолютно звичні для інших європейських країн практики, які в Україні ще не діють.

Виконавчий директор Українського культурного фонду Владислав Берковський розповів, що, згідно з опитуваннями, які проводить періодично УКФ, 80% культурних установ уже адаптувалися до умов війни. Однак лише 25% мають стратегію свого розвитку. За словами Берковського, саме розробка плану щодо подальшої діяльності установ є найбільш актуальною.

Запис заходу за [посиланням](#).

Використано інформаційні [матеріали](#) «Укрінформ».

([вгору](#))

Додаток 38

19.10.2023

МКІП використає напрацювання науковців для збереження культурних цінностей та фіксації злочинів рф проти спадщини

Для МКІП залишається пріоритетом не тільки збереження музейного фонду України, а й створення умов для ефективної діяльності музеїв й забезпечення охорони закладів. Крім того, МКІП планує вже до кінця цього року отримати програмний продукт для електронного реєстру Музейного фонду України ([Міністерство культури та інформаційної політики України](#)).

*«Всі злочини проти української культурної спадщини мають бути зафіксовані. Алгоритми для цього були і до війни, але вони були досить тривалими. Сьогодні фіксація відбувається швидше, Уряд спростив процедури. Водночас нам важливо синхронізувати наші стандарти з міжнародними, щоб об'єктивно та аргументовано претендувати на прийняття судових рішень про повернення державою-агресором викрадених артефактів або про відшкодування збитків. Для цього МКІП залучає фахівців з ЮНЕСКО та ICCROM», – сказав т. в. о. Міністра культури та інформаційної політики України **Ростислав Карандєєв**.*

Він також зазначив, що враховуючи попередній досвід, у кожному музеї мають бути чіткі та дієві інструкції щодо пакування культурних цінностей та їх евакуації, а для збереження цінностей мають створити спеціально обладнані будівлі – депозитарії.

Т. в. о. Міністра наголосив на важливості збереження кадрового потенціалу музейної сфери, а також забезпеченні безперервного освітнього

процесу для спеціалістів. Для вдосконалення кадрової роботи особливо важливо почути пропозиції наукової спільноти.

Нагадаємо, від початку повномасштабного вторгнення Україна має справу з найбільшим з часів Другої світової війни пограбуванням та знищенням музейних колекцій.

Організатори події: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Центр дослідження історико-культурної спадщини України Інституту історії України НАН України; Національна спілка краєзнавців України; Музей видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького.

([вгору](#))

Додаток 39

10.10.2023

Стартує щорічний Всеукраїнський конкурс мультимедійних проєктів «Врятувати від забуття»

Метою конкурсу є підвищення інтересу молоді до української історії, збереження та відновлення національної пам'яті, подолання історичних міфів ([Київська обласна військова адміністрація](#)).

У заході можуть брати участь учні старших класів, студенти і вчителі та подавати як індивідуальні, так і групові проєкти.

Конкурсні роботи слід надсилати до 1 грудня на електронну пошту: vriatuvaty-vid-zabuttia@ukr.net. Протягом грудня-січня журі опрацьовуватиме проєкти та наприкінці січня визначить переможців.

До участі в конкурсі приймають мультимедійні проєкти – аматорські документальні та ігрові фільми й відеоролики у форматі «.avi». Тривалість фільму не має перевищувати 8 хвилин. На початку відеороботи має бути чітко вказано назву матеріалу та його авторів з місцем навчання/роботи.

Додаткові питання і уточнення щодо умов конкурсу надсилати за електронною адресою: vriatuvaty-vid-zabuttia@ukr.net

([вгору](#))

Додаток 40

24.10.2023

Відбувся IV Всеукраїнський форум рад молодих учених

Долучилися до роботи форуму в. о. генерального директора директорату науки та інновацій Григорій Мозолевич, заступник міністра молоді та спорту України Владислав Яцук, голова підкомітету з питань науки та інновацій комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Валерій Колюх, голова підкомітету з питань лісових ресурсів, об'єктів тваринного та рослинного світу, природних ландшафтів та об'єктів природно-заповідного

фонду комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування Юлія Овчинникова, перший заступник виконавчого директора з питань грантової підтримки Національного фонду досліджень Андрій Кузнецов та голова Ради молодих учених при Міністерстві освіти і науки України Олеся Ващук, а також іноземні партнери та представники інститутів громадянського суспільства, молоді вчені ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Головне завдання проведення заходу — комунікаційна підтримка та активізація співпраці між молодими вченими України, радами молодих учених, громадськими організаціями та об'єднаннями науковців, органами державної влади та представниками бізнесу, а також обмін напрацюваннями в питаннях організації науково-технічної діяльності за міжнародної підтримки як на всеукраїнському, так і на регіональному рівнях, сприяння розвитку наукового потенціалу, популяризація наукової та науково-технічної діяльності молодих учених.

Для участі у форумі зареєструвалися понад 200 молодих учених, які обговорювали та розв'язували актуальні питання проблем і можливостей впровадження/масштабування розробок. Під час заходу також презентували інноваційні проекти та ініціативи від молодих учених України. За результатами форуму схвалено резолюцію, яку спрямують до відповідних організацій та установ.

Запис форуму доступний за [покликанням](#).
([вгору](#))

Додаток 41

04.10.2023

Збереження та інноваційний розвиток бібліотек у сучасних умовах

Відкриваючи конференцію, генеральний директор Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України [Л.А. Дубровіна](#), побажала учасникам успіхів і плідної праці й зазначила:

– Сьогодні у нас така статистика участі в конференції: зареєстровано для роботи в залі 80 осіб, а підключились онлайн – 305. Тобто маємо респективне пленарне засідання. Наша конференція завжди виходить кількісно великою, а цього разу взагалі стане неперевершеною за кількістю секцій, напрямками діяльності. Представлено для обговорення 268 тез, у географії вся Україна, що дуже приємно, є зарубіжні представники, колеги зі споріднених бібліотек. Сьогодні ми чуємо виступи не лише колег, а й звернення наших закордонних друзів: [Олафа Хаманна](#), [Ролі Кітінга](#), [Ларса Ілшаммара](#), які активно допомагають бібліотеці, усвідомлюючи нинішні випробування для України. Вони активно підтримують нас, надихають нас вижити у цій ситуації ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Джерело: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Із вітальними словами до учасників конференції звернувся доктор філософії, керівник відділу Східної Європи [Берлінської державної бібліотеки](#) (Німеччина), співорганізатор Мережі допомоги мистецтву України у галузі бібліотек [Олаф Хаманн](#). Він зазначив, що разом із державним фінансуванням до допомоги українським колегам долучилися й багато людей, зокрема працівники бібліотек, архівів та музеїв. Центр допомоги мистецтву України, Netzwerk Kulturbuchschutz Ukraine, заснований у Німеччині, на цей час надав близько 250 тонн гуманітарної допомоги на суму майже 3 мільйонів євро для утримання близько 540 культурних інституцій в Україні.

Завершуючи свій виступ, [Олаф Хаманн](#) сказав:

– Водночас ми відчуваємо, що робота фахівців у бібліотеках України знову перебуває у центрі суспільної уваги. Це стосується і цієї конференції, яка відкривається сьогодні в Національній бібліотеці імені В. І. Вернадського в Києві. Насичена програма заходу доводить, що професійні завдання знову стають центром вашої роботи. Це потужний сигнал світові, що культурна ідентичність українського народу та його воля до захисту своєї країни тепер сильніші, ніж будь-коли. Ваша конференція, безумовно, сприятиме продовженню цих процесів.

Джерело: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Головний виконавчий директор [Британської бібліотеки Ролі Кітінг](#) у своєму привітанні зазначив, що питання, які розглядаються на конференції, є надзвичайно важливими, та побажав успіхів у їх обговореннях.

Джерело: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Шведський історик, доктор філософії, заступник директора [Національної бібліотеки Швеції](#) (до 2023 р.), член SUCHO

(Збереження української культурної спадщини онлайн), член робочої групи ІФЛА «Культурна спадщина для України» на підтримку бібліотечної галузі в Україні, колишній заступник директора Національної бібліотеки Швеції, а також добрий друг Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського Ларс Ілшаммар побажав дуже результативної конференції. Він наголосив:

– Ваша робота та ваша рішучість надзвичайно важливі, тому що бібліотеки та бібліотекарі, безсумнівно, є основою кожного демократичного суспільства, і не тільки, але, можливо, особливо під час війни та криз!

Джерело: <http://www.nbuv.gov.ua/>

З вітальним словом до учасників конференції звернувся директор Інституту імені Юнуса Емре в Києві (Туреччина) Імран Іпек, який відзначив роль інституту у забезпеченні освітньо-культурного співробітництва Туреччини і України.

Джерело: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Продовжив пленарне засідання генеральний директор [Львівської національної наукової бібліотеки імені В.Стефаника](#), кандидат педагогічних наук, почесний професор Прикарпатського національного університету [В.В. Ферштей](#), який розповів про бібліотеку Наукового товариства імені Тараса Шевченка – першу національну наукову бібліотеку України. Директорка [Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В.О. Сухомлинського](#), докторка педагогічних наук, професорка [Л.Д. Березівська](#) охарактеризувала роль Державної науково-педагогічної бібліотеки в інформаційному забезпеченні освіти в реаліях війни. Генеральна директорка [Національної наукової історичної бібліотеки України](#), заслужена працівниця культури України [А.В. Скорохатова](#) висвітлила місію бібліотеки в контексті збереження історичної пам'яті народу України. Заступниця генеральної директорки [Національної наукової медичної бібліотеки України](#) [Т.М. Мусієнко](#) докладно розкрила тему бібліотечного маркетингу як побудови комунікаційної стратегії.

Джерело: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Під час заходу відбулось підписання меморандуму «Про співпрацю Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського та Державної науково-технічної бібліотеки України».

Джерело: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Приємною новиною стали вітальні слова учасникам конференції Голови [Національної ради жінок України Л.А. Порохняк-Гановської](#), яка розповіла про громадську архівістику усної історії та про співпрацю з [Чернігівською обласною універсальною науковою бібліотекою імені Софії та Олександра Русових](#). Голова НРЖУ нагородила очільницю НБУВ Л.А. Дубровіну медаллю «За відданість та любов до України».

Джерело: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Учасники конференції мали можливість відвідати презентації та книжкові виставки. Зокрема, «Нові імена НБУВ: науково-видавнича продукція Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського»; «Музично-пісенний фольклор та народна обрядова традиція українців»; «Мовне різноманіття України» та інші.

Додаткові матеріали:

[!\[\]\(919a2cb85b99741a73c0c31a427236a8_img.jpg\) Привітання. Ролі Кітінг, головний виконавчий директор, Британська бібліотека](#)

[!\[\]\(666e09182d4cd268646ea700ea60dcdf_img.jpg\) Привітання. Ларс Ілшаммар, шведський історик, доктор філософії, заступник директора Національної бібліотеки Швеції \(до 2023 р.\)](#)

[!\[\]\(c3d993ca47bfe2a953c700506ce31fa0_img.jpg\) Привітання. Олаф Хаманн, доктор філософії, керівник відділу Східної Європи Берлінської державної бібліотеки \(Німеччина\)](#)
([вгору](#))

Додаток 42

26.10.2023

Зберегти соціальну стійкість, зміцнювати професійні мережі

Жовтень для Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського став плідним на міжнародні контакти. 9-10 жовтня 2023 року в [Національній бібліотеці Молдови](#) за підтримки [Міністерства культури Республіки Молдова](#) та [CENL \(Конференція європейських національних бібліотек\)](#) відбулася міжнародна конференція "SOCIAL RESILIENCE AND STRONGER PROFESSIONAL NETWORKS AS PRECONDITIONS FOR PEACE" («Соціальна стійкість та міцні професійні мережі як передумови для миру»). Делегацію від Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського представили онлайн генеральна директорка [Любов Дубровіна](#), директор [Інституту інформаційних технологій Катерина Лобузінa](#) та т.в.о. завідувачки [відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків Людмила Дем'янюк \(Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського\)](#).

У своїй доповіді «V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine during the crisis: paths to survival - European solidarity» («Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського під час кризи: шляхи до виживання – Європейська солідарність») генеральна директорка НБУВ [Любов Дубровіна](#) відзначила, що кризові періоди в історії держав мають різні обличчя, але усі вони супроводжуються руйнацією різних сфер суспільства, в тому числі в галузі культури й науки, та складними процесами морально-психологічного стану різних категорій населення. Знайти в цих умовах засоби виживання власними силами дуже складно, державі необхідно робити вибір у внутрішньополітичному та зовнішньополітичному курсі. Україна орієнтована на вступ до Європейського Союзу, що потребує зростання темпів розвитку науки, спрямованої на національну економіку та людський капітал, а також культури, спрямованої на збереження ціннісних орієнтирів способу

життя та всієї сфери креативності суспільства, що в умовах воєнної агресії критично важливо.

Наша наука і культура, як її минуле, так і майбутнє, є часткою загальноєвропейського культурного та наукового ресурсу. Якщо цей ресурсний капітал буде науково опрацьований, структурований, наданий у відкритий доступ на європейській платформі, то він стане органічною часткою одночасно національної та європейської ідентичності в умовах глобалізації, наголосила очільниця НБУВ. Входячи до Європейського співтовариства, ми там самим відкриваємо наші знання світові в повному обсязі і маємо потужний захист від непередбачуваних наслідків війни. Тому в Україні триває активне обговорення низки проєктів державної стратегії розвитку науки, технологій та інноваційної діяльності, культурної сфери з орієнтуванням на європейські технології і комунікації, інтенсивно опрацьовуються можливості оптимізації та переходу на правові та інформаційно-технологічні умови входження в європейську систему організації форм і засобів вільного обігу інформації та інформаційного забезпечення цього процесу, оптимізацію та реорганізацію наукової і культурної сфери, встановлення нових форм наукової та культурної комунікації, в тому числі й у бібліотечному співтоваристві.

[Любов Дубровіна](#) з вдячністю підкреслила, що розуміння важливості цієї діяльності та ролі в ній НБУВ дуже щиро продемонстрували низка провідних бібліотек Європи, які в цих складних обставинах почали та продовжують забезпечувати нас матеріальними можливостями вистояти й зберегти нашу науку і культуру, отримати нові перспективи оновлення нашого матеріального й нормативно-правового фундаменту і приєднання до європейських цифрових ресурсів. Період воєнної агресії, наголосила вона, яскраво продемонстрував нам дружню руку європейських бібліотек, особливу вдячність висловлюємо також [CENL](#) та [Національній бібліотеці Республіки Молдова](#), які на цій конференції засвідчили розвиток співробітництва між учасниками заходу та спільну історичну долю наших установ, багатий досвід професійної міжнародної комунікації й нові перспективи зміцнення співпраці і професійних мереж.

Т.в.о. завідділу [міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків](#) НБУВ [Людмила Дем'янюк](#) виступила з доповіддю «V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine: library diplomacy and building international relations during the crisis time» («Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: бібліотечна дипломатія та розбудова міжнародних відносин у кризовий час»). Доповідачка наголосила, що міжнародна співпраця завжди була одним із найважливіших пріоритетів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, а з початком повномасштабної військової агресії з боку Російської Федерації її важливість та значущість піднялися до безпрецедентного рівня. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, як і інші бібліотеки країни, зіштовхнулася з непередбачуваною реальністю, наповненою викликами та пошуком

відповідних шляхів руху вперед. У цей час співпраця, активна комунікація з міжнародною бібліотечною спільнотою стали найважливішими чинниками збереження цінних бібліотечних ресурсів та забезпечення функціонування НБУВ. З самого початку повномасштабної війни зарубіжні партнери Бібліотеки надають неоціненну допомогу, незмінно підтримуючи в умовах численних викликів. Вагома допомога міжнародної бібліотечної спільноти є прикладом потужності міжнародного співробітництва під час кризи та підкреслює важливість солідарності всередині бібліотечної спільноти.

Директор [Інституту інформаційних технологій](#) НБУВ [Катерина Лобузін](#) в доповіді «Vernadskyi National Library of Ukraine support of Open Scientific Communication during the war» («Підтримка відкритої наукової комунікації Національною бібліотекою України імені Вернадського під час війни») зазначила, що однією з актуальних і гострих проблем у воєнний час є збереження та охорона бібліотечних фондів і ресурсів, у тому числі предметів наукової та культурної спадщини, втрата яких може мати незворотні наслідки. Тож бібліотеки мають не лише забезпечувати доступ до інформації, а й вирішувати важливі завдання, пов'язані з оцифруванням, створенням електронних ресурсів, захистом культурних і наукових цінностей у кризовий період.

[К. Лобузін](#) поінформувала, що бібліотечний портал [НАН України](#), який розробляє Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, вже є невід'ємною частиною електронної наукової інфраструктури України. Активна участь НБУВ в ініціативах [CENL](#) не лише зміцнює нашу прихильність до європейської наукової співпраці, але й забезпечує безперерйне поширення українських бібліотечних електронних ресурсів у ширший європейський ландшафт наукових даних, сприяючи тіснішій співпраці та обміну знаннями. А постійна допомога [CENL](#) стала вагомим важелем у розвитку електронної дослідницької інфраструктури України та її просуванні до європейського простору, зокрема в умовах війни. Діалоговий форум [CENL](#) «Національні бібліотеки як інфраструктури даних» є важливою платформою, яка здійснює значний внесок у сталий розвиток, з особливим акцентуванням на збереженні та доступності даних. Крім того, відповідно до світової тенденції відкритого доступу НБУВ активно розвиває Репозитарій відкритого доступу Національної академії наук України ([LibNAS](#)) на базі цифрової платформи бібліотечного порталу Національної бібліотеки України НАН України. Ця ініціатива підкреслює наше прагнення зробити дослідження та наукові ресурси більш доступними для світу.

Учасники конференції висловили незмінну солідарність з українськими колегами, прагнення в складних кризових умовах активно комунікувати та докладати всіх зусиль для розвитку й зміцнення співпраці, сприяючи всемірному поширенню знань і збереженню духовних та інтелектуальних скарбів, зосереджених у бібліотеках.

Додаткові матеріали:

16.10.2023

Ідеї й наукові відкриття, актуальні протягом століть

*Заходи з пошанування пам'яті та 160-річчя від дня народження
академіка В. І. Вернадського*

160-річчя від дня народження академіка Володимира Івановича Вернадського – настільки знаковий і важливий ювілей, що відзначають його упродовж усього нинішнього року. 11 жовтня співробітники Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – директор [Інституту архівознавства](#), кандидат історичних наук [Лідія Яременко](#) й завідувач відділу археографії, доктор історичних наук [Андрій Шаповал](#) взяли участь у спеціальному засіданні [Президії Національної академії аграрних наук України](#), присвяченому виконанню заходів з відзначення 160-річчя від дня народження В. І. Вернадського (1863–1945) ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Засідання проходило під головуванням президента [Національної академії аграрних наук](#), академіка [НААН Ярослава Гадзала](#). З основною науковою доповіддю «Внесок академіка В. І. Вернадського (1863–1945) у становлення і розвиток сільськогосподарської дослідної справи» на засіданні виступив директор [Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН](#), академік [НААН Віктор Вергунов](#). Доповідач зосередився на відзначенні внеску видатного вченого Володимира Вернадського у появу української академічної науки, розкритті його основоположного й генеруючого впливу на формування й розвиток аграрної академічної науки як складової культури та сучасного природознавства в Україні.

Співдоповідачем був народний депутат України, член-кореспондент [НААН](#), доктор економічних наук [Іван Кириленко](#). Долучився до обговорення також віцепрезидент [Національної академії наук України](#), голова Комісії НАН України з наукової спадщини академіка В. І. Вернадського, академік НАН України [В'ячеслав Кошечко](#).

...Цікаву доповідь-презентацію про нове видання [Інституту архівознавства](#) НБУВ з вернадськознавства «В. І. Вернадський і Україна: діяльність, оточення, зв'язки, пам'ять : довідник» зробила директор [Інституту архівознавства](#) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [Л. Яременко](#). Вона зазначила, що дослідження було спрямоване на подальше вивчення, поширення й актуалізацію спадщини видатного вченого-природознавця, мислителя-енциклопедиста, організатора науки й системи вищої школи, одного із засновників Національної бібліотеки Української Держави, фундатора і першого президента Української академії

наук. У Довіднику подано відомості щодо українських локацій, пов'язаних із життям, дослідженнями, науково-організаційною й науково-педагогічною діяльністю академіка Вернадського, підготовкою його наукових праць, з подіями, в яких він брав участь чи стосовно яких висловлював своє ставлення, з родинними зв'язками тощо. Видання слугуватиме помічником дослідникам у пошуку й одержанні з величезного текстово-джерельного комплексу, напрацьованого у сучасному вернадськознавстві, конкретної цільової інформації щодо українського життя та діяльності геніального вченого із зазначенням джерел цієї інформації.

До участі в засіданні та обговоренні теми долучалися й інші дослідники в режимі офлайн-онлайн.

Джерело: <http://www.nbu.gov.ua/>

На завершення заходу низці учасників були вручені пам'ятні відзнаки й нагороди. За активну участь у підготовці наукових публікацій, пошуку унікальних архівних документів, що допомагають реконструювати творчу спадщину одного з фундаторів вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи В. І. Вернадського, Почесною грамотою [Національної академії аграрних наук](#) нагороджено генерального директора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, члена-кореспондента НАН України [Любов Дубровіну](#), Подякою [Національної академії аграрних наук](#) відзначено [Андрія Шаповала](#), [Лідії Яременко](#) вручено пам'ятну ювілейну медаль «100 років Національної академії аграрних наук України».

Корисні посилання:
[ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА "УКРАЇНКА". Вернадський Володимир Іванович \(1863–1945\)](#)
([вгору](#))

Додаток 44

05.10.2023

Запис вебінару «Перебудова та реконструкція бібліотеки: як запобігти помилкам»

Американські фахівці – планувальник простору, архітектор і бібліотекар публічної бібліотеки, а також українські бібліотекарі говорили про фаховий підхід до оновлення простору бібліотек ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Спікерами були:

- **Девід Вінджамурі**, доцент (adj.) Нью-Йоркського університету та керівник ThirdWay Space, автор книги «Планування бібліотечного простору: посібник Асоціації публічних бібліотек» (ALA, 2019).
- **Джо Хаберті**, головний архітектор Engberg Anderson Architects. Понад тридцять років він займається проектуванням та будівництвом бібліотек та інших громадських будівель і має пристрасть до створення чудових просторів для людей.
- **Джулі Ретерфорд**, директор публічної бібліотеки громади Четко в Брукінгсі, штат Орегон, раніше вона працювала в бібліотеках Огайо. Нещодавно закінчила дворічну реконструкцію бібліотеки.
- **Василь Кметь**, канд. іст. наук, директор Львівської муніципальної бібліотеки, єдиної мережі 49 публічних бібліотек Львівської МТГ: для дітей, дорослих, студентів, людей похилого віку і навіть домашніх улюбленців. Раніше він працював директором Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка та Централізованої бібліотечної системи для дітей м. Львова.

Модерувала вебінар: **Валентина Пашкова**, докт. іст. наук, доц., заслужений працівник культури України, голова Експертної ради ВГО Українська бібліотечна асоціація.

Переглянути запис вебінару можна на [Youtube-каналі](#) ВГО Українська бібліотечна асоціація.

([вгору](#))

Додаток 45

10.10.2023

Бібліотечний вересень у Торуні, Польща

Від імені Української бібліотечної асоціації участь у цих подіях взяли чинні члени Польської спілки бібліотек:

- Львівська обласна бібліотека для дітей в особі директорки, членкині УБА **Ольги Конасової**;

- Централізована бібліотечна система Солом'янського району міста Києва в особі директорки, членкині Президії УБА **Івanni Щербини** ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Іванна Щербина презентувала доповідь **«Працюємо на перемогу: Бібліотеки України під час війни»**, а Ольга Конасова представила проєкт **«Промоція дитячої літератури з використанням сучасних технологій»**.

Під час Загальних зборів президент Польської спілки бібліотек Ян Краєвський задекларував наміри щодо зміцнення подальшої співпраці Польської асоціації бібліотек та ВГО Українська бібліотечна асоціація, закріплені Угодою про співпрацю ще у 2008 році, та ініціював розвиток україно-польської проєктної діяльності краєзнавчої тематики.

Конференція «Функціонування бібліотек після пандемії: новий досвід. Бібліотеки в новому середовищі» стала продовженням проєкту Литовської асоціації муніципальних публічних бібліотек (LSVBA) «Новий досвід бібліотек у контексті змін довкілля», який проходив 2-4 травня 2023 р. в місті Клайпеда та участь в якому також брали представники УБА.

Тож тепер наші колеги на цій, уже польській трибуні, продовжили розповідати світу як «Новий досвід бібліотек в контексті змін довкілля» виглядає в українських реаліях: бібліотеки стали і залишаються активними учасниками опору окупанту; сотні тисяч українців, які втікали від війни, знайшли у бібліотеках підтримку та розраду; ми весь час вчимося працювати в тилу метавійни, коли фізичне виживання фактично залежить від того, чим насичений інформаційний простір; у нас величезна проблема з кадрами і матеріальними ресурсами, але, як би це не було парадоксально, ця трагічна війна, ця складна ситуація дає можливість перевантажити українську бібліотечну сферу, усвідомити нову роль і критично важливе значення бібліотек у розбудові демократичного суспільства.

У рамках конференції відбувся також візит до Воєводської публічної бібліотеки – Бібліотеки Коперника в Торуні. Польські колеги ділилися своїми напрацюваннями та досвідом роботи.

Під час двогодинного практикуму розповіли як бібліотека працює над збереженням історичної спадщини, провели музейний майстер-клас з консервації книжкових раритетів, показали спеціалізовані мікроскопи та лабораторне обладнання, завдяки чому є можливість проводити актуальні дослідження пам'яток у книжкових колекціях.

Особливу увагу звернули на краєзнавчу бібліотечну роботу. Було цікаво ознайомитися як бібліотека популяризує місцевих авторів та місцеву історію, описану в художніх книжках, – бібліотекарі пильно стежать за літературними новинками і будь-яка книга, де є згадка про місто Торунь чи Куявсько-Поморське воєводство, одразу комплектується до бібліотечного фонду. На абонементі розміщено окремі красиві стенди з художньою літературою, в якій є хоч найменша згадка про дану місцевість.

Є стенди про авторів, які звідси родом, і не важливо, що саме вони писали чи пишуть, головне – торунці пишаються, що ці люди тут народилися. Є величезна впорядкована колекція різних документів та матеріалів, в яких є хоч один рядок про Торунь. Є сховище стародруків, відділ цінних книжкових експонатів та середньовічних рукописів. Нам розповіли, що і Міністерство культури та національної спадщини, і місцеве самоврядування Куявсько-Поморського воєводства заохочує та всіляко сприяє проєктній діяльності бібліотеки щодо збереження та популяризації історичних, краєзнавчих тем.

Бібліотекарі записують подкасти про наявні в бібліотеці книги та журнали сторічної і більше давності, організують і проводять загальнонаціональні літературні конкурси (із чималим призовим фондом) на кращу книгу на обласну тему, беруть участь у Національних читаннях, які проводяться під почесним патронатом Президента та Першої леді Польщі. І звичайно, скільки би років не минало, торунці дуже-дуже пишаються головним мешканцем свого міста – Миколаєм Копериком. А бібліотека, яка носить його ім'я, є справжньою меккою прихильників цього видатного астронома, - йому присвячені наукові конференції, виставки, лекторії, живі уроки історії, художні заняття, творчі перформанси, рухливі технологічні ігри та інші різноманітні активності.

Ми побачили як бібліотека поєднує інвестиційну роботу з культурно-освітньою діяльністю, як через сучасні технології популяризують науку, історичні книги та події, як урбаністичні лекції та лицарські шоу, які організовує бібліотека, формують у юних поляків гордість за свою країну.

Багато чому є нам у зарубіжних колег повчитися. Але багато чим і зарубіжні колеги запрошують нас ділитися. Тож співпраця для обміну досвідом українських, польських та литовських бібліотекарів про контекст діяльності в умовах нестабільного світу триває.

*Іванна Щербина,
членкиня Президії ВГО Українська бібліотечна асоціація*

(вгору)

Додаток 46

11.10.2023

XIII Львівський міжнародний бібліотечний форум: післясмак

Пленарне засідання, підведення підсумків та частина інших заходів програми також транслювалися на Фейсбук-сторінках Української бібліотечної асоціації та партнерів. До роботи долучилися понад 300 бібліотекарів, науковців, викладачів закладів вищої освіти, видавців, авторів, читачів, провайдерів інформаційних послуг, членів та партнерів ВГО Українська бібліотечна асоціація з усіх куточків України та з партнерських організацій Польщі, Німеччини, Литви, Великої Британії ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Цьогорічна тема «Бібліотека вільних людей» є знаковою, адже бібліотека – це, насамперед, про людей і для людей, що ще більше оприявнилося під час повномасштабного вторгнення. У бібліотеці народжуються вільні люди майбутнього, і тут вільні люди творять сенси нашого майбутнього, про що на **відкритті** наголосила Президентка Української бібліотечної асоціації **Оксана Бруй**.

Учасників Бібліофоруму привітали т.в.о. міністра культури та інформаційної політики України **Ростислав Карандєєв**, проєктна менеджерка Міністерства цифрової трансформації України **Руслана Коренчук**, заступник голови Львівської ВОА **Іван Собко**, а також представники партнерських організацій та співорганізаторів: **Марієтта Зандер**, керівниця відділу «Інформація та бібліотека» Goethe-Institut в Україні, **Олег Яськів**, проректор з наукової роботи, директор Центру Митрополита Андрея Шептицького Українського католицького університету, **Оксана Микитин**, директорка Бібліотеки Українського католицького університету та **Андрій Андрухів**, директор Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка». Усі, хто говорив вітальні слова, наголошували на ролі бібліотек у подоланні викликів, пов'язаних з повномасштабним вторгненням, відновленням життя на деокупованих територіях та після перемоги.

На пленарному засіданні **«Бібліотека. Незламність заради майбутнього»** ключовими доповідачами були **Богдан Тихолоз**, канд. філолог. наук, доцент, літературознавець, франкознавець, публіцист, директор Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка, та **Павло Казарін**, журналіст, публіцист, військовослужбовець ЗСУ.

Богдан Тихолоз у промові «Вільні незламні люди майбутнього. Роль, місія бібліотеки» наголосив на важливості бібліотек для того, щоб наші діти, які і є людьми майбутнього, зростали в розумінні своєї ідентичності та загальнолюдських цінностей демократичного суспільства.

У розмові з аудиторією про культурний тил в умовах війни Павло Казарін акцентував увагу присутніх на вирішальному значенні культурного тилу у боротьбі з ворогом та на спорідненості культури й армії. Саме зв'язок «культура-ідентичність країни-ідентичність армії» впливає на те, чи спроможна армія відкрити вогонь по ворогу. Павло говорив про недопустимість українцями втоми від війни, бо це означає поразку, і яка роль тут культурних інституцій, про наші внутрішні окопи та фокус ворога на інформаційній складовій війни, а також про військову літературу як рефлексію та можливість говорити до світу про пережите.

У панельному засіданні **«Дружні, сильні, єдині: слово зарубіжним партнерам»** взяли участь **Олаф Хамман**, директор Східноєвропейського Відділу Берлінської Державної Бібліотеки (Німеччина), д-р **Томаш Маковський**, Генеральний директор Національної бібліотеки Польщі, **Єжі Вознякевич**, директор Воєводської публічної бібліотеки у Кракові (Польща), д-р **Лаура Юхневич**, Президентка Литовської асоціації бібліотекарів, **Едіта**

Урбонавічене, Голова Литовської асоціації муніципальних публічних бібліотек. Модерувала засідання виконавча директорка Асоціації *Ярослава Сошинська*, переклад з англійської забезпечила *Крістіна Галустова*, провідна бібліотекарка КЗ «Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека» ЗОР.

Наші дорогі колеги ще раз засвідчили непохитну підтримку України та українських бібліотекарів, розповіли про спільні проєкти та заходи, адвокацію інтересів України в міжнародних організаціях, добротинну допомогу, послуги та сприяння працевлаштуванню українських переселенців та багато іншого. З поваги до нашої мужності і незламності д-р Томаш Маковський виступав українською мовою, що надзвичайно зворушило аудиторію.

Презентацію виставки самвидаву 1988-1990 рр. із фонду стародруків та спеціальних колекцій Бібліотеки УКУ «Вільні люди: тоді і зараз» провів провідний бібліотекар *Юрій Степовий*. Ця колекція є яскравим проявом прагнення людини до волі та незалежності та підтверджує, що свобода слова є однією з найважливіших громадських свобод.

На **круглому столі «Бібліотеки як Хаби цифрової освіти»** обговорювали результати проєкту «Розвиток спроможності бібліотек – Хабів цифрової освіти», що впроваджується ВГО Українська бібліотечна асоціація за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та проєкту «Цифрові, інклюзивні, доступні: підтримка цифровізації державних послуг в Україні» (Проєкт підтримки Дія), який ПРООН в Україні реалізує за фінансової підтримки Швеції. У фокусі обговорення був практичний посібник «Бібліотеки – Хаби цифрової освіти», навчання координаторів Хабів у регіональних тренінгових центрах, актуальні заходи в Хабах як відповідь на сучасні виклики, кількісні й якісні результати проєкту, орієнтири розвитку спроможності Хабів для виконання завдань цифрової трансформації України. [Детальніше](#) читайте на порталі Асоціації.

Другий день Львівського міжнародного бібліотечного форуму розпочався **панеллю «Бібліотеки як волонтерські та соціальні хаби»**, в межах якої було проведено **круглий стіл «Працюємо на перемогу»**. Говорити про бібліотеки як центри волонтерської допомоги та соціальні хаби можна було усі дні Форуму і ця тема постійно простежувалася у заходах. За круглим столом зібралися представники різних бібліотек – сільських, міських; публічних, університетських; з деокупованих територій, з територій, що знаходяться в зоні обстрілів, з відносно безпечних територій. Частина колег приєдналися до зустрічі в онлайн-форматі.

Щирі сльози викликала розповідь *Юлії Какулі-Данилюк*, бібліотекарки Капітолівської сільської бібліотеки (Харківська обл.) про відновлення бібліотеки після деокупації. Розповідь про вивезення книг з історії України в період окупації села зачепила кожного. У цій бібліотеці повністю знищений бібліотечний фонд вдалося відновити і навіть покращити зусиллями волонтерів та добротинців та за повної підтримки з боку громади.

Вразила діяльність колег-бібліотекарів ЦБС м. Нікополь (Дніпропетровська обл.), яку представила директорка **Олена Стовба**. Налагодження роботи бібліотеки під обстрілами у прифронтовому місті, надання підтримки мешканцям своєї громади – це досвід, якого набули нікопольські бібліотекарі. Попри участь фахівців публічних бібліотек у забезпеченні соціальних потреб громади, вони виступають осередком волонтерської діяльності і започаткували нові проекти, спрямовані на підтримку ЗСУ, постійно діючі акції зі збору макулатури, курси першої домедичної допомоги, «Здорове літо з бібліотекою» для дітей-переселенців. Усвідомлення можливостей бібліотекарів відбувається в умовах воєнного стану. Громада відчуває реальну підтримку від бібліотеки і влада бачить у бібліотеці відповідального партнера. Пані Олена наголосила на стратегічній важливості комунікації «бібліотека – громада – влада», яка слугує адвокації.

Директор Львівської муніципальної бібліотеки **Василь Кметь** розповів про організацію серйозного волонтерського тилу львівськими книгозбірнями (49 філій): підтримка ЗСУ; створення шелтерів для ВПО; збір коштів; підтримка добровільних проектів; збір книг для потреб ВПО за кордоном та на деокупованих територіях; співпраця з військовими інформаційними службами, капеланами, психологами. Це лише частина того, що роблять об'єднуючись львівські бібліотекарі. Львів'яни, перебуваючи територіально далі від лінії розмежування, намагаються всіма силами допомагати колегам і всім українцям, які того потребують.

Вразив волонтерський проект бібліотеки Українського католицького університету «Хочу читати». **Марта Музика**, заступник директора, та **Олександра Яручик**, керівник проектів і програм розповіли історію розвитку проекту, який розпочався із передачі книг закордон, де поселилися українці, які мусили покинути Україну. Проект має продовження в Україні – збір книг у зруйновані внаслідок воєнних дій бібліотеки, збір коштів на відновлення бібліотек у зруйнованих школах. Бібліотека максимально залучає усі резерви – працівників, студентів, викладачів, партнерів і львів'ян. Акції, організовані бібліотекою, знаходять відгук у серцях небайдужих. Колеги поділилися практичними кейсами – де шукати підтримку, як просувати проект у соціальних мережах й ін.

Повномасштабна війна виявила наші слабкі сторони, АЛЕ ми відкрили у собі суперсилу – вміння єднатися, вміння самоорганізовуватися, працювати у напрямках, якими раніше не займалися, відшукувати внутрішні резерви. Ми об'єднуємо навколо себе громади. Нас побачили й оцінили. Закріпитися на позиціях інформаційної оборони і рухатися далі до Перемоги – важливе завдання українських бібліотекарів.

Як організувати свою роботу після війни бібліотекарі розмірковують вже сьогодні. Ми готові вивчати досвід і напрацювання інших країн. Членкиня Президії ВГО Українська бібліотечна асоціація **Оксана Бояринова** презентувала досвід роботи бібліотек Франції та проектів «Бібліотеки без кордонів», їхні кращі практики щодо того як організувати

мобільні та мікробібліотеки у місцях, де немає доступу до бібліотеки чи доступу до інформації. Це особливо актуально для деокупованих територій, де бібліотеки, на жаль, пошкоджені.

Панельна презентація «Партнерство для перемоги та розвитку» збрала партнерів, які допомогли нам в організації Бібліофоруму і тих, хто активно підтримує та допомагає українцям закордоном та українським бібліотекам долати виклики війни.

Директор видавничого дому «Гельветика» **Олег Головка** розповів про специфіку роботи восьми видавництв і книжкової друкарні «Таки Бук», які належать до видавничого дому.

Ігор Огура, директор ТОВ «Бібліо.Центр» розповів про підтримку глобальною KoHa-спільнотою України, а також про впровадження АБІС KoHa в українських бібліотеках.

Про те, як світова культурна спільнота з перших днів повномасштабного вторгнення мобілізувалася для захисту українського культурного надбання через міжнародну волонтерську ініціативу Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO) розповіла д-р **Гудрун Вірці** з Баварської Державної Бібліотеки (Німеччина).

Як формуються та працюють слов'янські колекції у фондах Бодліанських бібліотек Оксфордського університету з присутніми поділилася предметна консультантка відділу слов'янських та східноєвропейських колекцій цієї бібліотеки.

Загальна увага всіх учасників панельної презентації була зосереджена на діях для підтримки України та українських бібліотек зокрема.

У Львівській обласній бібліотеці для дітей директорка **Ольга Конасова** провела майстер-клас **«Bits & Books: популяризація читання за допомогою інформаційних технологій»**, на якому поділилася досвідом використання сучасних технологій, програмування, друку 3D-моделей, використання віртуальної реальності та доповненої реальності, для зацікавлення дітей до книги, розвитку читацьких навичок, креативності та розширення їх знань.

Третій день Бібліофоруму був присвячений темі **«Бібліотеки у психологічній підтримці»**. Учасники панелі говорили про відновлення ментального здоров'я нації та що можуть зробити в цьому бібліотеки? Впевнені, що поради від психолога **Ольги Луців** допоможуть бібліотекарям знайти своє місце в післявоєнному відновленні психічного, психологічного та емоційного стану українців.

А на майстер-класі з бібліотерапії **«Острів безпеки у світі небезпек»** **Христина Богатирьова** та **Катерина Сухорєбська**, працівниці Львівської обласної бібліотеки для дітей продемонстрували, як проводити навчально-розвивальні заняття за методикою EOP.Kids.Ukraine для дітей віком 3-6 років, які отримали психологічні травми внаслідок війни. Завдяки заняттям Elements of Play Lessons (EOP), у дітей формуються нові навички

комунікації, які були втрачені у зв'язку з окупацією, обстрілами, втратою житла, зміною місця проживання, браком друзів тощо.

Велике зацікавлення аудиторії викликала дискусія **«Як розмовляти з дітьми про війну?»**, на якій відома письменниця, казкарка, арт-терапевт, психологиня **Катерина Єгорушкіна** разом з психологинею **Наталією Щербиною**, яка має досвід роботи в бібліотеці, радили, як завдяки книгам можна справлятися з негативними емоціями та зцілюватися від травмуючих подій. Також пані Катерина ділилася досвідом, як книга стає засобом, що пояснює дітям жахіття війни, допомагає їм знімати стрес і тривожність, дає підтримку і розраду.

У межах Форуму пройшов **міжнародний семінар «Все про безпеку в бібліотеці: фізичну та цифрову»**. Він є підсумковим для проекту «Бібліотека як безпечний простір», який реалізується ВГО Українська бібліотечна асоціація спільно з Goethe-Institut в Україні.

Еран Карпель, архітектор, власник Karpel Physical protection Consulting LTD (Ізраїль) поділився досвідом цієї країни щодо архітектури, стандартів та рекомендацій для укриття. Як колишній офіцер «Командування Тилу», він консультує ізраїльський уряд з питань будівництва укриття і з радістю долучився до нашого заходу, щоб поділитися своїми напрацюваннями з українськими бібліотекарями.

Лариса Лугова, заступниця директора Львівської обласної бібліотеки для дітей презентувала методичні поради бібліотекарям щодо організації укриття у бібліотеках, з якими можна [ознайомитися](#) на порталі Асоціації.

Катерина Бабич, активістка проекту «Без кордонів» та аналітикиня Центру Cedos, розповіла про «потенціал бібліотеки як безпечного простору» в аспекті дотримання прав людини та забезпечення захищеності різних верств населення у приміщенні бібліотеки.

Кирило Бескоровайний, співзасновник журналу Куншт сфокусувався на темі медіаграмотності як основи безпечного цифрового простору та презентував «Настільну гру з медіаграмотності».

У четвертий день Бібліофоруму говорили про майбутнє на **панелі «Бібліотеки [для] майбутнього»**. Перша подія задала тон і всьому дню, а якщо брати глобальніше, то можливо, і всьому нашому подальшому бібліотечному року – із виступом **«Мистецтво запалювати зорі»** на Форум завітав один з найпотужніших мотиваційних спікерів в Україні, громадський діяч, викладач, військовий капелан, письменник і співзасновник Української академії лідерства **Андрій Зелінський**.

Говорили про те, як в умовах війни знаходити сили, можливості, натхнення, щоб працювати на Перемогу; що робити з сьогоднішнім та чи можливо у воюючій країні підготуватися до викликів майбутнього? На півтори години присутні ніби поринули в інший світ, туди, де панує віра в себе і свої сили, де кожен з нас здатний на багато, де є місце постійному розвитку та руху вперед, де людина «запалює зорі» сама і веде за собою. Ми побачили, що цей інший світ є реальністю. І ми хочемо в цій реальності бути,

цю реальність творити, хочемо навчитися долати страхи, знімати свої внутрішні обмеження, не боятися «виходити за вали». Бо «Я завтра – це результат мого сьогодні». І чим ми сьогодні живемо, чим ми зараз наповнені, таким і буде наше завтра.

Виступ Андрія Зелінського і невелика сесія запитань-відповідей були настільки надихаючими, що незчулися, як порушили всі таймінги. Але це стало гармонійним переходом до наступної події – **відкритої розмови «Відновлювати не можна змінювати»** – конструктивної, професійної дискусії про наболіле: наскільки успішно відбувається процес актуалізації бібліотечних фондів; як позбутися застарілих законодавчих норм, які стримують розвиток бібліотек; якими є умови праці бібліотекарів на прифронтових територіях; які компетентності й навички потрібні сучасному бібліотекару, щоб адвокатувати бібліотекарство та залучати ресурси для розвитку; чим мотивувати молодих людей, щоб вони захотіли прийти і залишитись у професії, і взагалі, як долати стереотипи про бібліотеки. Це була дійсно щира та відверта розмова однодумців і фахівців про виклики.

Круглий стіл «Здоров'я нації та наслідки війни – як бібліотекам зробити свої громади здоровішими?», який відбувся в America House Lviv, став майданчиком для розвитку теми кроссекторальної взаємодії, підтримки бібліотеками та просування своїми заходами теми громадського здоров'я. Гостями стали **Мар'яна Служинська**, регіональна координаторка Україно-швейцарського проекту «Діємо для здоров'я» у Львівській області, **Світлана Кириї**, завідувачка відділу зовнішніх комунікацій та маркетингу Національної наукової медичної бібліотеки України та **Наталія Кучеряєва**, керівниця Диканської публічної бібліотеки з Полтавщини.

У доповідях гостей було презентовано реальні приклади підтримки медичної системи немедичними установами в питаннях профілактики захворювань у часи викликів воєнного стану - ілюстрували таку співпрацю фестивалями здоров'я, які відбувалися в Україні за підтримки бібліотечних локацій та популяризації здорових книг, живими та онлайн-зустрічами з лікарями в просторах бібліотек, використанням куточків здоров'я при бібліотеках (наборів доступного медичного та спортивного обладнання, оформлених в бібліотечних просторах обслуговування користувачів) та іншими активностями. Відвідувачі круглого столу також долучилися спонтанною руханкою до ініціативи Be Activ Day, яка проходила в Україні 22-23 вересня. Модератором локації була **Ірина Варламова** – координаторка проекту «Здорові бібліотеки», що впроваджується БО «БФ «Бібліотечна країна» за підтримки Україно-швейцарського проекту «Діємо для здоров'я». Ірина познайомила учасників круглого столу зі здобутками проекту у 2022-2023 роках та запланованими активностями на наступний рік.

Наприкінці дня у п'ятницю ми підводили **підсумки** цікавої та інтенсивної роботи учасників Форуму впродовж чотирьох днів. Говорили про незламність та майбутнє бібліотек. З **підсумковою доповіддю «Українські бібліотеки. Незламність і візія майбутнього»** виступили **Олег Сербін**, в.о.

генерального директора Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, член Президії Української бібліотечної асоціації та **Оксана Бруй**, директорка Науково-технічної бібліотеки КПІ ім. Ігоря Сікорського, Президентка ВГО Українська бібліотечна асоціація.

Олег Сербін наголосив на зовнішніх обставинах, в яких вже тривалий час працюють українські бібліотеки: війна та повномасштабне російське вторгнення, економічна нестабільність, реформа децентралізації, «недолуга» державна політика в галузі (постійна зміна тих, хто приймає рішення, хронічне недофінансування науки, освіти, культури, застаріла нормативно-правова база, відсутність координації між органами управління, в чиєму підпорядкуванні знаходяться бібліотеки), а також швидка зміна обставин та невизначеність. Було надано узагальнену інформацію про втрати національних, освітянських, університетських та публічних бібліотек від російської агресії. Означивши виклики, які стоять перед нашими бібліотеками вже багато років, а також ті, які пов'язані з повномасштабним вторгненням, Олег Сербін наголосив на тому, як гнучко наші бібліотеки реагують на ситуацію, перебудовують свою роботу під потреби користувачів та спрямовують свої активності на подолання викликів.

Оксана Бруй представила *спільне бачення майбутнього бібліотек від Української бібліотечної асоціації та Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, де бібліотеки – простір співдії, місце сили, зростання та дозрівання людей майбутнього, майбутнього громади та майбутнього України*. Щоб втілити цю візію в життя, бібліотеки можуть застосувати для організації своєї роботи, простору та послуг модель «чотири простори», екосистемний підхід та дизайн-мислення. Основні акценти щодо майбутнього бібліотек зроблено на доступному, зручному та безпечному просторі, актуальних бібліотечних колекціях, технологіях, а також на компетентностях бібліотекаря та керівника бібліотеки. Було представлено сильні сторони та можливості, які мають використати бібліотеки, означено основні завдання, які необхідно виконати на державному та місцевому рівні, щоб через розвиток бібліотек розвивати людський потенціал та громадянське суспільство в Україні.

На підсумковій панелі учасники поділилися своїми враженнями та емоціями від заходів XIII Львівського міжнародного бібліотечного форуму та від спілкування з колегами. Підкреслено, що Форум пройшов успішно, а вдалий змішаний формат варто застосовувати й надалі.

Ми надзвичайно вдячні усім організаторам, партнерам, Виконавчому офісу Асоціації, перекладачам та учасникам Форуму, адже завдяки всім нам Бібліофорум відбувся.

Більше фото заходу знайдете на [Flickr](#).

Організаційний комітет

XIII Львівського міжнародного бібліотечного форуму

(вгору)

13.10.2023

Свято об'єднаних місією творення «Великої української енциклопедії»

У заході взяли участь близько ста п'ятдесяти учасників, серед яких науковці Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук України, Національної академії мистецтв України, інших наукових інституцій, науково-педагогічні працівники провідних закладів вищої освіти, незалежні експерти та симпатички «Великої української енциклопедії». До роботи конференції долучились дослідники з Угорщини та Франції ([Наукова установа «Енциклопедичне видавництво»](#)).

Вітальним словом конференцію розпочали перший заступник Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України Богдан Червак та академік НАН України, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, заступник голови Головної редакційної колегії «Великої української енциклопедії» Микола Жулинський.

У доповідях та в ході обговорень учасники порушили актуальні проблеми української енциклопедистики в реаліях війни, критеріїв добру гасел до енциклопедії, проблем штучного інтелекту при створенні енциклопедичних видань, мови та стилю енциклопедій, увиразнили значущі події та постаті в історії енциклопедистики. Колеги поділилися досвідом створення галузевих енциклопедій та енциклопедичних порталів.

Детальніше з темами панельних дискусій та виступами учасників можна ознайомитись у Програмі конференції: https://ev.vue.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/Prohrama_VUE_konf_11.10.2023_druk.docx

(вгору)

13.10.2023

У Києві пройшла X Міжнародна наукова конференція з історії археології

Протягом двох днів вчені говорили про важливість і самодостатність візуальних джерел у вивченні історії археології. Учасники презентували актуальні проєкти, спрямовані на збереження історико-культурної спадщини способом оцифрування, розповіли у [Національному заповіднику Києво-Печерська лавра \(Світ\)](#).

Водночас дослідники представили нові й маловідомі матеріали з історії археології кінця XIX – першої третини XX ст. Зокрема, йшлося про можливість використання літературних творів для верифікації історико-археологічних ландшафтів минулого.

У фокусі професійних дискусій опинилася низка актуальних злободенних питань і викликів:

- збереження археологічної спадщини в умовах російської окупації Криму;
- грабіжницькі розкопки й нелегальний обіг об'єктів історико-культурної спадщини;
- неприпустимість експонування артефактів із сумнівним бекграундом.

Традицію проведення конференцій з історії археології започатковано 2010 р. на базі Інституту археології НАН України. Цьогоріч співorganizаторами заходу разом із Заповідником виступили Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та ВГО «Спілка археологів України». Із програмою роботи конференції можна ознайомитися за посиланням у першому коментарі.

Наступна зустріч дослідників відбудеться в Кракові на базі місцевого археологічного музею.

([вгору](#))

Додаток 49

21.10.2023

В Україні почав працювати віртуальний музей української діаспори: навіщо це рішення

У чому проблема?

В Україні понад 20 місяців йде війна з російською федерацією. Саме зараз, коли українське суспільство переосмислює свою історію та усвідомлює, наскільки важливим є внесок світового українства у нашу боротьбу і майбутню Перемогу, важливо надавати інформацію про українські цінності та культуру нашої країни ([Рубрика](#)).

За словами наукової керівниці проєкту, кандидата історичних наук Ольги Сухобокової, необхідно було створити такий ресурс, який розповідатиме українцям про:

- історію української діаспори,
- її боротьбу за незалежність України,
- збереження на еміграції культурних і духовних скарбів української нації.

І це є особливо актуальним сьогодні.

Яке рішення?

[Віртуальний музей](#) української діаспори створено Музеєм української діаспори (м. Київ, Україна) та Міжнародним благодійним фондом світових українців "Діаспора" за участі Музею історії міста Києва, Центру української культури та освіти "Осередок" (Вінніпег, Канада), Українського Національного Музею в Чикаго (США), Української вільної академії наук (Нью-Йорк, США).

До кола партнерів планується залучати й інші інституції та приватних осіб.

Це освітня та науково-просвітницька веб-платформа, створена з метою:

- збереження та оприлюднення оцифрованої колекції Музею української діаспори у Києві та його партнерів з України і зарубіжжя,
- поширення знань про історію та культурні надбання світового українства,
- ознайомлення з діяльністю українських інституцій світу та видатних особистостей українського походження, публікації наукових та науково-просвітницьких матеріалів з діаспорознавства.

Як це працює?

На етапі запуску Віртуального музею української діаспори на веб-платформі розміщено **близько 400 оцифрованих експонатів**.

Створені окремі тематичні та меморіальні розділи, зокрема, присвячені:

- останньому Президенту УНР в екзилі Миколі Плав'юку,
- диригенту та композитору Олександрові Кошицю,
- мистецькій династії Кричевських,
- українцям в Канаді та Австралії.

У розділі "Імена" представлено життєписи та світлини **80-ти представників трьох хвиль еміграції**: серед них є широко відомі постаті, які залишили помітний слід у різних царинах, а також ті, які, на жаль, ще майже не відомі на батьківщині.

Також розпочато роботу зі **збору та оприлюднення на сайті інформації** про колекції світової україніки, які зберігаються в різних музеях та архівах України та світу, оприлюднені фахові наукові дослідження.

За словами шеф-редакторки проєкту, мистецтвознавиці та директорки Музею української діаспори Оксани Підсухи, колекція Музею української діаспори наразі налічує **близько 20 000 експонатів**.

Першочергово **оцифровуються** та розміщуватимуться на сайті **твори мистецтва та особливо рідкісні історичні артефакти**.

Наразі оприлюднено **понад 100 артефактів** із колекцій світових українських інституцій, переданих Віртуальному музею української діаспори.

Команда проєкту:

- Оксана Підсуха, шеф-редакторка та кураторка,
- Ольга Сухобокова, наукова керівниця,
- Ганна Лексіна, головна редакторка,
- Олена Подобєд, наукова редакторка,
- Юлія Ковальська, виконавча директорка,
- Олександра Драч, наукова редакторка,
- Олександра Підсуха, літературна редакторка й перекладачка.

Проєкт реалізовано за підтримки Українського культурного фонду (УКФ).

[\(вгору\)](#)

06.10.2023**Нові діджитал-можливості під час війни: відбулася презентація програми «Цифрова Європа»**

«Участь України в програмі “Цифрова Європа” — це ще один крок, щоб зробити нашу країну найзручнішою цифровою державою у світі. Українці мають змогу отримати гранти для технологічних проєктів, які можна масштабувати на всі країни ЄС. Загалом бюджет для цифрових грантів рекордний — 6 млрд євро. Також українські спеціалісти можуть долучитися до мережі Європейських цифрових хабів. Вивчати найкращі міжнародні практики та ділитися досвідом цифровізації», — зазначив **Михайло Федоров**, Віцепрем'єр-міністр України з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій — Міністр цифрової трансформації України ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

У межах програми можна отримати фінансування для розвитку власних проєктів: загальний фонд програми становить 7,5 мільярда євро до 2027 року. 6 з них виділено на фінансування напрямів Програми, що доступні для України. А саме — високопродуктивний комп'ютинг, штучний інтелект, цифрові навички й використання технологій в економіці та суспільстві. Дізнатися більше про програму та про те, як податися на фінансування, можна [за посиланням](#).

«Попри російське вторгнення українці шукають і знаходять шляхи для розвитку не тільки власного бізнесу, а й репутації України на світовій арені загалом. Програма “Цифрова Європа” збільшить кількість можливостей для IT-бізнесу, інноваційних просторів та освітніх закладів, а також дасть змогу вивчити та запровадити європейські практики, що згодом стануть новим стандартом», — підкреслила **Валерія Іонан**, заступник Міністра цифрової трансформації України з питань європейської інтеграції.

Національним контактним пунктом у межах Програми стане Офіс з розвитку підприємництва та експорту. У центрі потенційні заявники можуть отримати консультації й необхідну інформацію.

«Завдяки національному контактному пункту реалізувати українські інноваційні проєкти стане ще простіше. Адже наша робота направлена на те, щоб розповідати про актуальні діджитал-можливості, полегшувати доступ до конкурсів програми “Цифрова Європа” та показувати кроки, які необхідно зробити, щоб отримати фінансування для реалізації й масштабування ідеї. Це сприятиме впровадженню цифрової трансформації в нашої країні, а українським учасникам допоможе стати більш конкурентоспроможними й успішно інтегруватися в цифровий ринок ЄС», — додав **Андрій Ремізов**, директор Офісу з розвитку підприємництва та експорту.

Завдяки Програмі значно розшириться мережа Європейських цифрових інноваційних хабів, яка допоможе бізнесу тестувати необхідні технології та

інструменти для роботи, а також інвестувати в найефективніші з них. Хаби створюватимуть на базі університетів, кластерів, дослідницьких центрів тощо.

«Проект GIZ “Цифровізація МСП у країнах східного партнерства” ставить за мету сприяти створенню та подальшому збільшенню спроможностей Європейських цифрових інноваційних хабів в Україні», — сказав Владислав Кавелін, старший радник проекту GIZ «Цифровізація МСП у країнах східного партнерства».

Захід відбувається в межах програми ЄС «Цифрова Європа», стратегічним реалізатором якої в Україні є Міністерство цифрової трансформації України, практичним консультантом — Офіс з розвитку підприємництва та експорту. Захід проводиться за підтримки GIZ (програма Цифровізація МСП у країнах східного партнерства).

[\(вгору\)](#)

Додаток 51

20.10.2023

Google підтримуватиме ініціативи МКІП щодо цифровізації української культурної спадщини та протидії ворожій дезінформації

Днями відбулася зустріч команди Міністерства культури та інформаційної культури України з представниками компанії Google. Сторони обговорили посилення співпраці у сфері збереження і промоції української культурної спадщини, а також шляхи спільної протидії російській пропаганді у медіапросторі ([Міністерство культури та інформаційної політики України](#)).

[Переглянути фотоальбом](#)

Ростислав Карандєєв висловив подяку компанії Google за підтримку та активну роботу у сферах культури та інформаційної політики в Україні. Йдеться про такі проекти, як Google Arts & Culture, допомогу у процесі оцифрування культурної спадщини, розвиток віртуальних екскурсій у музеях та інших культурних об'єктах України, а також постійну співпрацю у протидії поширенню фейкової ворожої інформації на платформі YouTube.

«Українська культура – це не лише музеї та культурні об'єкти, це люди, які створюють і підтримують українську спадщину. Ми пропонуємо Google поставити амбітну спільну мету – підтримати обдарованих митців, які мають великий творчий потенціал та мріють стати авторами цифрового витворів мистецтва. Ми були б вдячні, якби Google у партнерстві з МКІП запровадив гранти для навчання молодих українських митців у сфері Діджитал Арт», – сказав т.в.о. Міністра.

Крім того, Ростислав Карандєєв висловив пропозицію щодо партнерства та участі Google у процесі оцифрування музейних артефактів та створення баз даних для зберігання цих об'єктів.

Своєю чергою Віце-президентка Google зі взаємодії з органами державної влади та публічної політики в Європі **Аннет Кробрер-Ріль** висловила солідарність з Україною та пропозиції щодо подальшої співпраці з МКІП. Зокрема, йшлося про запуск другої фази Google Arts & Culture у Вашингтоні, долучення до представництва Google на платформі в Давосі з метою промоції української культури та розміщення спільних стендів. Представниця Google також висловила готовність продовжити співпрацю у боротьбі з ворожою дезінформацією на платформі YouTube та підтримувати розвиток цифровізації культури в Україні, включаючи сучасне мистецтво та підготовку митців.

«Щодо оцифрування та роботи з базами даних, у нас є конкретна пропозиція – оцифрування книг. Цю ідею можна втілити на практиці. Крім того, одним з можливих методів просування України як бренду та української культури є використання платформи YouTube, і ми готові спільно розглянути та втілити цю ініціативу на практичному рівні», – повідомила **вона**.

Віце-президент Google з питань Центральної та Східної Європи Патрік Воркінг висловив готовність інвестувати зусилля у співпрацю з креаторами, включаючи використання штучного інтелекту для спільної роботи. За його словами, компанія виявляє інтерес до високоякісного контенту і зацікавлена в українських креаторах, які готові долучитися до такого процесу.

«Українська культурна спадщина є однією з постійних цілей бомбардувань у війні росії проти України. Тому МКІП докладає всіх зусиль для її захисту і збереження. Дякую Google за всебічну підтримку не тільки у збереженні, але й у популяризації української культури в світі. Ми зацікавлені у розширенні співпраці в галузі штучного інтелекту та розвитку гейміфікованого контенту для глибшого та різноманітного пізнання української культури та навчання. Імерсивні виставки для промотування нашої культури в усьому світі та постійне навчання спеціалістів в сфері культури цифровим навичкам та новітнім технологіям також залишаються нашими постійними пріоритетами», – зазначила **заступниця очільника МКІП з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Анастасія Бондар**.

Заступник міністра з питань євроінтеграції Тарас Шевченко відзначив важливість подальшої боротьби з ворожою дезінформацією та наголосив на необхідності блокувати російський контент не лише в Україні, але і в усьому цивілізованому світі. Він також підкреслив важливість розвитку медіаграмотності серед українців, необхідність гармонізації українського законодавства у сфері медіа та інформаційної безпеки відповідно до європейських стандартів.

([вгору](#))

10.10.2023

РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

В розробленому документі описується підхід держави до регулювання штучного інтелекту, який сприятиме усуненню ризиків та розвитку його в інтересах держави, бізнесу й громадян ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Дорожня карта допоможе українським компаніям підготуватися до ухвалення закону-аналога AI Act Європейського Союзу, а громадянам – навчитися захищати себе від ризиків ШІ.

В основі впровадження регулювання штучного інтелекту лежить bottom-up підхід, який передбачає рух від меншого до більшого: спочатку надаються бізнесу інструменти для підготовки до майбутніх вимог, а після цього буде ухвалено закон. Переваги підходу, передбаченого дорожньою картою: українські компанії співпрацюватимуть з міжнародними партнерами завдяки правовому режиму, ідентичному з ЄС; кожна людина в Україні зможе захистити свої права в цифровому просторі; залучення міжнародних інвестицій в AI-напрямок; існуватиме безпечне середовище, де захищають права людини. Підхід враховує інтереси всіх ключових стейкхолдерів і дає змогу знайти баланс між інтересами бізнесу та захистом прав громадян.

Детальніше: <https://is.gd/EHaKU7>, <https://is.gd/hJ3cFQ>, <https://is.gd/kjzYdp> ([вгору](#))

20.10.2023

Колегія МОН схвалила подальший розвиток Національної електронної науково-інформаційної системи

Колегія Міністерства освіти і науки України підтримала подальший розвиток та доопрацювання Національної електронної науково-інформаційної системи nauka.gov.ua ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Відповідне рішення прийняли одногосно під час засідання колегії 19 жовтня 2023 року.

«Система дуже важлива для наукової сфери України, адже вона є інструментом для переведення більшості процесів у цифрову площину — конкурсів, атестації, ведення реєстрів тощо. Ми вже цього року вперше проводимо два конкурси проєктів наукових досліджень і розробок МОН у цій системі. Простими словами, у нас з'являється реальний шанс забути про "папки на зав'язках"», — зазначив заступник міністра освіти і науки України **Денис Курбатов**.

Розроблення Національної електронної науково-інформаційної системи (URIS) почалося 2020 року. **Наразі реалізовані такі модулі, які працюють у режимі дослідної експлуатації:**

- особистих кабінетів;
- конкурсів;
- профілів установ, вчених, проєктів, публікацій, дослідницької інфраструктури;
- консультування у сфері науки.

У стадії розроблення перебувають модулі:

- атестації наукових установ та ЗВО;
- державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави;
- державного реєстру дослідницької інфраструктури.

Подальший розвиток передбачає:

- поліпшення наявних та створення нових модулів;
- виправлення недоліків у законодавстві, що заважають ефективній роботі системи;
- надання українським ученим, науковим установам та ЗВО цифрового інструмента для демонстрації своєї дослідницької інфраструктури та наукових результатів;
- забезпечення можливостей комунікації між бізнесом та наукою;
- облік втрат української дослідницької інфраструктури внаслідок повномасштабного вторгнення РФ;
- забезпечення взаємного обміну інформацією між електронними системами обігу документації, пов'язаної з фінансуванням наукових досліджень.

Розвитком та удосконаленням URIS займатиметься Державна науково-технічна бібліотека України.

[\(вгору\)](#)

Додаток 54

11.10.2023

Розпочато конкурс стартапів з України та ЄС UNICORN (IT_Eureka) від Sigma Software Group

9 жовтня 2023 року Sigma Software Group запустила UNICORN – конкурс для стартапів з України та Європейського Союзу. Конкурс структуровано так, щоб провести стартапи через різні етапи, та має інтенсивну двотижневу програму для підтримки динамічної взаємодії [\(Світ\)](#).

Конкурс відбудеться у гібридному форматі. Він включатиме освітні вебінари, нетворкінгові заходи та численні пітчінги. Учасники зможуть поспілкуватись із впливовими інвесторами та встановити цінні партнерства під час онлайн-сесій та офлайн-заходів у Києві та Варшаві.

Конкурс IT-стартапів проходив з 2014 року під назвою IT_Eureka. За цей час отримано понад 900 креативних проєктів, 2200+ стартаперів взяли участь у змаганні, а також мали нагоду отримати консультації та знання від провідних спеціалістів галузі. Щороку конкурс IT_Eureka збирав навколо

себе дедалі більше яскравих ідей та неймовірних рішень від української молоді.

Цього року він пройде під новою назвою – Unicorn. Упродовж конкурсу учасники навчатимуться основ побудови успішного бізнес-проєкту, готуватимуться до участі у всесвітньо відомих акселераційних програмах, матимуть змогу отримати індивідуальний коучинг та практичні поради менторів.

Приймання заявок від учасників триватиме до **1 листопада 2023 року**.

Докладніше – на [сайті Міністерства освіти і науки України](#).

([вгору](#))

Додаток 55

27.10.2023

У Львівській політехніці створили унікальний Центр інновацій та компетенцій «КІБЕР.ДІЯ»

Мова йде про підготовку кваліфікованих фахівців для захисту інформації на різних рівнях. Університет і кафедри також мають взяти активну участь у розвитку сучасних технологій, аналізі алгоритмів і вивченні нових методів для виявлення кібератак та ефективного захисту від них ([Світ](#)).

В університеті є потужні кафедри захисту інформації та безпеки інформаційних технологій, які мають розгалужену співпрацю з ІТ-фірмами в Україні й за кордоном. Досвід і напрацювання кафедр дадуть можливість успішно реалізовувати всі завдання Центру, а передовсім створити хаб знань для підготовки фахівців для різних організацій та подальшої участі в національних і міжнародних проєктах, повідомляють у навчальному закладі.

У представленні Центру інновацій та компетенцій «КІБЕР.ДІЯ» взяв участь заступник міністра цифрової трансформації України Георгій Дубинський. У своєму вітальному слові представник влади зазначив:

– Це буде багатомірна робота. Важливо, щоб ми могли долучитися до активної кібероборони, а також подбали про соціальний вимір. Знаково, що це перший проєкт, який будемо реалізовувати в цьому Центрі. Це підсилить сферу послуг і допоможе ветеранам змінити життя. Сьогодні є великий кадровий голод на ринку праці на висококласних фахівців із кібербезпеки, зокрема серед приватних фірм. Також нам не треба забувати, як минулої осені ворог не лише бив по енергетичній системі, а й завдавав масованих атак по цифровій інфраструктурі. Тому важливо, щоб у кожному регіоні були люди, які зможуть опікуватися інформаційною безпекою.

Регіональні центри інновацій та компетенцій «КІБЕР.ДІЯ» працюватимуть у шести університетах:

- Національний університет «Львівська політехніка»
- Національний авіаційний університет
- Харківський національний університет радіоелектроніки

- Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
  - Державний університет «Житомирська політехніка»
  - Черкаський державний технологічний університет
- Серед стратегічних завдань Центру інновацій та компетенцій «Кібер.Дія» є:
- Хаб знань
  - Співпраця з вендорами
  - Інтеграція в екосистему кібербезпеки та інновацій ЄС
  - European Digital Innovation Hubs
  - Доступ середніх і малих підприємств до новітніх технологій
  - Підтримка інноваційної діяльності
- ([вгору](#))

Додаток 56

12.10.2023

WIPO: ОПРИЛЮДНЕНО ГЛОБАЛЬНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ІНДЕКС 2023 РОКУ. УКРАЇНА ПОСІДАЄ 55 МІСЦЕ.

Він розкриває рейтинг найбільш інноваційних економік світу цього року серед 132 економік і локалізує 100 найкращих науково-технічних інноваційних [кластерів](#) (eurosvita.net).

Global Innovation Index 2023 rankings

GII rank	Economy	Score	Income group rank	Region rank	GII rank	Economy	Score	Income group rank	Region rank
1	Switzerland	67.6	1	1	67	Bahrain	29.1	46	9
2	Sweden	64.2	2	2	68	Mongolia	28.8	7	13
3	United States	63.5	3	1	69	Oman	28.4	47	10
4	United Kingdom	62.4	4	3	70	Morocco	28.4	8	11
5	Singapore	61.5	5	1	71	Jordan	28.2	16	12
6	Finland	61.2	6	4	72	Armenia	28.0	17	13
7	Netherlands (Kingdom of the)	60.4	7	5	73	Argentina	28.0	18	6
8	Germany	58.8	8	6	74	Costa Rica	27.9	19	7
9	Denmark	58.7	9	7	75	Montenegro	27.8	20	36
10	Republic of Korea	58.6	10	2	76	Peru	27.7	21	8
11	France	56.0	11	8	77	Bosnia and Herzegovina	27.1	22	37
12	China	55.3	1	3	78	Jamaica	27.1	23	9
13	Japan	54.6	12	4	79	Tunisia	26.9	9	14
14	Israel	54.3	13	1	80	Belarus	26.8	24	38
15	Canada	53.8	14	2	81	Kazakhstan	26.7	25	3
16	Estonia	53.4	15	9	82	Uzbekistan	26.2	10	4
17	Hong Kong, China	53.3	16	5	83	Albania	25.4	26	39
18	Austria	53.2	17	10	84	Panama	25.3	48	10
19	Norway	50.7	18	11	85	Botswana	24.6	27	3
20	Iceland	50.7	19	12	86	Egypt	24.2	11	15
21	Luxembourg	50.6	20	13	87	Brunei Darussalam	23.5	49	14
22	Ireland	50.4	21	14	88	Pakistan	23.3	12	5
23	Belgium	49.9	22	15	89	Azerbaijan	23.3	28	16
24	Australia	49.7	23	6	90	Sri Lanka	23.3	13	6
25	Malta	49.1	24	16	91	Cabo Verde	23.3	14	4
26	Italy	46.6	25	17	92	Lebanon	23.2	15	17
27	New Zealand	46.6	26	7	93	Senegal	22.5	16	5
28	Cyprus	46.3	27	2	94	Dominican Republic	22.4	29	11
29	Spain	45.9	28	18	95	El Salvador	21.8	17	12
30	Portugal	44.9	29	19	96	Namibia	21.8	30	6
31	Czech Republic	44.8	30	20	97	Bolivia (Plurinational State of)	21.4	18	13
32	United Arab Emirates	43.2	31	3	98	Paraguay	21.4	31	14
33	Slovenia	42.2	32	21	99	Ghana	21.3	19	7
34	Lithuania	42.0	33	22	100	Kenya	21.2	20	8
35	Hungary	41.3	34	23	101	Cambodia	20.8	21	15
36	Malaysia	40.9	2	8	102	Trinidad and Tobago	20.7	50	15
37	Latvia	39.7	35	24	103	Rwanda	20.6	1	9
38	Bulgaria	39.0	3	25	104	Ecuador	20.5	32	16
39	Türkiye	38.6	4	4	105	Bangladesh	20.2	22	7
40	India	38.1	1	1	106	Kyrgyzstan	20.2	23	8
41	Poland	37.7	36	26	107	Madagascar	19.1	2	10
42	Greece	37.5	37	27	108	Nepal	18.8	24	9
43	Thailand	37.1	5	9	109	Nigeria	18.4	25	11
44	Croatia	37.1	38	28	110	Lao People's Democratic Republic	18.3	26	16
45	Slovakia	36.2	39	29	111	Tajikistan	18.3	27	10
46	Viet Nam	36.0	2	10	112	Côte d'Ivoire	18.2	28	12
47	Romania	34.7	40	30	113	United Republic of Tanzania	17.4	29	13
48	Saudi Arabia	34.5	41	5	114	Togo	16.9	3	14
49	Brazil	33.6	6	1	115	Nicaragua	16.9	30	17
50	Qatar	33.4	42	6	116	Honduras	16.7	31	18
51	Russian Federation	33.3	7	31	117	Zimbabwe	16.5	32	15
52	Chile	33.3	43	2	118	Zambia	16.4	4	16
53	Serbia	33.1	8	32	119	Algeria	16.1	33	18
54	North Macedonia	33.0	9	33	120	Benin	16.0	34	17
55	Ukraine	32.8	3	34	121	Uganda	16.0	5	18
56	Philippines	32.2	4	11	122	Guatemala	15.8	33	19
57	Mauritius	32.1	10	1	123	Cameroon	15.3	35	19
58	Mexico	31.0	11	3	124	Burkina Faso	14.5	6	20
59	South Africa	30.4	12	2	125	Ethiopia	14.3	7	21
60	Republic of Moldova	30.3	13	35	126	Mozambique	13.6	8	22
61	Indonesia	30.3	5	12	127	Mauritania	13.5	36	23
62	Iran (Islamic Republic of)	30.1	6	2	128	Guinea	13.3	9	24
63	Uruguay	30.0	44	4	129	Mali	12.9	10	25
64	Kuwait	29.9	45	7	130	Burundi	12.5	11	26
65	Georgia	29.9	14	8	131	Niger	12.4	12	27
66	Colombia	29.4	15	5	132	Angola	10.3	37	28

Source: Global Innovation Index Database, WIPO, 2023.

Note: For an explanation of classifications, see Economy profiles, endnote 1.

- High-income
- Upper middle-income
- Lower middle-income
- Low-income
- Europe
- Northern America
- Latin America and the Caribbean
- South East Asia, East Asia, and Oceania
- Northern Africa and Western Asia
- Sub-Saharan Africa
- Central and Southern Asia

Джерело: <https://euroosvita.net/>

Глобальний індекс інновацій базується на понад 80 показниках інноваційного потенціалу, включаючи інвестиції в дослідження та розробки, витрати на освіту та високотехнологічну продукцію. Одним з показників є позиція найкращих університетів у рейтингу [QS World University Rankings](#).

Існують серйозні регіональні відмінності в інноваційному потенціалі.

Швейцарія є найбільш інноваційною економікою у 2023 році, за нею йдуть Швеція, Сполучені Штати, Велика Британія та Сінгапур.

Цього року Швеція випередила США і піднялася на друге місце. Сінгапур увійшов до п'ятірки лідерів і зайняв лідируючу позицію серед економік регіону Південно-Східної Азії, Східної Азії та Океанії (SEAO).

Завантажити: [wipo-pub-global-innovation-index-2023.pdf](#) (997.13 Кбайт)
([вгору](#))

Додаток 57

17.10.2023

Пост-анонс форуму «IP&I management: Як комерціалізувати свій інноваційний продукт та заробляти?»

...13 та 14 жовтня в Києві [відбувся форум IP&I management](#) – велика дискусійна платформа в онлайн та офлайн форматах для обговорення особливостей комерціалізації інноваційних розробок у закладах вищої освіти, наукових установах та дослідницьких організаціях ([Київський Академічний Університет](#)).

Співробітники Київського академічного університету в рамках проєкту BOOSTalent були співорганізаторами даного форуму “IP&I management: Як комерціалізувати свій інноваційний продукт та заробляти?”, організованого IP офісом за підтримки iHUB.

Одним із першочергових завдань України є розвиток інноваційної інфраструктури, ефективна охорона і захист інтелектуальної власності та комерціалізація інновацій.

На цьому наголосив начальник управління інтелектуальної власності та інновацій [Міністерства економіки](#) України Андрій Анісімов, вітаючи учасників [форму](#)/

Форум IP&I management спрямований передусім на практику. На цьому акцентувала очільниця IP офісу Олена Орлюк. Упродовж дводенного заходу організатори розглядали шляхи вирішення для проблемних питань та практичних кейсів щодо управління інтелектуальною власністю. Фахівці IP офісу та провідні драйвери інноваційної сфери ділилися досвідом, законодавчими змінами і порадами, як це робити правильно та ефективно.

Вітаємо нашу експертку з розвитку стартапів Олену Ципліцьку, яка виступила з докладом про теоретичні та практичні аспекти розвитку

інноваційного бізнесу, а також досвід масштабування на глобальному ринку стартапів-єдинорогів та розповіла в своїй доповіді «**Масштабування інновацій та вихід на нові ринки**».

Вона наголосила на відмінностях у можливостях та підходах до масштабування цифрових і матеріальних продуктів. Для суттєвого нарощування доходів і прибутків важливо відстежувати такі показники як вартість залучення клієнта та життєва цінність клієнта. Чинниками масштабування інноваційного бізнесу є якість командної роботи, маркетингових досліджень, раціональність бізнес-моделі, підбір надійних партнерів, залучення суттєвих фінансових ресурсів, оптимізація бізнес-процесів та ретельно розроблена стратегія.

Окремо доповідачкою було відзначено стан фінансування інноваційних проєктів в Україні під час війни та динаміку венчурного інвестування, яке скоротилося майже вдвічі за обсягами. Але в Україні продовжують створюватися проєкти, цікаві для інвесторів, зокрема, це проєкти напряму deep tech.

Співробітницею КАУ були окреслені різні аспекти виходу на іноземні ринки для українського бізнесу: можливі моделі, питання реєстрації підприємництва та культурні особливості ведення бізнесу в різних регіонах світу.

Прослухати всі доповіді спікерів першого дня можна [тут](#).

Керівник [TISC Academ.City](#) **Сергій Фоменко** мав змогу поспілкуватися з колегами з питань трансферу технологій та захисту прав інтелектуальної власності та поділився своїми враженнями від форуму:

Насправді потужний захід, який розкрив багато аспектів комерціалізації інноваційного продукту, методів залучення інвестицій, просування розробок на ринок тощо.

Це відбулось, зокрема, завдяки запрошеним спікерам, досвідченим професіоналам своєї справи, які поділились своїм досвідом та знаннями. Дуже цікавою, на мою думку, була практична дискусійна частина, впродовж якої були розглянуті кейси з певною проблематикою з метою обрання найкращого варіанту виведення розробки на ринок. Окрім того, такі заходи є хорошою можливістю для нетворкінгу та напрацювання нових корисних контактів...

Читайте також: [Підсумки форуму IP&I management: відбудова України, комерціалізація ІВ та акселерація для науковців \(відео\)](#)
([вгору](#))

Додаток 58

06.10.2023

МКІП працює над створенням Національної електронної бібліотеки України

Щоб запустити бібліотеку, потрібно підготувати та затвердити низку регламентуючих документів ([Міністерство культури та інформаційної політики України](#)).

«Концепція створення Національної електронної бібліотеки України має максимально відповідати інтересам українців та можливостям держави. Необхідно розуміти бюджет на реалізацію цього проекту, тому сподіваюсь, що найближчим часом робоча група надасть орієнтовні фінансові розрахунки», – сказав т. в. о. Міністра культури та інформаційної політики України **Ростислав Карандєєв**.

Враховуючи закордонний досвід, автори концепції запропонували модель функціонування електронної бібліотеки. Це має бути потужна інформаційна система загальнонаціонального рівня охоплення. Також бібліотека матиме централізоване управління.

Над підготовкою документу працювала група осіб з числа членів робочої групи, які є реалізаторами грантового проекту від ЮНЕСКО зі створення Національної електронної бібліотеки України. Він реалізується ВГО «Українська бібліотечна асоціація» у співпраці з Міністерством культури та інформаційної політики України.

([вгору](#))

Додаток 59

16.10.2023

МКІП посилює роботу в напрямку поновлення бібліотечних фондів, знищених окупантами

«Ворог не вивозив українські книжки, він їх просто спалював чи нищив у інші способи. Тому величезний виклик – поновити бібліотечні колекції та фонди, які були на окупованих територіях. Вже зараз ми – представники центральної та місцевої влади – здійснюємо заходи щодо накопичення певних книжкових фондів. Наприклад, Маріупольська міська рада визначила такий хаб у Дніпрі. Там відбувається накопичення літератури. Для Донецького регіону таким хабом є Краматорськ. Ми координуємо цю діяльність, направляючи туди книжки з Києва від наших національних бібліотечних установ», – повідомив **Ростислав Карандєєв** ([Міністерство культури та інформаційної політики України](#)).

Наразі МКІП посилюватиме роботу, аби поновити бібліотечні фонди, знищені росіянами. Так, у Міністерстві запрацює потужний підрозділ – Департамент відновлення та культурної реінтеграції деокупованих територій.

«Ми сподіваємося, що залучимо на цей напрям додаткових фахівців, глибоко вмотивованих в бажанні відновити культурну діяльність на звільнених територіях. У поєднанні з необхідним ресурсом, це дасть нам можливість бути готовими. І, коли українська армія поверне окуповані сьогодні території, спрямувати туди фахівців. Вони б відновили діяльність

бібліотек, клубів, музейних установ, і приїхали б туди не з порожніми руками, а принаймні з бібліотечними фондами», – сказав **Ростислав Карандєєв**.

([вгору](#))

Додаток 60

04.10.2023

Стартував конкурс заявок на участь у міжнародному проєкті «Бібліотека – місце сили»

Проєкт реалізується у партнерстві з Центральною бібліотекою міста Берлін (Німеччина) за підтримки Європейського Союзу (програма [Дім Європи](#)) ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Більше інформації [тут](#).

Проєкт триватиме з **1 жовтня 2023 р. по 30 червня 2024 р.**

Для участі у проєкті буде відібрано 5 бібліотек учасниць із деокупованих міст Харківської, Київської, Чернігівської, Сумської та Херсонської областей.

Хто може податись на проєкт:

- міська бібліотека з деокупованих міст Харківської, Київської, Чернігівської, Сумської та Херсонської областей;
- бібліотека відкрита на дату подання заявки та обслуговує користувачів;
- бібліотека є офіційним партнером ВГО Українська бібліотечна асоціація;
- бібліотека має партнерські відносини із Департаментом культури міської ради.

Підтвердженням цього має бути лист-підтримки від Департаменту культури міської ради, в якому Департамент має засвідчити активність бібліотеки, а також те, що Департамент буде сприяти участі бібліотеки у проєкті, буде сприяти реалізації проєкту та представник Департаменту візьме участь у візиті до Німеччини. Такий лист-підтримки необхідно надіслати на електронну пошту ВГО Українська бібліотечна асоціація info@ula.org.ua із поміткою в тілі листа “На конкурс “Бібліотека - місце сили” до 20 жовтня 2023 р.

Які умови має виконати бібліотека-учасниця:

- мати бажання відновити та перетворити бібліотеку на “місце сили” для своїх користувачів, мешканців в громади та внутрішньо переміщених осіб;
- директор бібліотеки (особа жіночої статі) має чинний закордонний паспорт та можливість виїхати до Німеччини на тиждень у листопаді 2023 р.;
- представник Департаменту культури міської ради (особа жіночої статі), має чинний закордонний паспорт та можливість виїхати до Німеччини на тиждень у листопаді 2023 р.;

- колектив бібліотеки має пройти двотижневе онлайн-навчання з методології “Дизайн мислення для бібліотекарів” та розробити разом нові послуги для бібліотеки;
- впровадити в дію хоча б одну нову послугу, що розкриває бібліотеку як “місце сили”;
- колектив бібліотеки має пройти онлайн-навчання із фандрейзингу та проєктного менеджменту.

Просимо подавати заявки на участь, заповнивши [форму](#), до **10 жовтня 2023 р.**

Відбір триватиме до **20 жовтня 2023 р.**

Перед фінальним рішенням про відбір потенційні учасники проєкту пройдуть онлайн-співбесіди із командою проєкту та представниками ВГО Українська бібліотечна асоціація. Усі учасники отримають повідомлення про фінальне рішення відбірної комісії.

Ваша бібліотека може бути місцем сили для громади. Подайте заявку на участь у проєкті та створюйте інноваційні послуги для користувачів.

Контактна особа: Оксана, 063-417-11-73

([вгору](#))

Додаток 61

17.10.2023

Книжкова україністика від НАНУ – неймовірний дарунок для головної бібліотеки Прикарпаття

Академічна колекція надзвичайно вагомих багатотомних енциклопедій, словників, збірників із народознавства, історії і сьогодення української культури, народної та професійної творчості, вітчизняної та європейської етнології є унікальним багатолітнім напрацюванням співробітників ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАНУ. Зокрема наші читачі матимуть змогу ознайомитися з такими книжками, як «Українська фольклористична енциклопедія», «Українська музична енциклопедія» (на даний час видано 6 томів), корпуси експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів «Етнографічний образ сучасної України» (10 томів) та «Етнографічний образ українців зарубіжжя» (частина 1), «Історія українського мистецтва» (5 томів), «Історія декоративного мистецтва України» (5 томів), «Історія української музики» (7 томів), «Регіонально-жанрова антологія українського музичного фольклору» (5 томів), «Історія українського театру» (3 томи), «Історія українського кіно» (3 томи). Особливої уваги громадськості варті «Українські народні думи» К. Грушевської (2 томи), «Українські народні думи» (3 академічні узагальнюючі книги), репринтні видання народознавчої спадщини М. Костомарова, Хв. Вовка, В. Кравченка, Ю. Павловича, унікальний звід етнографічних джерел, укладений П. Чубинським (7 томів). Надзвичайно цікавими також є роботи О. Зілинського «Українські народні балади Словаччини», К. В. Квітки «Українські народні мелодії» (2 частини), Ф. Колесси «Історія української

етнографії», а також антологія «Сучасна зарубіжна етнологія» (2 томи) ([Галичина](#)).

Під час презентації книжкової колекції в Івано-Франківській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. І. Франка науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України Олександр Коломийчук розповів про тривалу роботу колективу установи зі збирання та упорядкування цінних культурних надбань українського народу, накопичених упродовж віків.

Про важливість представлених видань як вагової джерельної бази для досліджень науковців (і досвідчених учених, і студентів-початківців) багато говорили викладачі Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника – відома дослідниця музичної культури України та діаспори, докторка мистецтвознавства, професорка Навчально-наукового інституту мистецтв, одна з авторів статей до «Української музичної енциклопедії» Ганна Карась, докторка філологічних наук, професорка, письменниця Ольга Деркачова, доцентка кафедри дизайну і теорії мистецтва Навчально-наукового інституту мистецтв Ірина Чмелик. Завідувачка літературною частиною Івано-Франківського національного академічного драматичного театру ім. І. Франка Леся Зьола зауважила, що «повернення традиції меценатства – офірувати книги бібліотеці, – вчинок, гідний наслідування». Під час презентації не раз було наголошено, що унікальний книжковий дарунок стане корисним і пізнавальним для дослідників та поціновувачів національної культури – читачів головної бібліотеки Івано-Франківщини.

Івано-Франківська обласна наукова бібліотека ім. І. Франка висловлює велику вдячність Національній академії наук України в особі її президента, академіка Анатолія Загороднього, ученій спільноті Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України та особисто його директорці, академіку Ганні Скрипник за чудовий книжковий україністичний дарунок. Також щиро дякуємо науковим співробітникам цієї поважної установи Олександрові Головку, Галині Бондаренко та Олександрові Коломийчуку за допомогу в доставці та презентації цих унікальних видань.

Велику зацікавленість до презентованих наукових праць уже виявили користувачі ІФОУНБ ім. І.Франка – знані вчені та молоде покоління дослідників української культури, мистецтва, звичаїв, традицій та фольклору.

Людмила БАБІЙ.

Директорка Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка.

([вгору](#))

18.10.2023

Руденко Т.

НАН ПЕРЕДАЛА БІБЛІОТЕКАМ ХАРКОВА ПЕРЕВИДАНІ ПРАЦІ ФІЛАРЕТА КОЛЕССИ, КАТЕРИНИ ГРУШЕВСЬКОЇ І ХВЕДОРА ВОВКА

Відтепер науковці і студенти Харкова мають змогу працювати з перевиданими етнографічними та фольклорними матеріалами експедицій Павла Чубинського та «Народознавчою спадщиною» Хведора Вовка, працями Філарета Колесси, Катерини Грушевської, Павла Юркевича, а також провідних науковців сучасності ([Україна Молода](#)).

Вперше за майже пів століття пропонується україноцентричний погляд на розвиток різних видів мистецтва в 5-томних колективних монографіях «Історія образотворчого мистецтва» та «Історія декоративно-ужиткового мистецтва». Переданими монографічними та довідковими виданнями зможуть посилити власні розвідки і кінознавці та етномузикологи.

Читати нові видання від Національної академії наук є змога у Харкові у книгозбірні Академії дизайну і мистецтв; Центральній науковій бібліотеці Національного університету імені Каразіна та Науковій бібліотеці імені Короленка.

Поза всяким сумнівом, місто, яке часто потерпає від ворожих обстрілів з початку повномасштабного періоду російсько-української війни, отримало коштовний скарб, який оцінять знані фахівці, студенти й щонайменше ті учні, які залучені до наукових досліджень Малої академії наук.

([вгору](#))

12.10.2023

Науково-технічна бібліотека Львівської політехніки пропонує дистанційні послуги науковцям Університету

Зокрема, відділ наукової бібліографії пропонує перелік послуг, які можна отримати дистанційно: для цього потрібно перейти за відповідним посиланням ([Національний університет «Львівська політехніка»](#)).

- [Індивідуальна консультація](#) стане в нагоді, якщо є запитання стосовно наукометрії та інших аспектів наукової діяльності.
- [Інформаційний супровід дослідження](#) дасть змогу щомісяця отримувати на електронну скриньку перелік актуальних анотованих наукових джерел та шлях до повних текстів за тематикою досліджень, що становить інтерес. Залишайтеся в тренді разом з авторитетними рецензованими публікаціями!
- [Робота із публікаціями в інформаційній системі ScienceLP](#) допоможе налагодити комунікацію з куратором інституту в бібліотеці щодо

роботи із системою ScienceLP. Фахівці бібліотеки радо проконсультують для своєчасного та коректного внесення чи підтвердження наукових публікацій у систему.

- Оформлення довідок про [підтвердження публікацій для здобувачів наукових ступенів та звань](#) призначена для організації проведення перевірки de visu статусу видань (фаховість, періодичність, індексування в наукометричних базах даних тощо), в яких опубліковано статті здобувачів наукових ступенів та вчених звань.
- [Просування журналу в наукометричні бази даних](#) полягає у наданні консультацій та індивідуальних рекомендацій редакторам і відповідальним секретарям наукових журналів Львівської політехніки. Якщо ви прагнете, щоб ваше видання індексувалося у Scopus, Web of Science, Index Copernicus та інших наукових ресурсах, тоді ця послуга для вас!

Науково-технічна бібліотека Львівської політехніки бажає успіху та сподівається на плідну співпрацю!

([вгору](#))

Додаток 64

09.10.2023

ЗАПРОШУЄМО УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ ЗАКОРДОНОМ ПРИЄДНАТИСЯ ДО ПЛАТФОРМИ «УКРАЇНСЬКА НАУКОВА ДІАСПОРА»

[#Українськанауковадіаспора](#)

російська війна в Україні змусила багатьох українських науковців залишити країну. Чимало університетів і дослідницьких установ світу люб'язно допомогли та прийняли їх. Це велика підтримка, а також вияв солідарності з українським народом. Попередня оцінка Міністерства освіти і науки в Україні показала, що за кордоном перебувають понад 5 тис. науковців, які залишили Україну після вторгнення. Ці люди розпорошені по всьому світу, але зараз важливо підтримувати з ними контакт і не втратити його для подальшої відбудови та розвитку України. Як показує досвід інших країн, які пережили війну, міграція науковців для розвитку їх рідної країни може бути ефективною ([Ukrainian Science Diaspora](#)).

Офіс підтримки вченого при Раді молодих учених при Міністерстві освіти і науки України розпочав ініціативу “Українська наукова діаспора | Ukrainian Science Diaspora”. Ініціатива започаткована з метою об’єднання зусиль українських учених різних хвиль міграції для відбудови та розвитку України, а також ефективнішої інтеграції українських учених до світового наукового співтовариства.

Запрошуємо українських вчених за кордоном реєструватись на мапі платформи "Українська наукова діаспора"

Лінк на реєстрацію – <https://ukrdiaspora.nauka.gov.ua/uk/signup/>

Разом ми зробимо більше!

Також ви можете долучитися до телеграм чату Української наукової діаспори тут: <https://t.me/UkScDs>
(вгору)

Додаток 65

16.10.2023

ДОЛАЮЧИ АКАДЕМІЧНІ БАР'ЄРИ: МОВНІ МОДЕЛІ ТА МАЙБУТНЄ ПОШУКУ

Ці технології можуть запропонувати більше, ніж просто відповіді. Автор аналізує: як ідеї, які вони пропонують, можуть революціонізувати академічний пошук і відкриття. У сьогоднішньому академічному світі, що швидко змінюється, вчені стикаються з безліччю дослідницьких статей, тому їм потрібні інструменти пошуку, здатні виконувати більше функцій, ніж просто пошук документів ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Майбутнє пошуку – це не тільки пошук; а й отримання глибокої інформації, яка допоможе вченим використовувати величезну кількість знань. Elsevier працює з академічною спільнотою над створенням пошукових систем, що відповідають науковим потребам. У поєднанні з надійними академічними базами даних ці моделі перетворюються на передові механізми знань. Вони можуть аналізувати величезні бази даних, встановлювати зв'язки між розрізненими галузями і навіть пропонувати нові напрямки досліджень.

Таким чином, вони не просто знаходять інформацію, а й допомагають зрозуміти її ширший контекст і значення, розкриваючи весь потенціал академічних ресурсів.

В якості прикладу Адріана Раудашль наводить Bing ChatGPT від Microsoft, який демонструє вражаюче застосування LLM у пошуку, та практичні способи використання великих мовних моделей для роздумів: ставки не можуть бути вищими – у міру розширення знань дослідники повинні звужувати сферу своєї діяльності й оволодіти зростаючою спеціалізованою мовою своїх галузей; обмеження великих мовних моделей для академічних досліджень – важливо зазначити, що, хоча програми LLM пропонують багато, вони не є панацеєю. LLM призначені для створення тексту, а не для створення фактичних тверджень, часто званих «галюцинаціями». По-друге, ці моделі обмежені даними, на яких вони навчалися, а це означає, що їхні «знання» можуть швидко застаріти, особливо в дисциплінах, що швидко розвиваються. На думку автора, LLM являють собою перший значний прогрес у сфері пошуку і відкриттів за останні десятиліття. LLM дозволить вийти за рамки простого спогаду, сприяючи контекстуальному розумінню та інноваційним відкриттям.

Отже, метою має бути не просто створення більш досконалих пошукових систем, а й створення більш інтелектуальних, інтуїтивно зрозумілих інструментів, які збагачують пошук знань.

Детальніше: <https://is.gd/OOpqyf>, <https://is.gd/hY7nKE>
(вгору)

Додаток 66

03.10.2023

ДИСТАНЦІЙНІ ДОКТОРАНТИ «НЕВИДИМІ» ДЛЯ УНІВЕРСИТЕТІВ

Автор розповідає про випадки пропозицій громадянам від австралійських університетів щодо безкоштовного дистанційного навчання на ступені магістра і доктора. Згідно з попередніми висновками міжнародного дослідницького проєкту, присвяченого досвіду докторантів, які навчаються дистанційно, цей сценарій не такий вже й незвичайний. За результатами опитування, проведеного доктором Макчесні, яка теж починала своє навчання дистанційно, та її колегами в Англії, Південній Африці та Австралії, зібрано відповіді 521 нинішніх і колишніх аспірантів з 42 країн. Воно виявило безліч підходів: від частково онлайн-навчання за два кроки від приймаючого університету до повністю дистанційного навчання на іншому кінці планети ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Хоча пандемія змусила людей покинути кампуси, дистанційні докторантури «не були чимось новим». Частина докторантів «завжди» навчалася дистанційно через робочі обов'язки, турботу про дітей або через значну відстань від своїх університетів. Covid спричинив появу нових практик на багатьох робочих місцях. За поясненням доктора Макчесні. «це відбувається і з докторантами, але це відбувається повільно, тому що докторанти незалежні і... роблять свою справу». Але університети намагаються визнати це явище, що ускладнюється «інституційною інерцією» та відчуттям того, що «докторантські програми завжди виглядали особливим чином». Незважаючи на деякі розчарування, пов'язані з дистанційним навчанням, опитування виявило багато позитивних історій. «Багато докторантів стали студентами дистанційної форми навчання випадково, через Covid, і виявили, що це справді чудово для них». Доктор Макчесні сказала, що її команда відкидає дискурс про дистанційне навчання як «другорядний» варіант. «Ми вважаємо, що це питання слід вирішувати через призму інклюзії та рівності з точки зору належного інституційного забезпечення», – сказала вона. «Фінансові обмеження... обов'язки з догляду, здоров'я і мобільність, стреси, травми – всі ці види досвіду, можливо, особливо широко представлені в суспільстві за межами кампуса. Університети, які бажають брати участь у боротьбі за справедливість у сфері вищої освіти, не можуть не звертати уваги на студентів, що навчаються за межами кампуса».

Доктор Макчесні вважає, що пропозиція справді потужного дистанційного шляху до докторантури має бути хорошою маркетинговою

можливістю. Є студенти, які хочуть отримати ступінь доктора. Необхідно будти кращими для них, і студенти прийдуть.

Детальніше: <https://is.gd/y66ZpY>, <https://is.gd/fMKBCF>
(вгору)

Додаток 67

26.10.2023

В інноваційному морі важливо мати об'єднану команду

В останні роки інноваційний розвиток у світі супроводжується тотальним суперництвом за технології та людський капітал. Це не дивно, адже інновації забезпечують економічне зростання і дають імпульс виробничій активності. Уряди розвинених країн усіляко підтримують інновації: формують довгострокові стратегії, створюють структури для поліпшення інноваційної діяльності. І — витрачають значні кошти на підтримку досліджень та розробок (Світ).

Власні шляхи й способи впровадження інновацій потрібно шукати й нам. Робити це треба якнайшвидше, адже без цього відбудувати країну не вдасться.

Успішність інноваційної діяльності країни, як показує приклад Європи, досягається у разі інтеграції (тобто об'єднання) інтересів держави, бізнес-структур, наукових та професійних освітніх закладів. Держава і бізнес мають бути замовниками, споживачами та співінвесторами інноваційних розробок.

В Україні поки що організації та підприємства різної форми власності у сфері інноваційного розвитку майже не співпрацюють, попит на наукові розробки невисокий. Більшість досліджень, що їх виконують університети й наукові установи, не відповідають запитам промисловості та реального сектору. І навіть наукові дослідження і розробки (НДР), які виконують у межах грантів, не спрямовані на комерціалізацію чи впровадження у виробництві. Дуже часто наукові проекти закінчуються малозначущим результатом — публікацією, до якої нікому немає діла, або надією на світле майбутнє.

І лише де-не-де сфери інтересів та компетенцій закладів освіти, науки та підприємства перетинаються і те чи інше наукове дослідження та розробка впроваджується в життя. Хоча науково-виробничі ланцюжки «від ідеї до втілення» мають бути вибудовані у кожній галузі науки та економіки. І, безумовно, функціонування такого ланцюжка має бути забезпечено необхідними ресурсами.

Як показує досвід першої декади XXI століття, основними чинниками економічного зростання провідних країн світу є не так фінансовий капітал і засоби виробництва, як знання та інноваційні ідеї. Саме знання та ідеї забезпечують створення інтелектуальної, конкурентоспроможної продукції. Тому основне завдання науковців — продукувати ідеї, шукати й знаходити шляхи реалізації у тих умовах, які є.

Успіхи створюють нові завдання, а невдачі — нові ідеї

Інноваційний процес є циклічним явищем, він містить у собі взаємодію науки й технології, технології та виробництва, виробництва та маркетингу. Тут ідеї створюють нові концепції, успіхи створюють нові завдання, а невдачі — нові ідеї.

Останнім часом термін «інноваційна ідея» звучить дедалі частіше. Це — нова оригінальна думка, що має цільову спрямованість та суспільно-корисну цінність. Інноваційна ідея має ґрунтуватися на сучасних наукових уявленнях, використовувати останні технічні розробки, застосовувати передові технології та організаційні схеми.

Інноваційні ідеї забезпечують прорив, просування.

Втім, не кожна потрібна ідея є інноваційною. У більшості випадків у нашій країні впроваджуються ідеї, які мають локальну новизну (і вже відомі у світі). Таких ідей може бути багато, вони сприяють поширенню та закріпленню передового досвіду.

Інноваційна ідея також мусить «дивитись у завтрашній день», містити елементи постіндустріальних технологій.

Подолати застій

Для того, щоб розвивався людський капітал, зростала економіка і якість життя, — потрібна чітка державна політика у сфері освіти й науки. А для реалізації цієї політики необхідна політична воля, ефективні управлінські рішення й довгострокові інвестиції.

Тривала відсутність політичної волі й інвестицій призвели до того, що нині українська освіта і наука не відповідають ні запитам суспільства, ні потребам економіки. Саме тому й потрібні системні зміни (реформи), **які допоможуть** подолати застій у сфері досліджень, сформуванню запит на добротну підготовку дослідників та якісні розробки в галузі фундаментальних і прикладних наук, скоротити невідповідність між дослідженнями та впровадженням їхніх результатів, інтегрувати вищу освіту й науку України у простір ЄС.

Інноваційний розвиток в Україні теоретично гарантується відповідними законами й нормативними актами («Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про вищу освіту», «Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526» та іншими).

Втім, досягнень у цьому напрямку небагато. Серед них можна назвати створення технологічних та наукових парків для реалізації економічно і соціально обумовлених наукових, науково-технічних та інноваційних напрямів діяльності. Але оскільки державної підтримки інноваційної діяльності не було і, навпаки, була розгорнута широка кампанія «витиснення» технопарків, — умови їхньої роботи не надто сприятливі.

Реформа наукової й освітньої сфери справді на часі. Чудово, що науковці беруть активну участь у дискусіях, міркують, що і як потрібно змінити.

Втім, більшість учасників дискусій лише аналізують причини та наслідки сучасного стану науки й освіти, але не пропонують плану дій, як ці наслідки мінімізувати. Чимало вчених не вірять, що в найближчому майбутньому можуть бути створені сприятливі умови для інноваційної діяльності.

Порятунок тих, «хто тоне»

Що ж, «порятунок тих, хто тоне — справа рук тих, хто тоне». Саме тому Фізико-хімічний інститут ім. О.В. Богатського НАН України (ФХІ), Одеський національний університет імені І.І. Мечникова (ОНУ) і Товариство з додатковою відповідальністю «ІНТЕРХІМ» (ТДВІ) підписали договір та розробили Положення про співпрацю у межах заснованого освітньо-науково-виробничого інноваційного комплексу «МедХімФарм». У системі управління комплексом передбачено й методи ведення інноваційної діяльності, інструменти інноваційної діяльності та інформаційну підтримку. Зрозуміло, що один комплекс не зможе розв'язати всіх проблем, однак допомагатиме рухатися вперед науковцям та познайомить студентів з науковою діяльністю і виробництвом.

Важливим аспектом такої кооперації є те, що вона опікується тільки однією галуззю — фармацевтикою. Фармацевтика має найвищий експортний потенціал та високу прибутковість. Розвинута фармпромисловість у сучасному світі — це ще й потужний геополітичний фактор. Ефективні технології отримання ліків не менш важливі, ніж озброєння.

Від ідеї до впровадження

Розвиток фармації має стати одним з пріоритетів для держави.

На відміну від більшості галузей виробництва, де постійно тривають дебати, чи всі інновації залежать від наукових здобутків, у фармації однозначно трактується поняття інноваційності. По суті, маркетинг визнає дві категорії препаратів — інноваційні (вони ж оригінальні) і генерики (відтворені). Інноваційні — це ліки, що вперше дістали дозвіл на маркетинг на підставі документів, які підтверджують їхню ефективність, безпеку та якість, у яких частка наукових досліджень значна. Такі лікарські засоби захищені міжнародним правом. Власник патенту на оригінальний препарат упродовж 20 років є монополістом на право його реалізації, це допомагає компенсувати затрати на розроблення.

В Україні фармацевтична галузь є однією з найскладніших і водночас найперспективніших. Науковці, освітяни та бізнес можуть і добре заробити й, що важливіше, виконати важливу соціальну місію.

Науковці хімічної, біологічної та медичної галузей в Україні, на жаль, переконані у неможливості здійснити увесь цикл створення та впровадження в медичну практику інноваційних лікарських засобів. Цей цикл є неймовірно масштабним і затратним. Ба більше, сучасні фармацевтичні дослідження

потребують глобального підходу до формування дослідницького колективу, до якого мають увійти фахівці різних спеціальностей: медичні хіміки, молекулярні біологи, біостатистики, клініцисти, фармацевти, фахівці з управління даними, експерти з економіки охорони здоров'я, фармакоекономісти, маркетингологи тощо.

Сьогодні в Україні немає жодної державної, приватної чи громадської організації, яка мала б цих спеціалістів. Тому комплекс «МедХімФарм» є важливим інструментом, що консолідує зусилля фахівців і визначає перспективні напрями конструювання оригінальних лікарських засобів, найпривабливіших для комерціалізації.

Наприклад, для створення необхідної молекули формується відповідний проєкт. У рамках проєкту координується й контролюється науково-технічне розроблення молекули на всіх етапах — від ідеї до впровадження.

Інноваційний розвиток і омолодження наукових кадрів

Завдання кожного науковця — не відстати, не триматися за загальноприйняті поняття, а йти вперед. На жаль, ідеї старіють дуже швидко, тому інноваційний розвиток неможливий без молоді та її ініціативності. На жаль, за останні роки в Академії кількість молодих учених зменшилась майже на третину і це є однією з найгостріших проблем не лише НАН, а й наукової сфери загалом. Велику надію у питанні пошуку талановитої молоді у фармацевтичній галузі ми покладаємо на хімічний та біологічний факультети Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

В ОНУ є наукові й педагогічні кадри, навчально-лабораторна та педагогічна база; викладачі й працівники підприємства підвищують кваліфікацію, спільно виконують науково-дослідні роботи тощо. В університеті напрацьовуються принципи формування державного

замовлення з урахуванням загальнодержавних і регіональних потреб підготовки фахівців з вищою освітою, розробляються й затверджуються спільні програми ОНУ та ФХІ у сфері підготовки здобувачів ступеня доктора філософії тощо.

«Ми відмовилися від традиційного підпорядкування»

Одним з пріоритетних напрямів діяльності підприємства є власні наукові дослідження. На базі лабораторій (науково-дослідної, технологічної, контрольної-аналітичної й мікробіологічної), оснащених відповідно до міжнародних норм, розробляють інноваційні лікарські засоби, а також контролюють якість продукції на кожному етапі виробництва. Вперше у фармацевтичній галузі Східної Європи спільно з фірмою «Меггле» (Німеччина) створено лабораторію для розроблення складу і технологій отримання твердих лікарських форм, та виробництва, в умовах GMP, біосерій для доклінічних і клінічних випробувань лікарських засобів.

У роботі «МедХімФарм» ми відмовилися від традиційного підпорядкування, тобто жодна з організацій не є головною. Ми виходили з того, що у США аналогічні складові науково-інноваційного розвитку (USA International Investment Position) поєднуються без «центрального», «провідного» сектора. На роль останнього не можуть претендувати ні університети, ні федеральна наука, ні корпоративний бізнес. Усі три сектори важливі, вони доповнюють один одного.

<...>

Цілями роботи інноваційного комплексу «МедХімФарм» є створення платформи для взаємодії науковців, освітян і підприємців, а також розвиток уміння комерціалізувати результати досліджень.

До речі, в основу роботи тут покладено принцип: «під час планування досліджень не повинно бути нічого зайвого, але необхідне потрібно виконувати в повному обсязі». Це дає змогу досягти економії початкових витрат і зменшити інвестиційні ризики учасників.

Микола ГОЛОВЕНКО,

голова наукової ради освітньо-науково-виробничого інноваційного комплексу «МедХімФарм», доктор біологічних наук, професор, академік НАМН України, завідувач відділу біомедицини ФХІ та науковий консультант ТДВІ

На фото: в лабораторіях «МедХімФарм»

[Повний текст](#)
(вгору)

Додаток 68

16.10.2023

Відновлення України має бути зеленим і продуманим

Ця постанова (Порядок реалізації експериментального проекту «Будівництво Каховського гідровузла на р. Дніпро. Відбудова після

руйнування Каховської ГЕС та забезпечення сталої роботи Дніпровської ГЕС у період відбудови») була ухвалена 18 липня і сьогодні все ще активно обговорюється у фахових структурах та загалом суспільстві. І все ще є сподівання, що пропозиції фахівців будуть почуті ([Світ](#)).

Учені та громадськість пропонують різні варіанти майбутнього для регіону — від «відбудувати як було» до «нічого не робити, хай відновиться Великий Луг». Плюс існує велика кількість проміжних версій — відновити водосховище у меншому об'ємі, облаштувати рибоходи тощо. Як аргументи «за» чи «проти» беруться стан ґрунтів, обсяги водоспоживання, потреби енергосистеми, водоканалів, промисловості, сільського господарства, Криму тощо.

Але водночас чомусь залишається поза увагою той факт, що водосховище і ГЕС запрацюють мінімум через десять років — не забуваймо, що ці території усе ще окуповані й треба вигнати звідти рашистів. Що дно доведеться розмінувати. Що треба не лише знайти мільярд з гаком доларів і побудувати греблю. А й заповнити водосховище, на що може піти не один рік, бо не можна тупо перекрити стік у пониззя Дніпра.

Невже за ці 10 років не буде розв'язана проблема водопостачання Кривого Рогу, Марганця, Нікополя, навколишніх сіл? А забезпечення охолодження Запорізької АЕС? Ніхто 10 років не чекатиме, це невідкладні проблеми.

Проблеми сільського господарства і Кримського півострова? Ок, поговорімо про канали, якими подається (подавалася!) вода з водосховища.

Що таке Північнокримський канал? Це найбільший марнотратник води. Там не дно, а решето, через що відбувається підтоплення. Ще у 2003 році я був там, на тій території, і фахівці мені розповідали про те, що це решето. Там давно посипалося, потріскалося облицювання, вода просто йде в землю, і тому такі величезні витрати води. Я вже не кажу про шалене випаровування в цьому регіоні. Чи треба подавати воду в Крим цим каналом і в такий спосіб? А системи зрошення, зокрема, на Лівому березі, в якому вони стані? Вони не використовуються вже два роки через окупацію. Магістральні канали — в якому стані? Та в жахливому вони стані, треба робити ремонт. Хто його робитиме, за чії кошти? Немає відповіді.

І у всіх обговореннях обходять питання водності Дніпра як такого. Щоб наповнити водосховище або щоб жило безбар'єрне річище, потрібна вода. Звідки вона береться у Славутичі? З опадів, переважно з дощів та снігу. Якби Дніпро був бетонним жолобом, то відразу б ці дощі й талий сніг скотилися у море — і квит. Але Дніпро наповнений цілорічно. Завдяки, зокрема, воді, накопиченій у болотах і торфовищах. Завдяки ґрунтовим водам і волозі заплавам самого Дніпра та приток.

Але просто зараз і торфовища, і заплави нищать. Торфовища роздаються Держгеонадрами для видобутку торфу й бурштину, а в річищах виокремлено так звані річкові родовища піску, які теж уже продані. Продані за копійки. Продані без оцінки тих витрат, які доведеться зробити вже навіть

не завтра, а сьогодні ввечері, аби нівелювати ці мізерні надходження у бюджет.

Щоб не ридати над збитками й наслідками катастроф завтра, треба долучити до процесів ухвалення рішень науку вже сьогодні. Вона у нас усе ще є, хоча добряче й пошарпана. Відновлення України має бути зеленим (у європейському розумінні цього терміну), і — розумним.

Олег ЛИСТОПАД

([вгору](#))

Шляхи розвитку української науки

Інформаційно-аналітичний бюлетень

Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Ідентифікатор медіа R30-01101

Упорядник **Натаров Олег Олександрович**

Видавець і виготовлювач

Національна бібліотека України

імені В. І. Вернадського

03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz2014@ukr.net

Сайт: <http://nbuviap.gov.ua/>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 1390 від 11.06.2003 р.